

KĀDI FAKTORI KAVĒ EFEKTĪVU TIESĪBU AKTU UN RĪCĪBPOLITIKU *EX-POST* IZVĒRTĒŠANU LATVIJĀ?

2024. gada jūnijs

Pētījuma galaziņojums

LATVIJAS REPUBLIKAS
SAEIMA

Par ziņojuma saturu ir atbildīgas tā autore Inta Krūmiņa un redaktore Inese Grumolte-Lerhe.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz ziņojumu, tā autoriem un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos ziņojumu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un ziņojuma autoriem.

Latvijas Republikas Saeima un ziņojuma autori neuzņemas atbildību par ziņojumā iekļautās informācijas turpmāku izmantošanu un tās sekām.

Ziņojums neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz ziņojumu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

Rīga, 2024

PĒTĪJUMA MĒRĶIS

Raksturot tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas sistēmu Latvijā, identificējot nozīmīgākos faktoros, kas kavē *ex-post* izvērtējumu veikšanu.

PĒTĪJUMĀ APSKATĪTIE JAUTĀJUMI:

1. Kāda ir tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas specifika?
2. Kāda ir esošā situācija tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas jomā Latvijā?
3. Kādi faktori kavē tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanu Latvijā?
4. Kāda ir *ex-post* izvērtējumu izmantošanas prakse?
5. Kāda ir ārvalstu prakse tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā?

Satura rādītājs

GALVENIE SECINĀJUMI	2
IEVADS.....	5
1. TIESĪBU AKTU UN RĪCĪBPOLITIKU <i>EX-POST</i> IZVĒRTĒŠANAS NEPIECIEŠAMĪBA UN SPECIFIKA.....	6
2. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS.....	11
2.2. Tiesību aktu un rīcībpolitiku <i>ex-post</i> izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse ministrijās	11
2.2.1. Tiesību aktu <i>ex-post</i> izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse	11
2.2.2. Rīcībpolitiku <i>ex-post</i> izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse	19
2.3. Tiesību aktu un rīcībpolitiku <i>ex-post</i> izvērtēšanas prakse ārpus valsts tiešās pārvaldes institūcijām.....	25
3. GALVENIE FAKTORI, KAS KAVĒ TIESĪBU AKTU UN RĪCĪBPOLITIKU <i>EX-POST</i> IZVĒRTĒŠANU.....	31
3.1. Nepilnības normatīvajā regulējumā.....	32
3.2. Kritēriju un metodoloģijas trūkums	34
3.3. Analītiskās veikspējas un zināšanu trūkums <i>ex-post</i> izvērtēšanas jomā	38
3.4. Ierobežotas izglītības un tālākizglītības iespējas	41
3.5. Datu kvalitāte un pieejamība.....	42
3.6. Ierobežota izpratne par <i>ex-post</i> izvērtēšanu un tās nozīmību.....	47
3.7. Sistēmiskas pieejas trūkums.....	48
3.8. Finanšu resursu trūkums.....	50
3.9. Tiesību aktu ietekmes sākotnējo novērtējumu kvalitāte un atbilstība gala redakcijai	51
3.10. Ārpakalpojumā veikto pētījumu kvalitāte	52
4. <i>EX-POST</i> IZVĒRTĒJUMU IZMANTOŠANAS PRAKSE	57
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	62
PIELIKUMI	74

GALVENIE SECINĀJUMI

Tiesību aktu ietekmi var pilnībā novērtēt tikai pēc to stāšanās spēkā. Normatīvā regulējuma ietekme laika gaitā var mainīties, un tiesību akti, kas savulaik bijuši piemēroti, var zaudēt aktualitāti un vairs neatbilst sociālajai realitātei un situācijai valstī dažādās jomās. Līdz ar to ir nepieciešams veikt spēkā esošo tiesību aktu ietekmes pēcpārbaudi jeb *ex-post* izvērtēšanu, lai pārliecinātos par to, vai konkrētais normatīvais regulējums joprojām ir aktuāls un nepieciešams un vai tas nerada nelabvēlīgas sekas un atbilst izstrādes mērķim. Arī Satversmes tiesa ir vairākkārt norādījusi uz tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas obligātumu, citstarp uzsverot, ka pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams, attiecināms arī uz Ministru kabinetu.

Latvijā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana joprojām ir agrīnā attīstības fāzē. Valsts pārvaldē specifiski tiesību aktu *ex-post* izvērtējumi tiek veikti vien retumis. Tomēr tas nenozīmē, ka netiek veikta spēkā esošā normatīvā regulējuma izvērtēšana. Piemēram, vairumā gadījumu izvērtēšana notiek atbilstoši vispārējam regulējumam par tiesību aktu projektu izstrādi, valsts budžeta projekta izstrādi un budžeta uzraudzību, kontroles funkciju izpildi u. tml. Šādi izvērtējumi gan ne vienmēr sasniedz tādu analīzes dziļumu, metodoloģisko precizitāti un objektivitāti, kāda korekti veiktā *ex-post* izvērtējumā būtu nepieciešama.

Dažkārt ministrijas tiesību aktu *ex-post* izvērtējuma trūkumu pamato ar to, ka Ministru kabinets nav pieņēmis lēmumu par *ex-post* izvērtēšanas veikšanu ministrijas izstrādātajiem tiesību aktu projektiem. Šāds pamatojums nav korekts – lai Ministru kabinets varētu lemt par tiesību akta *ex-post* izvērtējuma veikšanu, ministrijām tas jāpiedāvā tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes ziņojumā (anotācijā) un jāiekļauj Ministru kabineta protokollēmumā.

Normatīvais regulējums noteic prasību veikt *ex-post* izvērtēšanu attīstības plānošanas dokumentiem. Tomēr nereti attīstības plānošanas dokumentiem *ex-post* izvērtējums netiek veikts, ņemot vērā to, ka normatīvais regulējums paredz iespēju izstrādāt jaunu nozares attīstības plānošanas dokumentu, balstoties uz iepriekšējā perioda dokumenta starpposma ietekmes novērtējumu.

Ir identificēti dažādi faktori, kas kavē sistemātisku un kvalitatīvu tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas praksi. Nav izstrādāts normatīvais regulējums, kas pietiekami veicinātu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas praksi valsts pārvaldē. Atšķirībā no tiesību aktu projektu sākotnējās ietekmes izvērtēšanas jeb *ex-ante* izvērtēšanas, kas Latvijā jau ir ierasta prakse un tiek atbilstoši regulēta, tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanai nav izstrādāts nedz speciāls regulējums, nedz arī vienota metodika, un šī izvērtēšana nav obligāta. Lēmums veikt vai neveikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu ir ministriju kompetencē – izvērtējumu izstrādi nekontrolē un neuzrauga neviena cita iestāde. Līdz ar to izvērtējumu skaits un regularitāte lielā mērā ir atkarīga no konkrētās ministrijas nozaru politiku skaita, tās iekšējās izvērtēšanas kultūras, kā arī administratīvās vadības un politisko amatpersonu prioritātēm. Trūkst arī kritēriju, pēc kuriem identificēt tos tiesību aktus, kam nepieciešama *ex-post* izvērtēšana. Tāpat joprojām nav izstrādāta vienota tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas metodoloģija.

Būtisks faktors, kas kavē tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtējumu veikšanu, ir analītiskās veikspējas trūkums valsts pārvaldē – trūkst pieredzes un veikspējas, lai patstāvīgi analizētu ekonomiskos procesus ne tikai specifiski nozares ietvaros, bet arī plašākā tvērumā, kā arī izvērtētu tiesību aktu potenciālo ietekmi uz tautsaimniecību kopumā. Valsts pārvaldes darbinieki nav pietiekami apmācīti par *ex-post* izvērtējumu veikšanas pieejām, metodēm un rīkiem. Nav arī pietiekamas kompetences datu pratības jomā. Analītiskās veikspējas trūkums ietekmē ne tikai izvērtējuma procesu un tā rezultātus, bet arī rezultātu interpretēšanu un izmantošanu tālākā rīcībpolitikas attīstībā vai izmaiņu ieviešanā.

Lai gan jau ilgstoši tiek norādīts uz nepieciešamību sekmēt uz pierādījumiem balstītas ekspertīzes nostiprināšanu valsts pārvaldē, paaugstinot valsts institūciju personālsastāva veikspēju analītiskās izpētes jomā, joprojām ieguldījumi cilvēkresursos, to zināšanu un prasmju attīstībā ir fragmentēti un nav pietiekami. Pašlaik Latvijā izglītības un tālākizglītības iespējas politiku un tiesību aktu izvērtēšanas jomā ir visai ierobežotas. Lai uzlabotu valsts pārvaldes spēju veikt izvērtējumu, būtu nepieciešams izveidot un īstenot mācību pasākumus vai programmas par *ex-post* izvērtēšanas pieejām, metodēm un rīkiem, tādējādi nodrošinot par izvērtēšanu atbildīgajiem nodarbinātajiem nepieciešamās kompetences un prasmes. Tāpat ne mazāk svarīgi būtu valsts pārvaldē īstenot regulāras mācības par pētniecības metodēm, statistiskajām datu apstrādes programmām, lielu datu masīvu analīzi un apstrādi.

Tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanu būtiski apgrūtina datu kvalitāte, pieejamība un savstarpējā savietojamība. Pašreizējā datu sistēma ir decentralizēta un fragmentēta. Dažādās institūcijās uzkrātās datu kopas nereti nav salīdzināmas un savietojamas, jo tapušas ar atšķirīgām metodēm un dažādos formātos. Netiek veikta datu konsekventa, ilgtermiņa un viendabīga uzkrāšana datu analīzei piemērotos standartos un atbilstošā, nemainīgā struktūrā. Izvērtējumu kvalitāti ietekmē arī tas, ka datu pieejamība netiek laikus plānota. Par datu pieejamību būtu jādomā, jau plānojot rīcībpolitiku vai izstrādājot tiesību aktu, nevis tikai tad, kad tiek izstrādāts izvērtējuma darba uzdevums. Tāpat svarīgi jau laikus paredzēt, kādi personu dati varētu būt nepieciešami izvērtējumu veikšanai, un risināt ar to uzkrāšanu saistītos jautājumus, lai nodrošinātu ne tikai personu datu aizsardzību, bet arī datu lietošanu izvērtējumu veikšanai. Liela daļa valsts un pašvaldību iestāžu joprojām nenodrošina piekļuvi informācijai atvērto datu veidā. Nereti iestādēm atvērto datu publicēšana nav prioritāte cilvēkresursu un finansējuma trūkuma dēļ. Tāpat ne vienmēr ir pietiekama izpratne par ieguvumiem no datu publicēšanas atvērto datu veidā.

Lai veiktu *ex-post* izvērtēšanu, salīdzinot plānoto ar esošo, jābūt izveidotam izmelošam sākotnējās ietekmes kvalitatīvam un kvantitatīvam problēmas un situācijas raksturojumam, atskaites punktam un noteiktiem rezultātiem, kādus paredzēts sasniegt, ieviešot tiesību akta projektu. Līdz ar to būtu nepieciešama atbilstoša resursu plānošana politikas un tiesību aktu izstrādes sākumposmā.

Valsts pārvaldē joprojām trūkst izpratnes par izvērtēšanas nozīmīgumu politikas ciklā un normatīvā regulējuma uzlabošanā. Izvērtētāji nereti saskaras ar intereses trūkumu par veiktā izvērtējuma rezultātiem, kas gan retāk attiecas uz tiem gadījumiem, kad izvērtējumos ietverts izteikti kritisks situācijas vērtējums. Vērojama tendence, ka tādi *ex-post* izvērtējumu rezultāti, kas neatbilst gaidītajam, valsts pārvaldē tiek uztverti kā sliktā darba rādītāji. Līdz ar to valsts pārvaldē ir piesardzīga attieksme pret *ex-post* izvērtēšanu un tā ne vienmēr tiek uztverta kā iespēja konstatēt nepilnības un uzlabot esošo politiku.

Ministrijās pastāv atšķirīgas pieejas attiecībā uz ārpakalpojuma izmantošanu – dažās ministrijās tiek praktizēta izvērtējumu pasūtīšana ārpakalpojumā, savukārt citās tiek īstenota tikai iekšējā izvērtēšana. Ārēji, mērķtiecīgi rīcībpolitiku *ex-post* izvērtējumi valsts pārvaldē kopumā tiek veikti reti, un tas skaidrojams galvenokārt ar zemo pieprasījumu no lēmumu pieņēmēju un politikas veidotāju puses, līdzekļu un atbilstošas izpratnes trūkumu. Valsts budžeta resursi izvērtēšanas mērķiem pārsvarā netiek atvēlēti. Līdz ar to *ex-post* izvērtēšana tiek veikta galvenokārt Eiropas Savienības un/vai ārvalstu finanšu instrumentu finansētiem projektiem un programmām. Savukārt potenciālo pakalpojumu sniedzēju atkarība no neregulāriem un īstermiņa pasūtījumiem liek pielāgoties pasūtītāja vēlmēm un redzējumam par attiecīgās politikas ietekmes izvērtējuma saturu. Ārējie izvērtētāji regulāri saskaras gan ar tiešu, gan netiešu pasūtītāja spiedienu neieklāut ziņojumā kritisku vērtējumu. Līdz ar to izvērtējumi nereti ir visai neitrāli, jo izpildītāji vairās tajos ietvert oriģinālus secinājumus vai ieteikumus, un tas savukārt būtiski sašaurina izvērtējuma pielietojuma iespējas. Izvērtētāja neatkarības nodrošināšana ir būtisks priekšnoteikums tam, lai izvērtējuma rezultāti būtu objektīvi un jēgpilni lietojami.

Izaicinājums ir arī iepirkumu tehnisko specifikāciju zemā kvalitāte. Nereti tehniskajās specifikācijās ir ietverts pārāk plašs izvērtējamo jautājumu loks, pētījuma mērķi, jautājumi un uzdevumi ir neskaidri vai pārāk vispārīgi formulēti, tādēļ nav iespējams veikt padziļinātu izpēti un sasniegt izmantojamus izpētes rezultātus. Raksturīgi ir arī pārāk īsi izvērtējumu izstrādes veikšanai noteiktie termiņi. Izplatīta ir tendence iepirkumu tehniskajā specifikācijā norādīt konkrētas izmantojamās metodes. Savukārt izvērtējuma sākumposmā tiek konstatēts, ka iepirkuma specifikācijā norādītās metodes neatbilst izvirzītajiem jautājumiem, respektīvi, uz jautājumiem nav iespējams sniegt atbildes, lietojot attiecīgās metodes. Tāpat nereti nākas konstatēt, ka metodes nav iespējams pielietot, jo nav pieejami atbilstoši dati, vai arī konkrēto metožu lietojums nav iespējams citu iemeslu – visbiežāk ierobežota laika vai finanšu resursu – dēļ.

Ex-post izvērtējumu un to rezultātu izmantošanas prakse tiesību aktu un rīcībpolitiku kvalitātes uzlabošanā Latvijā nav pietiekami attīstīta. Tā kā normatīvais regulējums nenosaka pienākumu obligāti izmantot izvērtējumu rezultātus, ministrijām nav formāla spiediena, kas tās mudinātu ņemt vērā izvērtēšanas laikā gūtos rezultātus. Tādējādi *ex-post* izvērtējumu rezultātu izmantošana ir sporādiska un balstīta vienīgi uz institūcijas atbildīgo amatpersonu iniciatīvu. Šo jomu nekontrolē un neuzrauga neviena cita iestāde.

Pozitīvas pārmaiņas sola Valsts pārvaldes modernizācijas plānā 2023.–2027. gadam iecerētie ietekmes novērtēšanas veikspējas stiprināšanas pasākumi, kas paredz izstrādāt metodiku tiesību aktu ietekmes līmeņa noteikšanai, veikt šādus izvērtējumus, kā arī attīstīt politikas plānotāju tīklu, kas darbotos kā pieredzes apmaiņas platforma un kam būtu pieejama apmācība. Tomēr līdzīgas apņemšanās paustas arī iepriekšējos periodos un, neraugoties uz to, *ex-post* izvērtēšanas sistēmas attīstība valstī stagnē. Arī konkrētu uzdevumu neizpilde (piemēram, uzdevums Valsts kancelejai līdz 2018. gadam izstrādāt izstrādāt vienotu metodoloģiju – tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas vadlīnijas) liek paust bažas par to, vai gaidas attiecībā uz deklarētā izpildi radīs rezultātu, kas šajā jomā nodrošina patiesi pozitīvas izmaiņas. Būtiski ir arī nodrošināt politisko atbalstu šā plāna īstenošanai. Līdzšinējā pieredze attiecībā uz politikas plānošanas dokumentu īstenošanu liecina, ka šāds atbalsts ne vienmēr ir bijis pietiekams.

IEVADS

Galvenajā vidēja termiņa valsts attīstības plānošanas dokumentā "[Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam](#)" viens no uzdevumiem ir tiesiskuma un demokrātiskas valsts apziņas stiprināšana sabiedrībā, īstenojot sabiedrības pilsonisko izglītību, nodrošinot Latvijas tiesību sistēmas sabalansētu attīstību, mazinot birokrātiju un uzlabojot normatīvo aktu kvalitāti un pieejamību ([PKC, 2022a](#)). Nepilnības tiesiskajā regulējumā un tā piemērošanā ir traucēklis demokrātiskas tiesiskas sabiedrības attīstībai ([Krūmina, 2024](#)). Latvijā jau ilgstoši dažādos līmeņos tiek diskutēts par normatīvā regulējuma zemo kvalitāti, uz ilgtspējīga tiesiskā regulējuma izstrādi vērstā likumdošanas procesa trūkumu, tiesību sistēmas efektivitāti un uzticamību, labas likumdošanas principa nepietiekamu ievērošanu, normatīvismu, kā arī izaicinājumiem saistībā ar normatīvo aktu izstrādes tradīcijām ([Gailīte, 2023](#); [Kanina-Šlitke, 2019](#); [Smiltēna, 2013](#)). Tāpat periodiski tiek aktualizēts jautājums par tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas sistēmas nepieciešamību likumdošanas ciklā un meklēti risinājumi tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas intensificēšanai (biežākai un sistemātiskākai veikšanai) ([Litvins, 2013](#); [MK, 2016](#); [Piģēns, 2022](#); [VK, 2021](#)). Mērķtiecīgu un jēgpilnu pārmaiņu nepieciešamība esošajā tiesību aktu ietekmes izvērtēšanas sistēmā, lai panāktu, ka izvērtēšana kļūst par optimālu un efektīvu procesu, kas sekmē tiesiskā regulējuma kvalitātes uzlabošanu un valsts attīstības mērķu sasniegšanu, 2021. gadā akcentēta Valsts kancelejas informatīvajā ziņojumā "Par ietekmes izvērtēšanas sistēmas pilnveidi" ([VK, 2021](#)). Arī Satversmes tiesa (turpmāk arī – ST) vairākkārt norādījusi, ka tiesību normu izdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams ([ST, 2021-12-03](#); [ST, 2019-05-01](#)). Savukārt tiesībsargs vērsis uzmanību uz to, ka atbilstoši labas likumdošanas principam tiesību normu izdevējam ir pienākums izstrādāt ilgtspējīgu tiesisko regulējumu. Viens no veidiem, kā to nodrošināt, ir regulējuma periodiska pārskatīšana un attiecīga grozīšana ([Tiesībsargs, 2021](#)). Arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk arī – *OECD*) ir norādījusi, ka Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) dalībvalstīm jāuzņemas stingrākas saistības pārskatīt arvien pieaugošo tiesību aktu kopumu un labāk integrēt *ex-post* izvērtēšanu likumdošanas ciklā ([OECD, 2022](#)).

Ziņojumā termini "politika" un "rīcībpolitika" ir sinonīmi. Ar terminu "tiesību akti" tiek saprasti ārējie normatīvie akti, kuru izdevējs ir Ministru kabinets (turpmāk arī – MK) vai Saeima. Savukārt ar jēdzienu "valsts pārvalde" šā ziņojuma ietvaros tiek saprasts izpildvaras atzars, kuru veido MK un tam padotās institūcijas. Ziņojumā izmantots termins "tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana", ar to saprotot tiesību aktu ietekmes pēcpārbaudi jeb tiesību aktu izvērtēšanu pēc to stāšanās spēkā. **Ziņojumā galvenokārt analizēta tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas prakse ministrijās. Tomēr, lai sniegtu pilnīgāku esošās situācijas raksturojumu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā Latvijā kopumā, ziņojumā aplūkota arī tiesībsarga, kā arī ārpus izpildvaras atzara esošu institūciju vai struktūru iesaiste tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā.** Tiesību akti nevar pastāvēt atrauti no attīstības plānošanas. Tie ir instruments, ar kura palīdzību var tikt ieviesta noteikta veida politika, tādējādi tiesību aktu izvērtēšana notiek sasaistē ar politikas izvērtējumu un nepieciešamajām pārmaiņām. Tā kā normatīvais regulējums ir instruments rīcībpolitiku mērķu sasniegšanai, **ziņojumā raksturota arī situācija rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas jomā.**

Galvenās pētījumā izmantotās metodes – tiesību aktu un to anotāciju, politikas plānošanas dokumentu, pētījumu un statistikas datu analīze. Tāpat arī veiktas padziļinātas daļēji strukturētas intervijas ar lietpratējiem, apzināts dažādu valsts institūciju un nevalstisko organizāciju viedoklis. Ziņojuma pirmajā nodaļā sniegts ieskats tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas specifiskā un raksturota izvērtēšanas nozīme likumdošanas un politikas veidošanas ciklā. Otrajā nodaļā raksturota esošā situācija Latvijā tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas jomā. Trešajā nodaļā identificēti galvenie faktori, kas kavē efektīvu rīcībpolitiku un tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu. Savukārt ceturtajā nodaļā raksturota *ex-post* izvērtējumu izmantošanas prakse un ar to saistītie izaicinājumi.

1. TIESĪBU AKTU UN RĪCĪBPOLITIKU EX-POST IZVĒRTĒŠANAS NEPIECIEŠAMĪBA UN SPECIFIKA

Tiesību akti tiek izstrādāti, lai sasniegtu noteiktu mērķi – noregulētu noteiktas tiesiskās attiecības, rosinātu uz kādu konkrētu rīcību u. c. Katras tiesību normas pieņemšanas pamatā ir tādi apstākļi, attiecībā uz kuriem tiesību normu izdevējs ir saskatījis nepieciešamību reaģēt. **Normatīvā regulējuma reālā ietekme – gan tiešā, gan arī netiešā – kļūst zināma tikai pēc tā stāšanās spēkā.**

Piemēram, 2023. gada 1. janvārī spēkā stājās [Interesu pārstāvības atklātības likums](#), tomēr no likuma izriet vairākas neskaidras situācijas. Pēc lietpratēju ieskata, nebūtu vēlams steigties ar tā grozīšanu, bet būtu jāsapņāda tā piemērošana praksē.

Avoti: [Lībina-Egnere u. c., 2024](#); [Pastars, 2023](#)

Ne vienmēr tiesību akti pēc stāšanās spēkā darbojas tā, kā to paredzējis izstrādātājs. Tiesību akti var nenovērst pamatproblēmas, radīt izstrādes mērķim pretēju efektu vai citas nevēlamas vai neparedzētas sekas. Tāpat to izmaksas var būt lielākas, nekā nepieciešams politikas mērķa sasniegšanai. **Turklāt tiesību akti dažādu iemeslu dēļ var zaudēt aktualitāti.** Laika gaitā, mainoties situācijai, kas stimulēja regulējuma izstrādi, var mainīties arī tā ietekme – **tiesību akti, kas savulaik bijuši piemēroti, var zaudēt aktualitāti un vairs neatbilst sociālajai realitātei un situācijai valstī dažādās jomās** ([OECD, 2023](#); [OECD, 2022](#); [OECD, 2021](#); [OECD, 2020a](#); [OECD, 2018a](#); [OECD, 2015](#); [ST, 2020-49-01](#); [ST, 2019-24-03](#); [VK, 2021](#); [VK u. c., 2016](#)). Dažkārt tiesību aktos arī vērojamas iekšējas pretrunas, tie satur nekvalitatīvi uzrakstītas vai augstāka juridiskā spēka tiesību normām neatbilstošas tiesību normas u. tml. Tiesību norma zaudē savu mērķi, ja tā ir neskaidri, nesaprotami, valodnieciski nepietiekami un nenoteikti formulēta. Savukārt tāda tiesību normu sistēma, kuru normas adresāts nevar izprast, var radīt tiesisko nedrošību. Šādas tiesību normas var netikt piemērotas, vai arī to piemērošana var nebūt pareiza vai vienveidīga. Tā kā tiesību normas ir savstarpēji saistītas, nekvalitatīva tiesību norma ietekmē citu saistīto tiesību normu piemērošanu ([Senāta Administratīvo lietu departaments, SKA-555/2012](#); [Smiltēna, 2013](#)).

Tam, ka tiesību norma ir nekvalitatīvi uzrakstīta, var būt dažādi iemesli. Visvairāk likumprojektu izskatīšanai Saeimā iesniedz Ministru kabinets. Piemēram, 2021. gadā MK izskatīšanai Saeimā iesniedza 252 likumprojektus, 2022. gadā – 214 likumprojektus ([Saeima, 2023](#); [Saeima, 2022](#)). Ir būtiski izprast, kādu apstākļu dēļ izpildvarā sagatavotie risinājumi nereti nav uzskatāmi par kvalitatīviem un ilgtspējīgiem ([Kusinš, 2022](#)). Viens no iemesliem ir lielais steidzamības kārtībā virzāmo tiesību aktu projektu skaits – **kvalitatīvu tiesību aktu jaunrades process nevar būt ātrs** ([TM, 2018](#)). Piemēram, Senāta Administratīvo lietu departaments 2023. gada 21. decembra spriedumā vērsa uzmanību uz [Energoefektivitātes likuma](#) neskaidrību. No likumprojekta izstrādes materiāliem izriet, ka šāds nekvalitatīvs regulējums tapis saspringtā atmosfērā, ko radīja Eiropas Komisijas uzsāktā pārkāpuma procedūra pret Latvijas valsti ([Senāta Administratīvo lietu departaments, SKA-147/2023](#)).

Līdz ar to, **lai novērstu trūkumus tiesību aktos un nodrošinātu, ka tie turpina dot labumu sabiedrībai, ir svarīgi regulāri pārskatīt spēkā esošo normatīvo regulējumu, identificējot vajadzīgo uzlabojumu virzienus un nepieciešamības gadījumā veicot tiesību aktu grozījumus. Ex-post izvērtēšana ļauj pārliecināties par tiesību akta nepieciešamību, efektivitāti jeb faktisko darbību praksē, atbilstību izdošanas mērķim, kā arī par to, vai tiesību akts nerada nelabvēlīgas sekas.** Izvērtēšana var palīdzēt uzlabot kopējo normatīvo sistēmu, veicinot tās saskaņotību. Tāpat tiesību aktu ex-post izvērtēšana sniedz iespēju ieinteresētajām pusēm aktualizēt identificētās problēmas saistībā ar izvērtējamo tiesību aktu un piedāvāt savus risinājumus ([OECD, 2023](#); [OECD, 2022](#); [OECD, 2021](#); [OECD, 2020a](#); [OECD, 2015](#); [VK, 2021](#)). Ietekmes izvērtēšana ir viens no galvenajiem instrumentiem labāka regulējuma panākšanai. Arī OECD Padomes

2012. gadā pieņemtajos “[Ieteikumos par regulatīvo politiku un pārvaldību](#)” citstarp ietverts ieteikums sistemātiski izvērtēt nozīmīgu tiesību aktu atbilstību politikas mērķiem, kā arī to radītās izmaksas un ieguvumus, tādējādi nodrošinot tiesību aktu aktualitāti, izmaksu pamatotību un atbilstību mērķiem ([OECD, 2012](#)). Neveicot tiesību normu efektivitātes izvērtēšanu, nav iespējams noskaidrot, vai un kādā veidā tiek sasniegti likumdevēja noteiktie valsts mērķi ([Osipova, 2015](#)).

Likumdevējam, grozot vai atceļot spēkā esošus tiesību aktus vai pieņemot jaunus, var būt gan politiski, gan juridiski, gan arī cita veida apsvērumi. Nevienu citai institūcijai nav tik plašu tiesību ([Tamužs, 2024](#)). **Arī ST ir vairākkārt norādījusi uz tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas obligātumu, citstarp uzsverot, ka pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams, attiecināms arī uz MK (1. attēls).**

Likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams (ST 2012. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2011-17-03 14.1. punkts).

Likumdevēja pienākums gādāt par pamattiesību efektīvu aizsardzību, ievērošanu vai nodrošināšanu nevar tikt uzskatīts par pilnībā izpildītu līdz ar attiecīgā tiesiskā regulējuma pieņemšanu vai spēkā stāšanos. Likumdevējam *ex officio* arī pēc tiesību normu spēkā stāšanās ir iespēju robežās jāseko līdzi tam, vai tiesību piemērošanas praksē šīs normas patiešām efektīvi pilda savu uzdevumu. Ja tiek konstatēts, ka tiesību piemērošanas praksē tiesību normas nefunkcionē, tad ir nepieciešams tās pilnveidot. Proti, likumdevējam ir pienākums pēc zināma termiņa vēlreiz apsvērt, vai attiecīgais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas nebūtu kādā veidā pilnveidojams (ST 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 9. punkts).

Likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Šāds pienākums ir vienlīdz attiecināms arī uz MK (ST 2015. gada 8. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-07-03 19. punkts).

Tiesību sistēmas un sabiedrības locekļu savstarpējo tiesisko attiecību attīstības rezultātā tiesiskais regulējums, kas savulaik bijis atbilstošs augstāka juridiska spēka tiesību normām, var novecot un galu galā pat pārkāpt personas pamattiesības (ST 2020. gada 18. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-32-01 14. punkts).

Ikvienai institūcijai, kas izdod normatīvos aktus, ir pienākums periodiski pārskatīt tās noteikto tiesisko regulējumu, lai izvērtētu tā nepieciešamību atbilstoši faktisko un tiesisko apstākļu izmaiņām, kuras tiesību normas pieņemšanas brīdī var būt grūti vai pat neiespējami prognozēt. Tādējādi tiek nodrošināta tiesiskā regulējuma atbilstība faktiski pastāvošajām sabiedrības vajadzībām (ST 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 31.2. punkts).

1. attēls. ST atziņas par likumdevēja pienākumu veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu

Avoti: [ST, 2011-17-03](#); [ST, 2011-21-01](#); [ST, 2015-07-03](#); [ST, 2019-32-01](#); [ST, 2021-24-03](#)

Tiek izšķirti divi galvenie regulējuma ietekmes izvērtēšanas veidi – regulējuma ietekmes sākotnējais izvērtējums jeb *ex-ante*, kuru veic tiesību aktu projektiem, un *ex-post* izvērtējums, kuru veic spēkā esošiem tiesību aktiem. Ar tiesību akta projekta *ex-ante* izvērtēšanu aizsākas

likumdošanas cikls, savukārt *ex-post* izvērtēšana ir likumdošanas cikla noslēdzošais posms ([OECD, 2021](#); [VK, 2021](#)). Dažkārt praksē var būt problemātiski abus ietekmes izvērtēšanas veidus pilnībā nošķirt vienu no otra. Tikai tad, ja tiesību akta projekts tiek izstrādāts jomā, kas līdz šim vispār nav bijusi regulēta, to var dēvēt par "tīru" *ex-ante* izvērtējumu. Parasti jauns tiesību akta projekts tiek izstrādāts, lai precizētu vai aizstātu jau spēkā esošu regulējumu. Līdz ar to spēkā esošā tiesību akta *ex-post* izvērtējums daļēji kļūst par pamatu jaunā tiesību akta projekta *ex-ante* izvērtējumam (vismaz tajā ziņā, kas attiecas uz esošās problēmas identificēšanu un regulējuma mērķa noteikšanu) ([Smiltēna un Bloma, 2014](#)). *Ex-post* izvērtēšana gan nebūtu vienādojama ar monitoringu, respektīvi, izvērtēšanu, kas tiek veikta regulāri saskaņā ar noteiktu grafiku ([OECD, 2018b](#)).

Līdzīgi kā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana ir likumdošanas cikla sastāvdaļa, arī politikas *ex-post* izvērtēšana ir neatņemama politikas plānošanas cikla sastāvdaļa. Veicot politikas *ex-post* izvērtēšanu, tiek noskaidrota politikas faktiskā ietekme. Tomēr politikas *ex-post* izvērtēšana ir nepieciešama ne tikai tādēļ, lai konstatētu istenotās politikas faktiskās sekas un gūtu atbildi uz to, vai politika ir radījusi gaidītās pārmaiņas, bet arī tādēļ, lai sniegtu uz pierādījumiem balstītus priekšlikumus politikas pilnveidošanai. **Politikas izvērtēšana var būt patiešām efektīva vienīgi tad, ja tā ir veikta kvalitatīvi un tās rezultāti tiek izmantoti** ([OECD, 2020a](#); [OECD, 2018b](#); [Osvalde u. c., 2016](#)).

Ex-post izvērtēšana var būt ne tikai likumdošanas vai politikas cikla noslēdzošais posms, kurā tiek novērtēts, cik lielā mērā tiesību akti vai politika ir sasnieguši paredzētos mērķus, bet arī sākumpunkts, lai izprastu konkrētu situāciju, kas radusies spēkā esošās politikas vai regulējuma rezultātā ([OECD, 2018b](#)). Dažkārt politikas un regulējuma ietekmes izvērtējumi tematiski daļēji pārklājas. Parasti tas notiek gadījumos, kad tiek izvērtēta politikas ietekme salīdzinoši šaurā jomā un tiek konstatēta nepieciešamība izstrādāt jaunu regulējumu vai veikt grozījumus spēkā esošajā regulējumā ([Smiltēna un Bloma, 2014](#)).

Liela nozīme *ex-post* izvērtēšanā ir datu kvalitātei un pieejamībai. Lai dati būtu izmantojami *ex-post* izvērtēšanā, tiem jābūt precīziem, pārbaudāmiem un dokumentētiem ([OECD, 2020a](#)). **Lai *ex-post* izvērtējumu rezultāti būtu ticami, svarīgi izmantot ne tikai ticamus un objektīvus datus, bet arī atbilstošu metodoloģiju.** Tas nozīmē, ka izvērtējumu veicējiem jāpārzina pētniecības metodes, kā arī dažādu metožu kombinēšanas iespējas. **Izvērtēšanā iespējams pielietot ļoti plašu dažādu pieeju un metožu klāstu, un tas prasa padziļinātas zināšanas. Katrai no izvērtēšanas metodēm ir sava specifika, līdz ar to ir svarīgi izvēlēties konkrētajam izvērtējumam piemērotu metodoloģiju,** respektīvi, tādu pētniecības metožu grupu, kas būtu piemērotākā tieši konkrētā izvērtējuma mērķam, mērķim, pieejamiem datiem u. c. faktoriem ([EC, 2023](#); [LATES, 2024](#); [OECD, 2020a](#); [OECD, 2018a](#)).

Piemēram, kontrafaktuālās izvērtēšanas būtība ir nodrošināt uz datiem balstītu ietekmes vai efekta aprēķināšanu salīdzinājumā ar to, kas būtu varējis notikt, ja nebūtu intervences. Šī metode sniedz viegli interpretējamu rezultātu, kā arī ļauj ērtāk identificēt faktiskos ieguvumus un lielākos ieguvējus. Savukārt tās trūkums ir novērotās ietekmes cēloņa vai tā virziena sarežģītā identificēšana, ņemot vērā to, ka ietekmes apjoms var būt radies citu faktoru, nevis veikto ieguldījumu rezultātā. Izmantojot šo pieeju, ir ļoti grūti izskaidrot atšķirību starp intervences mērķa grupu un tās neskarto grupu. Jāņem vērā arī tas, ka ietekmes kontrafaktuālā izvērtēšana nav praktiski pielietojama, ja pieejamā informācija par mērķa grupu un/vai kontrolgrupu ir nepilnīga vai nekvalitatīva.

Savukārt **teorijā balstītā izvērtēšana** sniedz atziņas par intervences/rīcībpolitikas efektivitāti, izmantojot detalizētu pasākumu un to seku mehānisma izpēti. Šim nolūkam tiek izstrādāts/rekonstruēts detalizēts intervences/politikas jomas loģiskais modelis (faktoru cēloņsakarību ķēde, kas sasaista darbības/iznākumus ar vēlamajiem rezultātiem). Katrs no šīs ietekmes ķēdes elementiem tiek pārbaudīts, pamatojoties uz lietpratēju viedokļiem, kā arī empīriskiem datiem par šo ietekmes ķēdes elementu. Tādējādi priekšnoteikums teorijā bāzētās

izvērtēšanas veikšanai ir padziļināta izpratne un zināšanas par pētāmo jomu. Empīriskai cēloņsakarību validācijai var izmantot arī noteiktas kvantitatīvās analīzes metodes – statistisko portretu veidošanu, faktoru analīzi, ekonometrisku analīzi u. c. Teorijā balstītā izvērtēšana tiek izmantota gadījumos, kad dažāda veida resursi nav pieejami pietiekamā apjomā, lai nodrošinātu kontrafaktuālās analīzes veikšanu.

Avoti: [FM, 2015](#); [Kanelis, 2020](#); [LRVK, 2024b](#)

Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā un politikas *ex-post* izvērtēšanā tiek pielietota atšķirīga metodoloģija. Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana balstās uz juridisko un konkrēti aprēķināmu finansiālo seku izvērtēšanu. Savukārt rīcībpolitikas izvērtēšanā citstarp tiek analizēts arī konkrētās jomas normatīvais regulējums un politikas dokumentu kopums. Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā būtu jāietver šādi izvērtējuma jautājumi:

- Vai tiesību akta īstenošana ir radījusi vēlamās izmaiņas mērķa grupas situācijā?
- Kādas bija tiesību akta ieviešanas vēlamās izmaiņas?
- Kādas izmaiņas mērķa grupas situācijā ir konstatējamas?
- Kas darbojas? Kas nedarbojas? Kādu iemeslu dēļ darbojas? Kuras mērķa grupas labā darbojas? Kādos apstākļos darbojas?
- Kādi iekšēji vai ārēji faktori ietekmē tiesību akta darbību?
- Kādi ir vēlamo izmaiņu panākšanai nepieciešamie uzlabojumi?

Var rasties tāda situācija, kad tiesību akta izstrādātāja iecere atšķiras no veida, kādā iestādes vai tiesas interpretē jeb tulko tiesību aktu. Līdz ar to, veicot tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu, citstarp jāizvērtē arī tā piemērošanas prakse, respektīvi, jāveic Satversmes tiesas, Augstākās tiesas u. c. tiesu judikatūras izpēte. Tāpat jāizvērtē tiesību akta saikne ar citiem tiesību aktiem ([Intervija, Pleps, 24.01.2024](#); [LATES, 2021](#); [Intervija, Reinholde, 19.01.2024](#)). Pēc *OECD* ieskata, prasmju kopums, kas nepieciešams tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanai, būtiski neatšķiras no tā, kas nepieciešams *ex-ante* izvērtēšanai ([OECD, 2020b](#)).

Sabiedrības līdzdalība jānodrošina ne tikai tiesību aktu projektu izstrādes procesā, bet arī tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā. Tas palīdz izvērtēt regulējuma efektivitāti un noskaidrot sabiedrības viedokli par iespējami efektīvākajiem konstatētās problēmas risinājumiem. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka demokrātiskā tiesiskā valstī likumdevējam ir arī pienākums laicīgi un pienācīgi informēt un pēc iespējas tieši vai pastarpināti likumdošanas procesā iesaistīt sabiedrību un konsultēties ar ieinteresētajām personām ([ST, 2018-11-01](#)).

Pēc izvērtējuma veicēja izšķir iekšēju un ārēju izvērtējumu. Kopumā joprojām trūkst empīrisku apliecinājumu tam, kurš izvērtēšanas veids būtu optimāls, – katram no tiem ir savas priekšrocības un trūkumi. No vienas puses, pētījumu pasūtīšanu ārpalpojuma veidā var uzlūkot par mazāk ilgtspējīgu risinājumu, kas citstarp attiecībā uz izvērtējumu veikšanu kavē institucionālās atmiņas uzkrāšanu iestādē un tās analītiskās veikspējas stiprināšanu. Izpildvaras institūcijām pašām ar saviem spēkiem būtu jāspēj apzināt pamatproblēmas. Prasību un gaidu samazināšana attiecībā uz valsts pārvaldē nodarbinātajiem (piemēram, šajā gadījumā attiecībā uz spēju veikt *ex-post* izvērtēšanu) citstarp varot novest pie valsts pārvaldes vājuma. Turklāt, pasūtot pētījumus ārpalpojuma veidā, ārpus sistēmas tiek tērēti finanšu līdzekļi tādai darbībai, kas būtu jānodrošina sistēmas ietvaros. No otras puses, izvērtējuma veikšanā ir nepieciešama objektīva un neitrāla pieeja, taču tā izstrāde izpildvaras ietvarā šajā ziņā ir saistīta ar būtiskiem riskiem. Specializētajā literatūrā nereti lasāms viedoklis par to, ka ārējie izvērtētāji ir neatkarīgāki, mazāk pakļauti politiskajam spiedienam, līdz ar to tie var uzdrīkstēties kritiskāk izvērtēt politikas vai tiesību akta ietekmi. Prakse liecina par pretējo – arī ārējie izvērtētāji bieži sastopas ar spiedienu neiekļaut izvērtējumā kritisku vērtējumu. Tāpat tiem var trūkt zināšanu par kontekstu un politisko procesu, kā arī var nebūt nodrošināta piekļuve izvērtējuma veikšanai nepieciešamajiem datiem. Līdz ar to ir būtiski iesaistīt politikas ieviesējus *ex-post* izvērtēšanas procesā. Proti, ja *ex-post* izvērtējumu veic ārpalpojuma veidā, pakalpojuma sniedzējiem būtu cieši jāsadarbojas ar politikas ieviesēju, ņemot vērā, ka tas pārzina

situāciju, ir labi informēts par rīcībpolitikas mērķiem, kā arī spēj novērtēt to sasniegšanu ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [LATES, 2024](#); [MK, 2016](#); [OECD, 2020a](#); [OECD, 2020b](#); [Schoenefeld and Jordan, 2017](#); [TM, 2024b](#)). Neatkarīgi no tā, vai tiek veikts iekšējais vai ārējais izvērtējums, **valsts pārvaldē nodarbinātajiem ir vajadzīga pietiekama kompetence un veikspēja *ex-post* izvērtēšanas jomā, jo tieši viņi ir tie, kas veic ar pētījumu pasūtīšanu saistītos uzdevumus, kā arī uzrauga izvērtējumu izstrādi.**

2. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

2.2. Tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse ministrijās

2.2.1. Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse

Nozaru ministriju atbildībā ir politiku un normatīvā regulējuma – gan likumu, gan MK noteikumu – izstrāde attiecīgajās darbības jomās. Tāpat ministrijām būtu jāvērtē, kā normatīvais regulējums funkcionē un kāda rīcība nepieciešama, lai novērstu identificētās nepilnības ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#)). To, ka arī MK ir pienākums periodiski apsvērt, vai spēkā esošais tiesiskais regulējums nebūtu pilnveidojams, vairākkārt norādījusi ST ([ST, 2021-25-03; ST, 2015-07-03](#)). **Latvijā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas sistēma joprojām ir agrīnā attīstības stadijā** ([OECD, 2024](#)). Arī *OECD* regulējuma politikas indikatori uzrāda, ka Latvijas tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas sistēma joprojām ir viena no vājākajām *OECD* dalībvalstīs. Lai gan Latvijā, līdzīgi kā vairumā citu *OECD* dalībvalstu, 2021. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu vērojama izaugsme tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā, tā joprojām atrodas zemā pozīcijā. 2021. gadā likumu *ex-post* izvērtēšanā, pamatojoties uz saliktu rādītāju, kas ietver metodoloģiju, pārredzamību, kvalitātes kontroli un *ex-post* izvērtējumu sistemātisku izmantošanu, Latvija apsteidza vien sešas *OECD* dalībvalstis – Islandi, Grieķiju, Kolumbiju, Slovākiju, Somiju un Turciju, savukārt likumpamatoto normatīvo aktu *ex-post* izvērtēšanā – septiņas *OECD* dalībvalstis, proti, Islandi, Grieķiju, Poliju, Slovākiju, Slovēniju, Somiju un Turciju ([OECD, 2023](#)) (1. un 2. pielikums).

Atšķirībā no tiesību aktu projektu sākotnējās ietekmes izvērtēšanas, kas Latvijā jau ir ierasta prakse un tiek veikta visiem tiesību aktu projektiem, attiecībā uz tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu nav izstrādāts speciāls regulējums, un tā nav obligāta. MK 2021. gada 7. septembra noteikumu Nr. 617 "**Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība**" (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 617) 20. punkts **nosaka prasību iekļaut anotācijā informāciju par tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu tiem tiesību aktiem, kuriem šāda izvērtēšana paredzēta. Iekļaujot šo informāciju anotācijā, jānorāda pamatojums, autors, termiņš, kā arī tiesību akta projekta mērķa sasniegšanas rezultāti un to vērtēšanas rādītāji** ([MK, 2021d](#)). Savukārt MK 2021. gada 7. septembra noteikumu Nr. 606 "**Ministru kabineta kārtības rullis**" (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 606) 49. punkts noteic – ja projektā ir paredzēta turpmākā rīcība saistībā ar projektā minēto jautājumu risināšanu vai nozares politikas ietekmes izvērtēšanu, attiecīgos uzdevumus ietver MK sēdes protokollēmuma projektā ([MK, 2021b](#)). **Līdz ar to pašlaik, izstrādājot tiesību akta projektu, Tiesību aktu projektu publiskajā portālā** (turpmāk arī – TAP portāls) **ministrijām ir iespēja brīvprātīgi izvēlēties, vai attiecīgajam regulējumam tiks veikts *ex-post* izvērtējums, kā arī noteikt, kad tas tiks veikts.**

TAP portālā tiesību aktu projektu anotācijās ir iestrādāts lauks (anotācijas 1. sadaļas 1.5. punkts), kurā ministrijām ir iespēja norādīt, vai tiks veikts *ex-post* izvērtējums. Tāpat TAP portālā ir iestrādāta iespēja norādīt, ka izstrādātais tiesību akts ir tapis kāda cita tiesību akta *ex-post* izvērtējuma rezultātā. Tādā gadījumā to norāda anotācijas 1.1. sadaļā kā pamatojumu. Pagaidām TAP portālā nav iespējams automātiski atlasīt tos tiesību aktus, kuriem paredzēts veikt *ex-post* izvērtēšanu. Turpinot attīstīt un pilnveidot TAP portālu, Valsts kanceleja ir iecerējusi, ka nākotnē šāda informācija TAP portālā būs atlasāma un izgūstama.

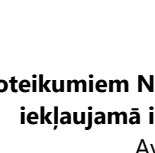

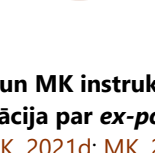

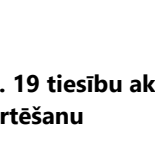

Avoti: [TAP atbalsta dienests, 2024](#); [TAP atbalsta dienests, 2023](#)

TAP portālā anotācijas 1.5. sadaļa norāda tikai uz to, vai tiesību akta izstrādātājs plāno veikt *ex-post* izvērtējumu, taču tas neierobežo iespēju veikt *ex-post* izvērtējumu, ja šajā laukā sākotnēji nav tikusi veikta atzīme par to ([TAP atbalsta dienests, 2023](#)). **Līdz ar to ministrijām arī**

pēc tiesību akta pieņemšanas ir tiesības un iespēja lemt par nepieciešamību novērtēt kādu konkrētu tiesību akta darbības izpausmi, kuru *ex-ante* stadijā nebija iespējas paredzēt. Piemēram, Ekonomikas ministrija (turpmāk arī – EM) 2023. gadā bija iesaistīta Tieslietu ministrijas (turpmāk arī – TM) organizētajā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma normu pārskatīšanā, lai novērtētu, vai un kuras šajā likumā ietvertās normas būtu saglabājamās un integrējamas citos nozaru tiesību aktos un kuras šā likuma normas savu aktualitāti ir zaudējušas un nebūtu saglabājamās (EM, 2024). Pēc Valsts kancelejas novērojuma, **vairums ministriju, virzot tiesību aktu projektus TAP portālā, neparedz *ex-post* izvērtējumu veikšanu un šo lauku TAP portālā aizpilda ļoti reti** (VK, 2024).

MK noteikumu Nr. 617 izstrādes mērķis bija precizēt sākotnējās ietekmes izvērtējuma veikšanas tiesisko regulējumu saistībā ar TAP portāla darbības uzsākšanu un mazināt normatīvismu (MK, 2021d – anotācija). Līdz MK noteikumu Nr. 617 spēkā stāšanās brīdim – 2021. gada 9. septembrim – tiesību aktu projektu sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtību noteica MK 2009. gada 15. decembra instrukcija Nr. 19 "Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība" (turpmāk arī – MK instrukcija Nr. 19). Jāatzīmē, ka jau instrukcijas pamata versijas 19. punkts noteica, ka anotācijā jāveic atzīme par *ex-post* izvērtēšanas veikšanu tiem tiesību aktiem, kuriem pēc noteikta laika paredzēts tiesību akta vai kādas tā daļas *ex-post* izvērtējums (MK, 2009).

Tomēr šādi gadījumi, kad tiesību akta anotācijā tiktu norādīta informācija par *ex-post* izvērtējuma veikšanu, laikposmā līdz 2016. gadam praksē netika konstatēti (MK, 2016). 2017. gada 20. jūnijā tika pieņemti grozījumi MK instrukcijā Nr. 19, izsakot 19. punktu jaunā redakcijā. Lai nodrošinātu ieinteresēto pušu informētību, tika noteikta prasība anotācijā tiem tiesību aktu projektiem, kuriem pēc noteikta laika bija paredzēts veikt visa tiesību akta vai kādas tā daļas *ex-post* izvērtējumu, norādīt izvērtējuma veikšanas termiņu. Tāpat tika noteikts, ka gadījumos, kad tas iespējams, anotācijā jānorāda darbības rezultāti, kas atspoguļotu tiesību akta vai kādas tā daļas mērķa sasniegšanu. Šāda prasība tika noteikta ar pamatojumu, ka sekmīgai *ex-post* izvērtējumu veikšanai nepieciešams atskaites punkts un noteikti rezultāti, kādus vēlams sasniegt, ieviešot tiesību akta projektu (MK, 2017a; MK, 2017a – anotācija). **Atšķirībā no pašlaik spēkā esošā regulējuma MK instrukcijas Nr. 19 pēdējā redakcija nenoteica prasību anotācijā norādīt tiesību akta *ex-post* izvērtēšanas pamatojumu, autoru un tiesību akta projekta mērķa sasniegšanas rezultātu vērtēšanas rādītājus** (2. attēls). Lai gan normatīvā regulējuma pilnveide, precizējot anotācijā iekļaujamo informāciju par *ex-post* izvērtēšanu, vērtējama atzinīgi, tomēr tā nav sekmējusi tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu.

Tiesību akti	Pamatojums	Autors	Termiņš	Rezultāti un vērtēšanas rādītāji
MK noteikumi Nr. 617 (statuss – spēkā esošs) MK instrukcija Nr. 19 (statuss – zaudējis spēku)	 	 	 	

2. attēls. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 617 un MK instrukciju Nr. 19 tiesību akta projekta anotācijā iekļaujama informācija par *ex-post* izvērtēšanu

Avots: MK, 2021d; MK, 2009

Prasība iekļaut anotācijā informāciju par tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu attiecas tikai uz MK izstrādātajiem tiesību aktu projektiem. Savukārt uz tiem likumprojektiem, kurus Saeimai iesniedz Valsts prezidents, Saeimas komisija vai ne mazāk kā pieci deputāti, prasība anotācijā iekļaut informāciju par tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu neattiecas – atbildīgā komisija Prezidija noteiktajā kārtībā aizpilda likumprojekta anotāciju, ietverot tajā iesniedzēja atbildes uz šādiem jautājumiem:

- 1) kādēļ likums ir vajadzīgs;
- 2) kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību;
- 3) kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem;
- 4) kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu;
- 5) kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts;
- 6) kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu;
- 7) kā tiks nodrošināta likuma izpilde ([Saeima, 1994](#)).

Dažkārt ministrijām pienākumu veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu nosaka tiesību aktā ietvertā pārskatīšanas klauzula. Pārskatīšanas klauzula var būt ietverta gan likumos, gan MK noteikumos, pēc Saeimas vai MK iniciatīvas nodrošinot konkrētajam uzdevumam kontroles mehānismu. Piemēram, Finanšu ministrijai pēc likumdevēja iniciatīvas noteiktā laikposmā bija vairākkārt jāizvērtē likuma [Par nodokļiem un nodevām](#) 22.³ panta praktiskās piemērošanas gaita un rezultāti ([Saeima, 1995](#)).

Pārskatīšanas klauzulu piemēri likumos

Saeimai ([Saeima, 2002](#)).

Atbilstoši [Imigrācijas likuma](#) 38. panta otrajai daļai Ministru kabinetam ne retāk kā reizi gadā jāizvērtē šā likuma 23. panta pirmās daļas 3., 28., 29., 30. un 31. punktā paredzēto noteikumu praktiskās īstenošanas gaita, rezultāti, to ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem un uz valsts parādu, kā arī uz Latvijas sabiedrības un tautsaimniecības attīstību un jāiesniedz par to ziņojums

Atbilstoši likuma [Par nodokļiem un nodevām](#) pārejas noteikumu 199.¹ punktam Ministru kabinetam jāizvērtē likuma 22.³ panta praktiskās piemērošanas gaita un rezultāti, jo sevišķi tas, vai, sniedzot Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk arī – VID) informāciju par fiziskās personas konta apgrozījumu, ir izslēgta jebkāda nesamērīga iejaukšanās datu subjekta tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, un katru gadu līdz 31. oktobrim laikposmā no 2020. gada līdz 2022. gadam jāiesniedz Saeimai par to ziņojums ([Saeima, 1995](#)).

Piemērs pārskatīšanas klauzulai MK noteikumos

Atbilstoši MK 2022. gada 2. novembra noteikumiem Nr. 686 "[Noteikumi par ilgtspējas un siltumnīcefekta gāzu emisiju ietaupījuma kritērijiem, no biomasas kurināmā ražotās elektroenerģijas kritērijiem un kārtību, kādā pamatojama, apliecināma un uzraugāma atbilstība minētajiem kritērijiem](#)" Zemkopības ministrijai reizi sešos mēnešos – līdz kalendāra gada 30. jūnijam un 30. decembrim – jāizvērtē, vai Latvijas tiesību akti un uzraudzības un izpildes panākšanas sistēmas spēj nodrošināt meža biomasas atbilstību ilgtspējas kritērijiem ([MK, 2022](#)).

Ārvalstīs izplatīta ir prakse iekļaut tiesību aktā turpināmības klauzulu (*sunset clause*). Tādējādi regulējums zaudē spēku noteiktā datumā, ja vien tas netiek pārskatīts līdz šim datumam un netiek pieņemts lēmums par tā saglabāšanu spēkā. **Tāpat tiek izmantots princips, kuru dēvē par "viens iekšā, viens ārā" (*one-in, one-out*) vai "viens iekšā, x ārā" (*one-in, x-out*) principu.** Saskaņā ar to visas paredzamās izmaksas, ko uzņēmējdarbībai rada jauni tiesību akti, ir jākompensē,

samazinot esošās izmaksas. Lai gan abiem instrumentiem ir savs pielietojums, tos galvenokārt izmanto, lai ierobežotu tiesību aktu skaita palielināšanos, nevis lai pārbaudītu, vai ar tiesību aktiem tiek sasniegti politikas mērķi.

Avoti: *Renda et al., 2019; OECD, 2023; Trnka and Thuerer, 2019*

Arī Latvijā 2019. gada 1. novembrī tiesību aktu projektu izstrādes procesā tika ieviesta "nulles birokrātijas" pieeja, saskaņā ar kuru ministrijai, kas iesniedz Ministru kabinetam apstiprināšanai tādu tiesību aktu projektu, kas palielina administratīvo slogu vai rada jaunas atbilstības izmaksas uzņēmējiem, vienlaikus ir jāiesniedz tāda tiesību aktu projekts, kas tai pašai mērķa grupai samazina administratīvo slogu vai atceļ atbilstības prasības līdzvērtīgā apmērā (MK, 2019a). Tomēr **trijos "nulles birokrātijas" pieejas darbības gados netika apstiprināts neviens tiesību aktu projekts, kurā tiktu ievērotas šīs pieejas prasības** (VK, 2022b).

Atsevišķos tiesību aktos ir ietverta uzraudzības un ziņošanas prasība, nosakot par uzraudzību un ziņošanu atbildīgo iestādi. Līdz ar to, mainoties situācijai, var tikt precizēti normatīvie akti. Piemēram, MK 2017. gada 14. marta noteikumi Nr. 146 "Noteikumi par veterinārajām prasībām akvakultūras dzīvniekiem, no tiem iegūtiem produktiem un to aprītei, kā arī atsevišķu akvakultūras dzīvnieku infekcijas slimību profilaksei un apkarošanai" paredz, ka Pārtikas un veterinārais dienests veic akvakultūras dzīvnieku uzraudzību (MK, 2017b). Ja tiek konstatēta jauna infekcijas slimība, dienests izstrādā un iesniedz Zemkopības ministrijai (turpmāk arī – ZM) priekšlikumus par pasākumiem jaunās infekcijas slimības izplatīšanās novēršanai akvakultūras dzīvnieku un ūdensdzīvnieku vidū. ZM izvērtē dienesta izstrādātos priekšlikumus, sagatavo attiecīgu noteikumu projektu un saskaņā ar noteikto kārtību virza un iesniedz Ministru kabinetam apstiprināšanai (ZM, 2024).

Iniciēt tiesību aktu izvērtēšanu valsts pārvaldē citstarp var Saeimas komisijas. Atbilstoši Saeimas kārtības ruļļa 172. panta pirmajai daļai Saeimas komisijām ir tiesības tieši, bez Prezidija starpniecības, pieprasīt savai darbībai vajadzīgās ziņas un paskaidrojumus no attiecīgā ministra un viņam padotajām (viņa pakļautībā vai pārraudzībā esošajām) iestādēm (Saeima, 1994). Piemēram, 2023. gadā pēc Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes iniciatīvas Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk arī – VID) veica izvērtējumu par to, vai tiesiskajā regulējumā noteiktā citu valsts iestāžu sniedzamā informācija dienestam ir aktuāla un lietderīga. Identisku izvērtējumu VID veicis, izpildot Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2023. gada 17. maija sēdē uzdoto uzdevumu (FM, 2024).

Ministrijās spēkā esošā normatīvā regulējuma izvērtēšana notiek dažādos līmeņos, ar dažādām pieejām un dažādu regularitāti. Tomēr šie izvērtējumi nebūtu uzskatāmi par specifiskiem tiesību aktu ex-post izvērtējumiem. Vairumā gadījumu izvērtēšana notiek atbilstoši vispārējam regulējumam par tiesību aktu projektu izstrādi, valsts budžeta projekta izstrādi un budžeta uzraudzību, kontroles funkciju izpildi u. tml. Piemēram, **spēkā esošais normatīvais regulējums tiek izvērtēts:**

- veicot sākotnējās ietekmes novērtējumu. Ministrijās grozījumi spēkā esošajos normatīvajos aktos pamatā tiek izstrādāti saskaņā ar principu "vispirms izvērtēt", respektīvi, spēkā esošie tiesību akti tiek vērtēti, pirms tiek gatavots ietekmes izvērtējums attiecībā uz jaunā tiesību akta priekšlikumiem. Izvērtējums tiek ietverts tiesību akta anotācijā, pamatojot projekta izstrādes nepieciešamību un aprakstot tābrīža situāciju, konstatētās problēmas un iespējamus risinājumus;
- veicot regulāru valsts budžeta izlietojuma monitoringu, tostarp analizējot finanšu plūsmu, valsts budžeta programmu/apakšprogrammu rezultātos rādītājus un iespējamus noviržu iemeslus. Šīs analīzes ietvaros tiek vērtētas:
 - pakalpojumu/pabalstu/atbalsta saņēmēju skaita izmaiņas pret sākotnēji plānotajām vērtībām, iespējamie uzvedības izmaiņu iemesli, pārklājums (vai mērķa grupa ir/nav sasniegta),

- budžeta sasaiste ar atbilstošajiem politikas rādītājiem,
 - izmantoto prognožu pamatotība u. c.;
- ⇒ veicot gan saturisku, gan administratīvu tiesību aktu ieviešanas izvērtējumu. Šajā gadījumā var tikt novērtētas atsevišķas normas un to piemērošana pakalpojumu sniegšanas vietās/darbavietās, atsevišķu tiesību aktos noteikto pakalpojumu/pabalstu/atbalsta efektivitāte, mērķa grupas apmierinātība ar pakalpojumu kvalitāti, uzraugošo institūciju vērtējums par normatīvā regulējuma ievērošanu u. tml. Saturiskais normatīvo aktu ieviešanas izvērtējums, tostarp normu efektivitāte, adekvātuma aspekts, pārklājums, pieejamības dimensijas, ietekme, var būt daļa no politikas izvērtējuma, pētījuma, regulāra apsekojuma, ES fondu finansēta projekta/pasākuma ieviešanas izvērtējuma, regulāras pakalpojuma sniedzēja/valsts iestādes darbības pārraudzības, Valsts kontroles īstenotas lietderības revīzijas, attīstības plānošanas dokumenta *ex-post* izvērtējuma;
- ⇒ analizējot starptautisku organizāciju/dienestu, neatkarīgu organizāciju vērtējumus par Latvijas sociālekonomisko situāciju, politiku noteiktās jomās un ieteikumus nepieciešamajām reformām, piemēram, Eiropas semestra ietvaros sniegtās valstu specifiskās rekomendācijas, ANO konvenciju ieviešanas izvērtējumu;
- ⇒ dažādos politikas uzraudzības forumos (piemēram, konsultatīvajās padomēs, darba grupās, komitejās) ar sadarbības partneriem no citām valsts iestādēm, pašvaldībām, nevalstiskajām organizācijām un sociālo partneru organizācijām diskutējot par aktuāliem politikas jautājumiem, izaicinājumiem, problēmām un saskaņojot viedokļus par turpmāko rīcību, tostarp nepieciešamajām tiesību aktu izmaiņām.

Piemēram, **Tieslietu ministrijā ir izveidotas astoņas pastāvīgas darba grupas, kas veic tiesību aktu izvērtēšanu:**

- Administratīvās atbildības likuma pastāvīgā darba grupa;
- Kriminālsodu izpildes politikas pastāvīgā darba grupa;
- Pastāvīgā Administratīvā procesa likuma darba grupa;
- Pastāvīgā darba grupa Civillikuma mantojuma tiesību daļas grozījumu izstrādei;
- Pastāvīgā darba grupa grozījumu izstrādei Civilprocesa likumā;
- Pastāvīgā darba grupa Komerclikuma grozījumu izstrādei;
- Pastāvīgā Krimināllikuma darba grupa;
- Pastāvīgā Kriminālprocesa likuma darba grupa.

Katrai no šīm grupām ir arī noteikts darbības mērķis. Pastāvīgās Krimināllikuma darba grupas mērķis ir izvērtēt dažādu institūciju sniegtos priekšlikumus grozījumiem Krimināllikumā, kā arī nepieciešamības gadījumā izstrādāt grozījumus Krimināllikumā un ar to saistītajos normatīvajos tiesību aktos. Līdzīgi savu mērķi formulējusi arī Pastāvīgā Kriminālprocesa likuma darba grupa. Savukārt Pastāvīgā darba grupa grozījumu izstrādei Civilprocesa likumā norādījusi, ka tās mērķis ir:

- ⇒ nepieciešamības gadījumā izstrādāt grozījumus Civilprocesa likumā un ar to saistītajos normatīvajos tiesību aktos;
- ⇒ izvērtēt TM un citu institūciju izstrādātos priekšlikumus grozījumiem Civilprocesa likumā;
- ⇒ sekot līdzi citu ministriju un institūciju izstrādātajiem grozījumiem Civilprocesa likumā;
- ⇒ izskatīt Eiropas Cilvēktiesību tiesas, ST un citu tiesu pieņemtos nolēmumus attiecīgajā jomā un lemt par nepieciešamajiem pasākumiem normatīvo aktu vai to piemērošanas pilnveidošanai;
- ⇒ izskatīt citus aktuālus ar civilprocesa jomu saistītus jautājumus.

Pastāvīgajās darba grupās piedalās lietpratēji, praktiķi, pārstāvji no nevalstiskā sektora un akadēmiskās kopienas. Parasti iestādēm tiek izsūtītas vēstules ar lūgumu deleģēt pārstāvjus. Darba grupu sastāvs tiek noteikts ar ministra rīkojumu, un tas parasti ir nemainīgs, izņemot situācijas, kad konkrētā deleģētā persona ir mainījusi amatu. Šādos gadījumos iestādēm tiek lūgts

deleģēt jaunu pārstāvi. Izskatot kādus specifiskus jautājumus, darba grupās tiek aicināti piedalīties arī citu iestāžu/organizāciju pārstāvji, kā arī interešu grupu pārstāvji. Piemēram, izskatot jautājumu par vardarbību pret ārstiem, darba grupā piedalījās pārstāvji no Latvijas Ārstu biedrības, savukārt izskatot jautājumu par sevišķajiem aizbildņiem, – Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija. Darba grupu sanāksanas biežums ir atšķirīgs: piemēram, Pastāvīgā Krimināllikuma darba grupa un Pastāvīgā Kriminālprocesa likuma darba grupa sanāk reizi nedēļā, savukārt Pastāvīgā Administratīvā procesa likuma darba grupa – reizi divās nedēļās. Katru gadu līdz 1. februārim valsts sekretāram tiek gatavoti ziņojumi, kuros ietverts iepriekšējā gadā skatīto jautājumu apkopojums un plānotie kalendāra gadā izskatāmie jautājumi. Ne vienmēr šo grupu darba rezultāts ir kādi konkrēti tiesību aktu grozījumi. Diskusijās izkristalizējušies secinājumi dažkārt tiek apkopoti vadlīnijās, rokasgrāmatā, apkārtrakstā, kas praktiķiem var būt noderīgs palīgmateriāls normu piemērošanā. Šāds darba grupu modelis sniedz iespēju jomas lietpratējiem no dažādām perspektīvām apspriest ar tiesību aktiem saistītās problēmas. Tomēr atsevišķu darba grupu pienesums nebūtu viennozīmīgi attiecināms uz visām daudzajām darba grupām, kas tiek veidotas valsts pārvaldē.

Avoti: [Aizupe, 2024](#); [Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [TM, 2024a](#); [TM, 2024b](#); [Žvīgure, 2024](#)

Somijā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana var tikt veikta dažādos veidos. Viens no veidiem ir iekšējs izvērtējums, izmantojot ministriju cilvēkresursus. Izvērtēšana var tikt īstenota darba grupā, kurā piedalās dažādu jomu lietpratēji un ieinteresētās puses. Ja regulējuma ietekme skar vairāku ministriju kompetenci, var tikt izveidota starpinstitucionāla darba grupa. Somijā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā tiek izmantoti arī ārēju izvērtētāju pakalpojumi, piemēram, izvērtēšanu veic universitātes, pētniecības institūti, aģentūras, konsultanti. Iemesli tam, lai veiktu pilnīgu vai daļēju tiesību akta *ex-post* izvērtējumu ārpalpojumā, var būt dažādi – nepieciešamība veikt neatkarīgu *ex-post* izvērtējumu (jo sevišķi gadījumos, kad normatīvais regulējums skar politiski jutīgu jomu), darba slodze, kas saistīta ar informācijas vākšanu vai analīzi u. c.

Somijā ir izveidota Regulējuma ietekmes analīzes padome, kas ir neatkarīga un autonoma struktūra. Tās funkcijās citstarp ietilpst atzinumu sniegšana par tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas ziņojumu kvalitāti. Somijā informācija par iesāktajiem un noslēgtajiem *ex-post* izvērtējumiem parasti tiek publicēta Valdības projektu reģistrā. Ministrijām arī jāsniedz informācija par plānotajiem izvērtējumiem, tādējādi nodrošinot iespēju ieinteresētajām pusēm sniegt savu skatījumu par nepieciešamajiem uzlabojumiem.

Avots: [Finnish Government. Ministry of Justice, 2023](#)

Ierosinājumus grozījumiem tiesību aktos ministrijas gūst arī komunikācijā ar ieinteresētajām pusēm. Piemēram, kā norāda FM, informācija par spēkā esošo tiesību aktu ietekmi uz attiecīgo nozari, kā arī ierosinājumi par nepieciešamajām tiesību aktu izmaiņām tiek saņemti citstarp no attiecīgo nozaru profesionāļu asociācijām ([FM, 2024](#)). Savukārt EM norāda, ka nereti *ex-post* izvērtēšanas vietā izmanto cita veida izvērtēšanas metodes, kas balstās uz diskusijām ar industriju un esot pamats dažādu tiesību aktu grozījumu vai jaunu tiesību aktu izstrādes uzsākšanai uzņēmējdarbības, būvniecības un mājokļu jomā ([EM, 2024](#)). **Tas, ka sabiedrības iesaiste jānodrošina ne tikai tiesību akta projekta izstrādes procesā, bet arī tiesību akta *ex-post* izvērtēšanā, ir nenoliedzami, jo tādējādi iespējams izvērtēt regulējuma efektivitāti un noskaidrot sabiedrības, tostarp arī dažādu interešu grupu, viedokli par potenciāli efektīvākiem normatīvajā regulējumā konstatēto nepilnību risinājumiem.** Tomēr izvērtējumu veikšanas kontekstā paļaušanās vienīgi uz šādu pieeju ir problemātiska, jo liecina par izpildvaras nespēju nošķirt analīzi no viedokļu paušanas. Tāpat interešu pārstāvim var būt arī negatīva ietekme – aizstāvēt atsevišķas personas vai personu grupas intereses, citu personu un sabiedrības kopējās intereses var tikt aizskartas ([Caics, 2024](#)). Disproporcionāla ieinteresēto pušu pārstāvība

izvērtēšanas procesā rada būtiskus riskus iespējai nodalīt izvērtēšanu no lobēšanas, kas savukārt nav savietojama ar objektīvu un uz pierādījumiem balstītu izvērtējumu. Līdz ar **to komunikācija un konsultēšanās ar ieinteresētajām pusēm ir nozīmīga tiesību aktu ex-post izvērtēšanas sastāvdaļa, tomēr tā nav uzskatāma par tiesību aktu ex-post izvērtējumu.**

To, ka EM ne vienmēr pietiekami līdzsvaro visu pušu intereses, izstrādājot tiesisko regulējumu, apliecina arī gūtie secinājumi izvērtējumā par izmaiņām būvniecības procesā kopš Zolitūdes traģēdijas, kad, sabrūkot lielveikalam, dzīvību zaudēja 54 cilvēki. Izvērtējumā konstatēts, ka būvniecības jomas tiesību aktu izstrādes procesā nav notikusi diskusija ar plašāku sabiedrību un dažādu – ne tikai būvniecības – jomu lietpratējiem par to, kā sabalansēt vajadzību būvēt ātri un vienkārši ar citām sabiedriski nozīmīgām vajadzībām. EM apspriedusi problēmas būvniecības jomā un iespējamus risinājumus Latvijas Būvniecības padomē, kurā ir pārstāvēta tikai būvniecības industrija.

Avots: [Frīdenberga, 2023](#)

2023. gada 8. maijā MK apstiprināja Valsts kancelejas izstrādāto "**Valsts pārvaldes modernizācijas plānu 2023.–2027. gadam**" (turpmāk arī – Modernizācijas plāns). Tas ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, kas nosaka valsts tiešās pārvaldes attīstības rīcības virzienus līdz 2027. gadam. Modernizācijas plāna veidošanā iesaistījās 122 pārstāvji no gandrīz visām ministrijām un citām valsts pārvaldes iestādēm. Tāpat kā ikviena attīstības plānošanas dokumenta izstrādē, arī šā plāna tapšanā tika īstenotas sabiedrības līdzdalības iespējas. **Viens no Modernizācijas plānā ietvertajiem rīcības virzieniem ir politikas un regulējuma kvalitāte. Tā mērķis ir līdz 2027. gadam izveidot tādu politikas un regulējuma kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, kas ietvertu uz datiem balstītas politikas un regulējuma izstrādi un jēgpilnu ietekmes izvērtēšanu, mazinot administratīvo slogu.** Viens no šajā rīcības virzienā iekļautajiem pasākumiem ir ietekmes izvērtējuma sistēmas pilnveidošana. Tā darbības rezultāti – jēgpilna ietekmes novērtēšana, samazināts administratīvais slogs, stiprināta valsts pārvaldes ietekmes novērtēšanas veikspēja. **Kā sasniedzamais rezultatīvais rādītājs citstarp izvirzīta metodikas izstrāde tiesību aktu ietekmes līmeņa noteikšanai, kā arī tiesību aktu, kuriem ir augsts ietekmes līmenis, ex-post izvērtēšana.** Izpildes termiņš – 2025. gada pirmais pusgads ([MK, 2023](#); [VK, 2022a](#)) (1. tabula).

1. tabula

Modernizācijas plānā iekļautā pasākuma "Ietekmes novērtējuma sistēmas pilnveidošana" darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji

Avots: [MK, 2023](#)

Darbības rezultāti	Rezultatīvie rādītāji
<p>Tiek veikta jēgpilna ietekmes izvērtēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ veicot pienācīgu alternatīvu risinājumu izpēti, ➤ veicot izmaksu ieguvumu vai lietderības analīzi, ➤ nodrošinot sabiedrības iesaisti. 	
<p>Tiek samazināts administratīvais slogs:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ atzīstot par spēku zaudējušiem neaktuālos tiesību aktus vai atsevišķas tiesību normas, vai ➤ atsakoties no darbībām, kas rada nesamērīgu slogu, nevajadzīgi papildzina vai sadārdzina procesu. 	<p>Ir izveidota administratīvā sloga mazināšanas komanda.</p> <p>Administratīvā sloga mazināšanas komanda izstrādā:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ risinājumus administratīvā sloga mazināšanai; ➤ kritērijus tādu darbību izvērtēšanai, kuras rada nesamērīgu slogu, nevajadzīgi papildzina vai sadārdzina procesu.

Darbības rezultāti	Rezultatīvie rādītāji
Stiprināta valsts pārvaldes ietekmes izvērtēšanas veikspēja.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izstrādāta metodika tiesību aktu ietekmes līmeņa noteikšanai; ➤ tiesību aktiem ar augstu ietekmes līmeni tiek veikta <i>ex-post</i> izvērtēšana. <hr/> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tiek attīstīts politikas plānotāju tīkls, kas darbojas kā platforma pieredzes apmaiņai starp dažādu institūciju politikas plānotājiem; ➤ tīkla ietvaros tiek organizētas mācības par aktuālajiem ietekmes izvērtēšanas jautājumiem. Mācībās ir piedalījušies vismaz 70 % politikas plānotāju.

Lai gan lietpratēji kopumā atzinīgi vērtē Modernizācijas plānu, tomēr pastāv šaubas par tā īstenošanu, ņemot vērā īstenojamo pasākumu mērogu un finansējuma trūkumu ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [LATES, 2024](#)). **Būtiski ir nodrošināt politisko atbalstu šā plāna īstenošanai. Līdzšinējā pieredze attiecībā uz politikas plānošanas dokumentu īstenošanu liecina, ka šāds atbalsts ne vienmēr ir bijis pietiekams.** Politiskā atbalsta nepieciešamību reformu īstenošanā akcentējusi arī Valsts kontrole, vērtējot iepriekšējā perioda publiskās pārvaldes attīstības plānošanas dokumenta "[Valsts pārvaldes reformu plāns 2020](#)" (turpmāk arī – Reformu plāns) izpildi un norādot, ka neviena reforma nav iespējama bez šāda atbalsta. Valsts kontrole, veicot atbilstības/lietderības revīziju par Reformu plāna izpildi, konstatējusi, ka ne vienmēr tikusi pildīta valdības deklarācijā definētā apņemšanās īstenot plānu. MK reformu periodā atlika Atlīdzības likumprojekta izskatīšanu. Tāpat politiskā atbalsta trūkums vērojams arī citos ar Reformu plāna ieviešanu saistītos jautājumos. Arī Valsts kanceleja norāda, ka ir jautājumi, kurus bez politiska atbalsta virzīt noteiktā laikā ir sarežģīti ([LRVK, 2022](#)).

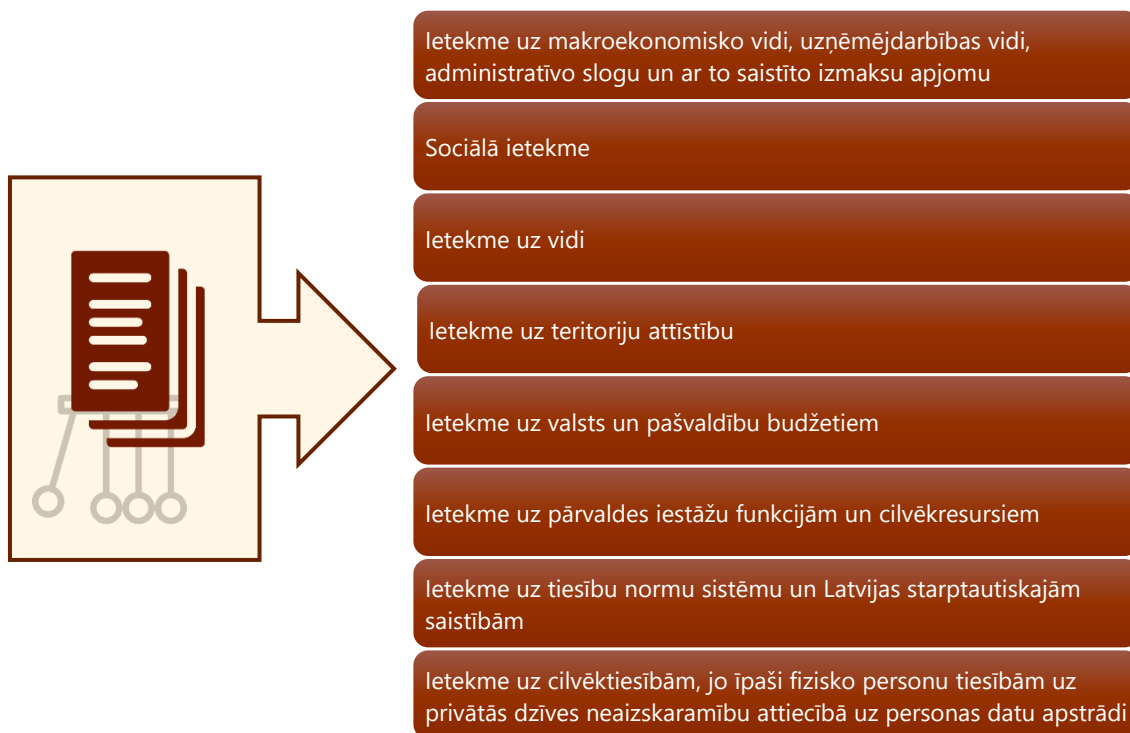
Modernizācijas plāna īstenošanu, tāpat kā Reformu plāna īstenošanu, varētu apgrūtināt arī plāna administratīvās vadības modelis. Valsts kanceleja ir par Modernizācijas plāna īstenošanu atbildīgā institūcija. Pēc Valsts kontroles ieskata, tās noteikšana par atbildīgo institūciju Reformu plāna īstenošanā nav sekmējusi šā plāna mērķu sasniegšanu. Valsts kancelejas pilnvaras nav pietiekamas, lai nodrošinātu horizontālu jautājumu īstenošanu tiešās valsts pārvaldes iestādēs, respektīvi, Valsts kancelejai ir ierobežotas iespējas nodrošināt, ka ministrijas veic darbības reformas pasākumu īstenošanā ([LRVK, 2022](#)). Modernizācijas plāna uzraudzībai un izpildes novērtēšanai piesaistīta arī Valsts pārvaldes politikas attīstības padome ([MK, 2023](#)). Tā ir konsultatīva valsts institūcija, kuras darbības mērķis ir akcentēt valsts pārvaldes darbības uzlabošanas nozīmi, paplašināt diskusiju par valsts pārvaldes politiku, iesaistot diskusijā sabiedrības, valsts un privātā sektora pārstāvjus. Valsts pārvaldes politikas attīstības padomes lēmumiem ir ieteikuma raksturs ([MK, 2003](#)). Modernizācijas plānā noteikts, ka Valsts pārvaldes politikas attīstības padomi vadīs Valsts kancelejas direktors, un padomes uzdevums būs izvērtēt plānā paredzēto pasākumu izpildes gaitu, radušos šķēršļus un riskus, kā arī ieteikt konkrētus risinājumus. Tās personālsastāvs un uzdevumi tiks atjaunoti, ņemot vērā Modernizācijas plānā iekļautos rīcības virzienus ([MK, 2023](#)). Lietpratēji, balstoties uz līdzšinējiem novērojumiem, gan apšaubā, vai Valsts pārvaldes politikas attīstības padomes piesaistīšanai varētu būt vērā ņemama ietekme. Piemēram, Reformu plāna īstenošanas laikā tā tika sasaukta divas reizes. Turklāt Valsts pārvaldes politikas attīstības padomes pilnvaras nav pietiekamas, lai ietekmētu plāna īstenošanu ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [LRVK, 2022](#)).

2.2.2. Rīcībpolitiku ex-post izvērtēšanas tiesiskais ietvars un prakse

Latvijā normatīvais regulējums nosaka prasību veikt attīstības plānošanas dokumentu *ex-post* izvērtēšanu. [Attīstības plānošanas sistēmas likums](#) noteic, ka attīstības plānošanā citstarp jāievēro uzraudzības un novērtēšanas princips. Tas nozīmē, ka **attīstības plānošanā un attīstības plānošanas dokumentu īstenošanā visos pārvaldes līmeņos jānodrošina to ietekmes izvērtējums, kā arī uzraudzība un pārskatu par sasniegtajiem rezultātiem sniegšana** ([Saeima, 2008](#)). Kārtību, kādā notiek attīstības plānošanas dokumentu izvērtēšana, nosaka MK 2014. gada 2. decembra noteikumi Nr. 737 "[Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi](#)" (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 737). Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 737 izvērtēšana ir politikas plānošanas dokumenta izstrādātāja lietoto metožu un procedūru kopums īstenotās politikas sociālekonomiskās ietekmes novērtēšanai. Politikas plānošanas dokumenti ir pamatnostādnes, plāns un konceptuāls ziņojums, un politikas plānošanā veic sākotnējo, starpposma un gala ietekmes izvērtējumu. Saskaņā ar noteikto ir **jāizmanto tādi informācijas avoti un politikas analīzes metodes, kas nodrošina ar pierādījumiem pamatotu ietekmes izvērtējumu**. Starpposma izvērtējumu veic, lai novērtētu īstenotās politikas ietekmi un pieņemtu lēmumu par nepieciešamību izstrādāt vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu nākamajam plānošanas periodam. Gala ietekmes izvērtējumu veic ne vēlāk kā divus gadus pēc politikas plānošanas dokumenta darbības termiņa beigām šādos gadījumos:

- īstermiņa politikas plānošanas dokumentam, ja tas nav izstrādāts pamatnostādņu īstenošanai;
- vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentiem, ja pēc starpposma izvērtējuma netiek pieņemts lēmums par nepieciešamību izstrādāt vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu nākamajam plānošanas periodam ([MK, 2014](#)).

MK noteikumi Nr. 737 noteic, ka visos politikas plānošanas dokumenta izvērtēšanas posmos, tostarp arī *ex-post* izvērtējumā, jāidentificē politikas ietekmes objekti, konstatējot, vai politika rada dažāda veida ietekmes ([MK, 2014](#)) (3. attēls).

3. attēls. Politikas plānošanas dokumentu *ex-post* izvērtēšanā analizējamo ietekmju veidi

Avots: [MK, 2014](#)

Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 737 *ex-post* izvērtējumā:

- jānovērtē noteikto mērķu un plānoto rezultātu sasniegšana, jāskaidro atkāpes no noteiktajiem rezultativajiem rādītājiem un jāanalizē ārējās vides izmaiņas, kas ietekmējušas politikas plānošanas dokumenta īstenošanu;
- jānovērtē politikas plānošanas dokumenta īstenošanā iesaistīto institūciju paveiktais un tā ietekme uz mērķu un rezultātu sasniegšanu;
- jāapzina politikas plānošanas dokumenta īstenošanā ieguldītie resursi (finanšu resursi, laika resursi, cilvēkresursi u. c.) un to izlietojuma efektivitāte;
- jāapzina politikas plānošanas dokumenta mērķa grupu viedoklis par plānošanas dokumenta ietekmi uz tajā noteikto mērķu un rezultātu sasniegšanu ([MK, 2014](#)).

MK rīkojumā, ar kuru tiek apstiprināts attīstības plānošanas dokuments, tiek noteikti termiņi, kādos iesniedzami konkrētie izvērtējumi. Normatīvais regulējums noteic, ka starpposma un gala ietekmes izvērtējumi jānoformē informatīva ziņojuma veidā ([MK, 2014](#)).

Uzdevumu ministrijām izstrādāt izvērtējuma ziņojumus par kādu tēmu var uzdot arī Ministru kabinets pēc savas iniciatīvas. Piemēram, MK 2020. gada 30. septembra sēdē tika uzdots Zemkopības ministrijai līdz 2023. gada 1. augustam sagatavot un Ministru kabinetam iesniegt izskatīšanai informatīvo ziņojumu, kurā būtu ietverta augļkopības un dārzenkopības nozaru analīze, sniedzot protokollēmuma 3. punktā minēto rezultatīvo rādītāju novērtējumu un analizējot augļkopības un dārzenkopības nozaru attīstību, tostarp platību izmaiņas, saražotās produkcijas apjomu, ārējās tirdzniecības izmaiņas un darbaspēka izmaiņas ([MK, 2020a](#)). **Tāpat ministrijām jāveic izvērtējumi, kuru izstrādi uzdevusi Saeima.** Piemēram, atbilstoši [Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma](#) pārejas noteikumu 29. punktam Ministru kabinetam ir pienākums reizi četros gados, sākot ar 2022. gadu, līdz 1. maijam iesniegt Saeimai ziņojumu par izmaiņām pašvaldību un administratīvo reģionu sociālekonomiskajā situācijā. Ziņojumā ietverams arī administratīvi teritoriālās reformas rezultātā radušos ieguvumu un zaudējumu izvērtējums. Pirmajā no ziņojumiem, kas tika publicēts 2022. gadā, papildus bija jāiekļauj izvērtējums un pētījumos balstīta informācija par Saulkrastu novada attīstības potenciālu, kā arī jāsniedz izvērtējums par potenciāliem reģionālas nozīmes attīstības centriem Ventspils, Rēzeknes, Augšdaugavas, Saulkrastu, Varakļānu, Dienvidkurzemes un Jelgavas novados ([Saeima, 2020](#)).

Prakse liecina, ka Latvijā visbiežāk izmantotais rīcībpolitiku izvērtējuma veids ir starpposma izvērtējumi. **Tā kā jau MK noteikumos Nr. 737 ir paredzēts, ka vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentiem *ex-post* izvērtējumi jāveic tikai tad, ja nākamajam plānošanas periodam nav paredzēts izstrādāt jaunu attīstības plānošanas dokumentu, plaši izplatīta ir prakse neveikt vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu *ex-post* izvērtējumu.** Tā vietā, balstoties uz iepriekšējā perioda dokumenta starpposma ietekmes novērtējumu, tiek izstrādāts jauns nozares attīstības plānošanas dokuments ([LATES, 2024](#); [VK, 2024](#)).

Piemēram, 2013. gada 27. decembrī ar MK rīkojumu Nr. 683 tika apstiprinātas "[Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam](#)" (turpmāk – TAP2020), nosakot pienākumu Satiksmes ministrijai (turpmāk arī – SM) sagatavot un satiksmes ministram noteiktā kārtībā Ministru kabinetam iesniegt šādus informatīvos ziņojumus:

- līdz 2017. gada 1. jūlijam – pamatnostādņu īstenošanas starpposma novērtējumu;
- līdz 2020. gada 1. jūlijam – pamatnostādņu īstenošanas gala ietekmes ziņojumu, ietverot priekšlikumus transporta politikas attīstībai turpmākajos gados.

Tā kā tika pieņemts lēmums par vidēja termiņa politikas plānošanas dokumenta – "[Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam](#)" (turpmāk – TAP2027) – izstrādes nepieciešamību nākamajam plānošanas periodam, gala ietekmes ziņojums netika izstrādāts. Kā norāda SM, TAP2027 dokumenta sagatavošana tika uzsākta vēl TAP2020 darbības periodā. Lai gan atsevišķs ziņojums par TAP2020 gala ietekmes izvērtējumu nav sagatavots, lēmumu par TAP2027 iekļautajiem rīcības virzieniem un pasākumiem pamato TAP2020

starpposma ietekmes izvērtējumā formulētie secinājumi un izteiktie priekšlikumi turpmākajiem attīstības virzieniem transporta politikas plānošanai pēc 2020. gada. **Arī TAP2027 netiek plānots izstrādāt gala ietekmes ziņojumu.** Kā norāda SM, ņemot vērā transporta politikas aktualitātes, tendences un iniciatīvas, nepieciešamību pēc transporta negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanas, informācijas tehnoloģiju attīstību, aktuālo ģeopolitisko situāciju un tās iespējamo tālāko attīstību, kā arī procesus Latvijas sabiedrībā, paredzams, ka pēc 2027. gada būs aktuāla jauna transporta politikas plānošanas dokumenta izstrāde, kurā tad arī tiktu integrēts TAP2027 gala ietekmes izvērtējums.

Avoti: [MK, 2013b](#); [SM, 2024](#)

Starpposma ziņojumi parasti ir vērsti uz sasniegto rezultātu un rezultatīvo rādītāju izvērtēšanu, kas tiek apzīmēta kā "ietekme". Starpposma izvērtējumu rezultātus izmanto gan uzraudzības, gan plānošanas mērķiem. *Ex-post* izvērtējumu neveikšanu bieži pamato ar to, ka to rezultāti politikas ciklā ir pieejami pārāk vēlu ([LATES, 2024](#)).

Latvijas pozīciju rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas jomā salīdzinājumā ar citām OECD un ES dalībvalstīm iezīmē Bertelsmana fonda projekta Ilgtspējīgas pārvaldes indikatori (Sustainable Governance Indicators). Pēdējais izvērtējums veikts 2022. gadā, un Latvijai tajā, tāpat kā 2019. gada izvērtējumā, **piešķirtas sešas no 10 ballēm sadaļā "ex-post izvērtēšanas kvalitāte".** Lai gan sadaļas nosaukumā ir vārds "kvalitāte", vērtēts tiek *ex-post* izvērtējumu biežums un izmantošana esošās politikas pārskatīšanā vai jaunas politikas izstrādē. Novērtējums intervālā no sešām līdz astoņām ballēm tiek piešķirts, ja *ex-post* izvērtējumus veic tikai nozīmīgākajām politikas jomām un tos izmanto, lai pārskatītu esošo vai izstrādātu jaunu politiku. Līdzīgi kā Latvijai, sešas balles šajā jomā piešķirtas arī Austrālijai, Čehijai, Čīlei, Izraēlai, Jaunzēlandei, Maltai, Meksikai, Nīderlandei, Slovēnijai un Spānijai. Latvija salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm atrodas zemākā pozīcijā – Igaunijā un Lietuvā sadaļā "ex-post izvērtēšanas kvalitāte" saņemtas septiņas balles.

Ballu raksturojums	Balles	Valstis
Ex-post izvērtējumus veic visām nozīmīgajām politikas jomām , un tos parasti izmanto, lai pārskatītu esošo vai izstrādātu jaunu politiku	10	Apvienotā Karaliste
	9	Somija, Šveice
Ex-post izvērtējumus veic tikai nozīmīgākajām politikas jomām , un tos izmanto, lai pārskatītu esošo vai izstrādātu jaunu politiku	8	Kanāda, Norvēģija, Vācija, Zviedrija
	7	ASV, Dānija, Dienvidkoreja, Francija, Igaunija, Japāna, Lietuva
	6	Austrālija, Čehija, Čīle, Izraēla, Jaunzēlande, Latvija, Malta, Meksika, Nīderlande, Slovēnija, Spānija
Ex-post izvērtējumus nozīmīgām politikas jomām veic reti , un tos reti izmanto, lai pārskatītu esošo vai izstrādātu jaunu politiku	5	Itālija
	4	Grieķija
Ex-post izvērtējumi parasti netiek veikti , un tiem nav nozīmes esošās politikas pārskatīšanā vai jaunas politikas izstrādē	3	Austrija, Bulgārija, Horvātija, Īrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Ungārija
	2	Beļģija, Islande, Kipra, Luksemburga, Turcija
	1	-

Avots: [Bertelsmann Stiftung, 2022](#)

Ministrijas *ex-post* izvērtēšanu var veikt ne tikai attīstības plānošanas dokumentiem. Piemēram, Kultūras ministrija (turpmāk arī – KM) *ex-post* izvērtēšanu veic jaunām kultūrpolitikas iniciatīvām vai pasākumiem, kas paredz apjomīgus finanšu ieguldījumus. Piemēram, programma "Latvijas skolas soma" tika uzsākta kā viena no Latvijas valsts simtgades programmas aktivitātēm, un, lai lemtu par tās turpināšanu, simtgades programmai noslēdzoties, bija nepieciešams izvērtēt

programmu ([KM, 2024](#)). Savukārt Labklājības ministrija (turpmāk arī – LM), lai noskaidrotu, vai iniciētās un ieviestās politikas sniedz mērķētu ieguldījumu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanā, ik gadu pasūta nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējumu. Kā norāda ministrijā, neregulāra un daļēja datu analīze nesniedz pilnīgu informāciju par iedzīvotāju sociālo situāciju, turklāt bez visaptverošas datu analīzes nav iespējams izvērtēt nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas ietekmi attiecīgajā gadā ([LM, b. g.](#)). Līdz šim ir publicēti seši pētījumi, kuros izvērtējumi veikti par deviņiem gadiem. Katrā pētījumā padziļināti skatīts vēl kāds temats. Piemēram, 2020. gada izvērtējumā padziļināti analizēts maznodrošinātām personām sniegtais atbalsts (2. tabula).

2. tabula

LM pasūtītie ikgadējie nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējumi

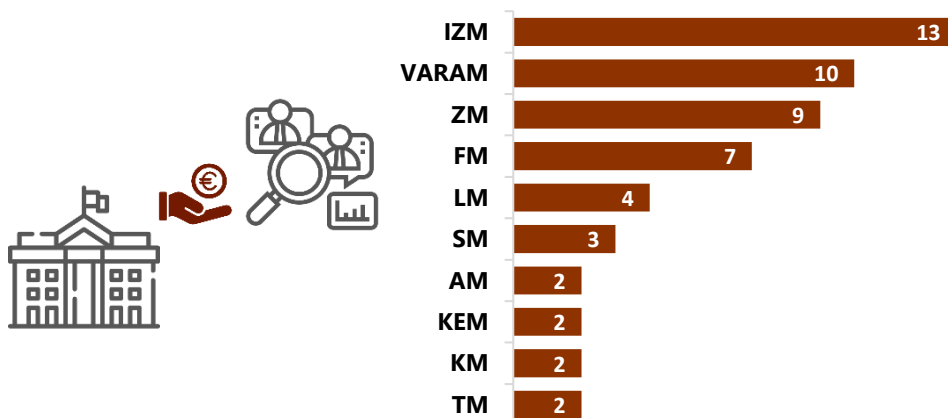
Avots: [LM, b. g.](#)

1. izvērtējums	par 2012., 2013. un 2014. gadu (padziļināti – parādsaistības)
2. un 3. izvērtējums	par 2015. un 2016. gadu (padziļināti – nevienlīdzība veselības aprūpē un nevienlīdzība mājokļa pieejamības jomā)
4. izvērtējums	par 2017. gadu (padziļināti – nevienlīdzība sabiedriskā transporta pieejamības jomā)
5. izvērtējums	par 2018. gadu (padziļināti – garantētā minimālā ienākuma saņēmēju iztikšanas stratēģijas)
6. izvērtējums	par 2019. gadu (padziļināti – valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji)
7. izvērtējums	par 2020. gadu (padziļināti – maznodrošinātās personas)

Ministrijas var izvērtēt rīcībpolitiku ar saviem cilvēkresursiem vai arī izmantot ārpalpojumu, pasūtot pētījumus, citstarp arī *ex-post* izvērtējumus, konkursa kārtībā attiecīgās ministrijas budžeta ietvaros. Normatīvais regulējums nenosaka, kuros gadījumos būtu jāveic iekšējs izvērtējums un kuros – ārējs izvērtējums. Institūcijas var pasūtīt pētījumus, ievērojot [Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā](#) un MK 2013. gada 3. janvāra noteikumos Nr. 1 "[Kārtība, kādā publiska persona pasūta pētījumus](#)" (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 1) paredzēto. Pētījumi tiek pasūtīti atbilstoši publiskos iepirkumus regulējošiem normatīvajiem aktiem esošā budžeta ietvaros vai ES politiku instrumentu un citas ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētiem projektiem un pasākumiem paredzēto līdzekļu ietvaros ([MK, 2013a](#)). Kā norādījusi Valsts kanceleja, atbildība par pētījumu lietderību un izlietotā budžeta pamatotību ir katras iestādes vadības ziņā ([Zemgales reģionālā televīzija, 2023](#)).

Informācija par attiecīgajā gadā plānotajiem pētījumiem tiek apkopota katru gadu un ievadīta [Pētījumu un publikāciju datubāzē](#) līdz attiecīgā gada 31. janvārim ([MK, 2013a](#)). Kā liecina 2023. gada decembra sākumā [Pētījumu un publikāciju datubāzē](#) pieejamā informācija, 10 ministrijas plānojušas veikt pētījumus un kopskaitā iecerēti 54 pētījumi. Visvairāk pētījumu plānojusi veikt Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk arī – IZM) – 13 pētījumus, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk arī – VARAM) – 10 pētījumus un ZM – deviņus pētījumus (4. attēls). Datubāzē nav informācijas par Ārlietu ministrijas (turpmāk arī – ĀM), EM, Iekšlietu ministrijas (turpmāk arī – IeM) un Veselības ministrijas (turpmāk arī – VM) plānotajiem pētījumiem. Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 1 pētījumi datubāzē tiek klasificēti piecās grupās (3. tabula). Saskaņā ar datubāzē pieejamo informāciju ministrijas visvairāk – 32 pētījumus – iecerējušas veikt pētījumu grupā "Padziļinātas ekspertīzes pētījumi politikas vai tiesiskā regulējuma izstrādei, politikas analīzei un ietekmes

novērtēšanai” (5. attēls). Jāņem vērā, ka datubāzē ievietotā informācija var būt nepilnīga, lai gan normatīvais regulējums noteic, ka pētījuma pasūtītājam nedēļas laikā pēc pētījuma gala versijas pieņemšanas datubāzē jāievada informācija par pētījuma gala versiju un jāveic pētījuma gala versijas augšupielāde (MK, 2013a). Savulaik Valsts kontrole norādījusi, ka datubāzē ievietota neprecīza un nepilnīga informācija par institūciju ārpakalpojumos iepirktajiem pētījumiem un pastāv nelietderīgu līdzekļu izlietojuma risks, jo dažādas institūcijas var pasūtīt pētījumus par līdzīgiem tematiem (LRVK, 2020b).

4. attēls. Ministriju pasūtīto pētījumu skaits saskaņā ar Pētījumu un publikāciju datubāzē pieejamo informāciju 2023. gada decembra sākumā

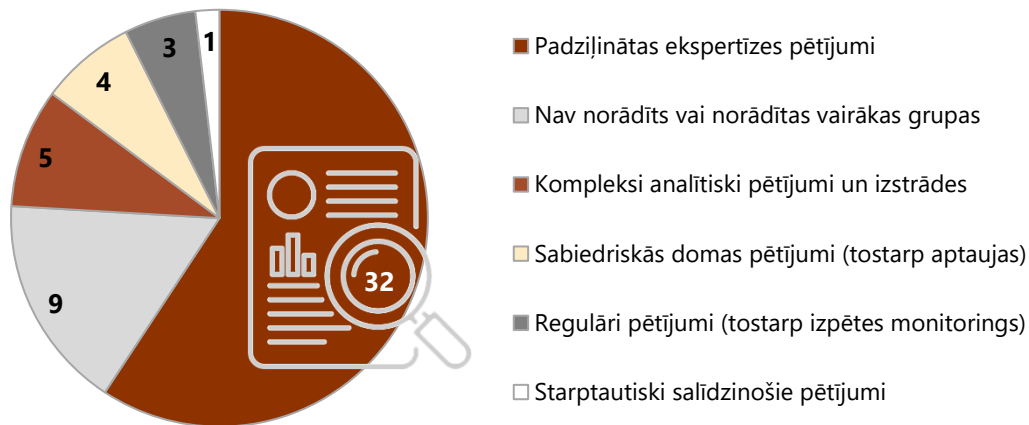
Avots: [Pētījumu un publikāciju datubāze](#)

3. tabula

Pētījumu klasifikācija saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 1

Avots: [MK, 2013a](#)

Sabiedriskās domas pētījumi (tostarp aptaujas)	veic, lai noskaidrotu sabiedrības vai noteiktas sabiedrības daļas viedokli par konkrētu nozarei vai teritorijai aktuālu problēmu vai tās risinājumu, kā arī nostāju kādā nozarei vai teritorijai aktuālā jautājumā
Padziļinātas ekspertīzes pētījumi politikas vai tiesiskā regulējuma izstrādei, politikas analīzei un ietekmes novērtēšanai	veic, lai iegūtu neatkarīgu analīzi par konkrētas politikas vai tiesiskā regulējuma izstrādes nepieciešamību, novērtētu esošās politikas vai regulējuma īstenošanu un sasniegtos rezultātus
Regulāri pētījumi (tostarp izpētes monitorings)	veic, lai ievāktu konkrētus datus par nozari vai teritoriju pēc iepriekš noteiktas metodoloģijas, nodrošinot, lai dati noteiktā laikposmā būtu salīdzināmi un lai varētu veikt analīzi, pamatojoties uz attiecīgiem apkopotajiem datiem
Starptautiski salīdzinošie pētījumi	veic, lai nodrošinātu starptautisku saistību izpildi, ievāktu datus saskaņā ar starptautiski noteiktu metodoloģiju un veiktu starptautiskajām prasībām atbilstošu datu analīzi
Kompleksi analītiski pētījumi un izstrādes	veic, lai nodrošinātu starpnozaru sociāli ekonomisko procesu analīzi, izzinātu valsts (tajā skaitā nozaru vai teritoriju) ilgtspējīgas attīstības un globālās konkurētspējas tendences, izaicinājumus un iespējas

5. attēls. Ministriju plānoto pētījumu klasifikācija Pētījumu un publikāciju datubāzē 2023. gada decembra sākumā

Avots: [Pētījumu un publikāciju datubāze](#)

Ministriņās pastāv atšķirīgas pieejas attiecībā uz ārpakalpojuma izmantošanu – dažās ministrijās tiek praktizēta izvērtējumu pasūtīšana ārpakalpojumā, savukārt citās tiek īstenota tikai iekšējā izvērtēšana. Par iepirkumiem iestādē atbildību uzņemas iestādes vadītājs, izvērtējot, vai attiecīgā ārpakalpojuma piesaiste ir nepieciešama. Kā norāda ministrijas, ārpakalpojuma izmantošanas iemesli var būt dažādi, piemēram, specifisku zināšanu vai kompetences trūkums, cilvēkresursu, kas būtu specializējušies *ex-post* izvērtēšanā, trūkums, vēlme iegūt neatkarīgu viedokli. Rīcībpolitiku *ex-post* izvērtējumi samērā reti tiek pasūtīti ārējos iepirkumos. Finansējuma pieejamība ārējiem pētījumiem dažādās politikas nozarēs atšķiras. Sistemātiski finansējums ir pieejams tikai dažās ministrijās, kas arī samērā regulāri pasūta pētījumus ārējos iepirkumos ([LATES, 2024](#)). Veicot ministriju aptauju, noskaidrots, ka virkne ministriju (ĀM, EM, IeM, TM, VM) no 2020. gada līdz 2023. gadam nav izmantojušas ārpakalpojumu rīcībpolitiku *ex-post* izvērtējumu veikšanai – visi ziņojumi ir izstrādāti, izmantojot attiecīgo ministriju cilvēkresursus, respektīvi, ir veikti iekšējie izvērtējumi. Rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanai ārpakalpojumu plaši izmanto KM, paredzot papildu finansējumu lietpratēju piesaistei. No 2020. gada līdz 2023. gadam KM veikusi sešus izvērtējumus, no tiem tikai vienu iekšēju izvērtējumu. Kā norāda ministrija, ārpakalpojuma piesaistes iemesls ir analītiskās veikspējas un cilvēkresursu trūkums pilnvērtīga un detalizēta izvērtējuma veikšanai. Turklāt, pēc ministrijas ieskata, ārējo izvērtētāju piesaiste nodrošina neatkarīgu vērtējumu ([ĀM, 2024](#); [EM, 2024](#); [IeM, 2024](#); [KM, 2024](#); [TM, 2024](#); [VM, 2024](#)). Ārpakalpojumu izvērtējumu veikšanai izmanto arī IZM, SM un VARAM. Kā norāda SM, ietekmes izvērtēšana, īpaši kvalitatīvu datu iegūšana un dažādu pētniecības metožu izmantošana, prasa būtiskus laika, cilvēku un finanšu resursus. Līdz ar to neatkarīgu lietpratēju piesaiste ārpakalpojumā, iespējams, ir viens no risinājumiem, lai veiksmīgāk veiktu politikas izvērtējumus. Savukārt pēc IZM ieskata, tiesību aktu/rīcībpolitikas *ex-post* izvērtējumu veikšana, piesaistot ārpakalpojumu, ir lietderīga gadījumos, kad datu, faktu, mērījumu, kas jāaptver konkrētajam ietekmes izvērtējumam, savākšanai un izvērtēšanai ir nepieciešamas visaptverošas, starpdisciplināras analīzes prasmes un tirgū ir pieejami atbilstoši pakalpojumu sniedzēji. Tāpat *ex-post* izvērtējumu veikšana, piesaistot ārpakalpojumu, ir lietderīga gadījumos, kad īsā laikā nepieciešams veikt liela apjoma dokumentu un datu analīzi, iegūt primāros un sekundāros datus, kā arī gadījumos, kad ir būtiski īsā laikā iegūt informāciju fokusgrupās ([EIS tīmekļvietne](#); [IZM, 2024](#); [SM, 2024](#); [VARAM, 2024c](#)). **Nozīme ir arī ministriju pārziņā esošajām jomām.** Piemēram, LM pārziņā ir jomas, kas aptver lielu iedzīvotāju īpatsvaru. Līdz ar to LM nopietni iesaistās pētījumu veikšanā. LM ārpakalpojuma izmantošanas primārais nosacījums ir finansējuma pieejamība ([LM, 2024](#); [Zvīdrina, 2023](#)).

Dažkārt, kā norāda Latvijas Izvērtētāju asociācija, ir vērojami centieni ar pētījumu aizstāt rīcībpolitikas veidošanas un izstrādes procesu. Pētījums var sniegt padziļinātu ekspertīzi konkrētā jomā, taču tas nevar aizstāt politikas veidošanas procesu, kas jāveda un jāveido pašai iestādei

sadarbībā ar iesaistītajām pusēm. Arī analītisko darbu nevar pilnībā nodot piesaistīto ārpakalpojuma sniedzēju pārziņā, pašām iestādēm no analītiskā procesa distancējoties. Lai sasniegtu optimālus rezultātus, būtiska ir iestādes darbinieku un ārpakalpojuma sniedzēju efektīva sadarbība, ņemot vērā to, ka iestādes pārstāvju rīcībā ir vispilnīgākā informācijas bāze, kā arī izpratne par rīcībpolitikas dilemmām un nepieciešamajiem lēmumiem ([LATES, 2024](#)). Lai gan pastāv viedoklis, ka **dažkārt ministrijas ārpakalpojumā pasūta tādu informāciju, kas būtu jāsaģatavo ar pašas ministrijas cilvēkresursiem** ([LATES, 2024](#)), normatīvais regulējums to neaizliedz. Publiskos iepirkumus regulējošie normatīvie akti nosaka kārtību, kādā pasūtītājiem iegādāties tam nepieciešamās preces, pakalpojumus vai būvdarbus. Savukārt **pašu iepirkuma priekšmetu nosaka pats pasūtītājs, proti, publiskos iepirkumus regulējošie normatīvie akti neregulē pasūtītāja vajadzības vai darba organizāciju** ([IUB, 2024](#)). Piemēram, Satiksmes ministrijai uzdots sagatavot un satiksmes ministram līdz 2024. gada 1. oktobrim uzdots iesniegt Ministru kabinetam "[Transporta attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam](#)" īstenošanas starpposma izvērtējumu ([MK, 2021c](#)). Tas tiks balstīts uz izvērtējumu, kura izpildei plānots piesaistīt ārpakalpojumu. Viens no darba uzdevumiem minētajā izvērtējumā ir sniegt priekšlikumus transporta politikas plānošanas dokumentam pēc 2027. gada ([SM, 2024](#)).

Pētījumi tiek sagatavoti arī valsts pētījumu programmu ietvaros. Valsts pētījumu programmas ir valsts pasūtījums zinātnisku pētījumu veikšanai noteiktā ekonomikas, izglītības, kultūras vai citā valstij prioritārā nozarē ar mērķi veicināt šīs nozares attīstību, kā arī sniegt atbalstu politikas veidotājiem, radot pētniecībā balstītus ieteikumus rīcībpolitikas pilnveidošanai. Valsts pētījumu programmu mērķus un uzdevumus nosaka attiecīgās nozaru ministrijas, konsultējoties ar Latvijas Zinātņu akadēmiju un Latvijas Zinātnes padomi. Izglītības un zinātnes ministrija vai citas nozaru ministrijas valsts pētījumu programmu projektu konkursa kārtībā var piešķirt projektiem finansējumu no zinātnes finansēšanai piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. Valsts pētījumu programmu projektu konkursus organizē un īsteno Latvijas Zinātnes padome ([Saeima, 2005](#)). Tomēr ilgtermiņa investīcijas zinātnes virzienos prasa lielāku elastību, nekā to nodrošina pašreizējais valsts pētījumu programmas ietvars ([Anspoks un Pugovičs, 2023](#)). Līdz ar to arī šajā jomā būtu vēlams izvērtēt normatīvā regulējuma pilnveides nepieciešamību.

2.3. Tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas prakse ārpus valsts tiesās pārvaldes institūcijām

Tiesībsargs

Tiesību aktus izvērtē arī Tiesībsarga birojs. Tiesībsarga birojs ir patstāvīgā valsts pārvaldes iestāde, respektīvi, iestāde, kura nav padota Ministru kabinetam, taču ir valsts pārvaldes iestāde Satversmes 58. panta izpratnē. **Tiesībsargam citstarp ir funkcija atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu** ([Saeima, 2006](#)). **Tiesībsarga īstenotajai tiesību aktu izvērtēšanai nav sistēmiska rakstura.** Viens no tiesībsarga uzdevumiem ir pieņemt un izskatīt privātpersonu iesniegumus par labas pārvaldības principa vai cilvēktiesību pārkāpumiem. Ja tiesībsargs konstatē iespējamu sistēmisku problēmu vai nepilnības normatīvajā regulējumā, ir iespējams uzsākt pārbaudes lietu. Atklājot labas pārvaldības principa vai cilvēktiesību pārkāpumus, tiesībsargam ir tiesības sniegt ieteikumus, aicinot atbildīgās iestādes novērst pārkāpumus un uzlabot savu darbu. Piemēram, 2022. gadā tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros veica normatīvā regulējuma un tiesu prakses analīzi, lai noskaidrotu individuālās zāļu kompensācijas mehānisma iespējamus trūkumus un iespējas pilnveidot kompensācijas mehānismu. Arī 2023. gadā tiesībsargs turpināja šā temata izpēti un vērtēja iespējas sabalansēt normatīvo regulējumu ([Tiesībsarga birojs, 2023](#)).

2022. gadā tiesībsargs sniedzis 173 ieteikumus, tostarp arī rekomendējis novērst nepilnības normatīvajā regulējumā. Piemēram, 2022. gadā tiesībsargs Saeimai ieteica pārskatīt Ceļu satiksmes likuma 71. panta otrās daļas nosacījumus, lai novērstu nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret transportlīdzekļa īpašniekiem. Savukārt Ministru kabinets tika aicināts izvērtēt nepieciešamību kompensēt energoresursu izdevumus visām mājražniecībām neatkarīgi no izmantotās apkures tehnoloģijas veida, ja vien attiecīgo kurināmo ir atļauts izmantot saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu. Tāpat virkne ieteikumu tika sniegti ministrijām. Piemēram, IZM tika ieteikts pilnveidot tiesisko regulējumu, lai izglītības procesā varētu pilnvērtīgi izmantot Montessori pedagoģisko metodi, SM – veikt normatīvo aktu grozījumus, lai bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem nodrošinātu tiesības bez maksas izmantot sabiedrisko transportlīdzekli reģionālās un pilsētas nozīmes maršrutā, ZM – izvērtēt, vai regulējums, kas paredz, ka atmežošanas kompensācija trīskāršā apmērā par labu valstij ir piedzenama vienīgi naudas izteiksmē, bet nav iespējams ieaudzēt mežu atmežošanas kompensācijas trīskāršā apmērā, ir samērīgs un atbilst labas pārvaldības principam ([Tiesībsarga birojs, 2023](#)).

Valsts kontrole

Nozīmīga loma tiesību aktu un rīcībpolitiku ex-post izvērtēšanā ir Valsts kontrolei. Valsts kontrole ir vienīgā konstitucionālā valsts institūcija, kura atbilstoši starptautiskiem revīziju standartiem un Satversmei ir deleģēta veikt neatkarīgu un profesionālu valsts budžeta resursu (naudas) un mantas izlietojuma vērtēšanu. Šis uzdevums tiek īstenots, izmantojot finanšu, atbilstības un lietderības revīziju

metodes un sagatavojot revīzijas ziņojumu, kas ir viedoklis vērtējuma formā. Finanšu revīzijas ministrijās un citās centrālajās valsts iestādēs tiek veiktas katru gadu, un pēc revīzijām Valsts kontrole izsaka atzinumus par ministriju un iestāžu gada pārskatu sagatavošanas pareizību. Šajās revīzijās tiek vērtēta ne tikai finanšu uzskaites pareizība, bet arī izlases kārtībā izvēlēti atbilstības jautājumi, lai gūtu pārlicību par to, vai finansējums izlietots atbilstoši plānotajiem mērķiem un tiesību aktiem. Tāpat katru gadu Valsts kontrole veic finanšu revīziju par visas valsts kopējo saimnieciskā gada pārskatu, kurā tiek apvienoti visu ministriju, centrālo valsts iestāžu un pašvaldību gada pārskati. Šajā revīzijā Valsts kontrole izsaka atzinumu par to, vai pārskats sniedz skaidru un patiesu priekšstatu par valsts finansiālo stāvokli, tā izmaiņām un valsts darbības finansiālajiem rezultātiem saimnieciskajā gadā. Savukārt atbilstības revīzijās Valsts kontrole vērtē, vai darbības, amatpersonu rīcība, finanšu darījumi un informācija visos būtiskajos aspektos atbilst tiesību aktiem, plānošanas dokumentiem un valstiski vai starptautiski atzītai labajai praksei. Lietderības revīzijās tiek vērtēts revidējamo vienību darbību ekonomiskums, produktivitāte un efektivitāte. Tāpat Valsts kontrole veic arī apvienotās revīzijas, respektīvi, revīzijas, kas ietver finanšu un/vai atbilstības un/vai lietderības aspektus ([LRVK, 2024b](#); [LRVK, b. g.](#)).

Ņemot vērā revīzijas tematu un tā tvērumu – galvenokārt lietderības un atbilstības revīzijās – tiek izvērtēta rīcībpolitiku un tiesību aktu ieviešanas gaita un sasniegtie rezultāti. **Valsts kontrole revīziju ietvaros, veicot faktiskās situācijas analīzi kopsakarā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu, pēc būtības veic arī tiesību aktu ex-post izvērtējumu un nepieciešamības gadījumā sniedz ieteikumus tiesību aktu pilnveidošanai. Tāpat tā nodrošina sniegto ieteikumu uzraudzību, seko tiesību aktu projektu, kas paredz novērst revīzijās konstatētos trūkumus, virzībai un sniedz par tiem atzinumus** ([LRVK, 2024b](#)).

Valsts kontroles pienākumu veikt finanšu revīzijas nosaka likums. Savukārt, lai nodrošinātu Valsts kontroles neatkarību, likumdevējs tai ir piešķīris tiesības pašai izvēlēties lietderības un atbilstības revīziju tematus, respektīvi, noteikt revidējamo vienību, revīzijas laiku, veidu un uzdevumu. Valsts kontrole atbilstības un lietderības revīzijas izvēlas un veic, balstoties uz risku izvērtējumu. Tas nozīmē, ka pārbaudītas tiek augsta riska jomas un par tām atbildīgās valsts vai pašvaldību iestādes un/vai to kapitālsabiedrības. Jomu risku vērtējums ir atkarīgs no Valsts kontroles

redzējuma par nepilnībām politikas īstenošanā, finansēšanā, reformu ieviešanā, vadībā un uzraudzībā. Tāpat tiek ņemta vērā sabiedrības interese un saņemtās sūdzības, kā arī tiek vērtēts, vai konkrētais temats/jautājums var ietekmēt sabiedrības uzticību publiskajai pārvaldei. Valsts kontrole veic risku novērtējumu aptuveni 112 jomās, taču galvenokārt revīzijai tiek izvēlētas augsta riska jomas, un revīziju temati tiek sabalansēti ar Valsts kontroles rīcībā esošiem resursiem. Līdz ar to **rīcībpolitiku un tiesību aktu ex-post izvērtēšana nav Valsts kontroles pašmērķis; izvērtēšana tiek īstenota atbilstoši revīzijā noteiktajam tvērumam, jomai, nozarei un ir revīzijas procesa neatņemama sastāvdaļa**. Valsts kontroles revīzijai ir pakļauta ikviena persona, kuras rīcībā ir publiskas personas finanšu līdzekļi vai manta, kā arī personas, kuras pilda valsts vai pašvaldības iepirkumu, un kapitālsabiedrības [Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma](#) izpratnē. Valsts kontroles revīzijai nav pakļauta Saeima ([LRVK, 2024a](#); [LRVK, 2024b](#)). Arī *OECD* ir atzinis, ka Valsts kontroles veiktās revīzijas – jo sevišķi lietderības revīzijas –, kas nereti pēc sava satura ir konkrētu politiku *ex-post* izvērtējumi, sniedz iespēju gūt ticamus pierādījumus par atsevišķu rīcībpolitiku īstenošanu ([OECD, 2024](#)).

2023. gadā Valsts kontrole noslēdza darbu pie 41 revīzijas, no kurām 28 ir finanšu, 10 ir lietderības, divas – atbilstības un viena – apvienotā revīzija ([LRVK, 2023d](#)). Revīziju ietvaros citstarp veikta tiesību aktu izvērtēšana. Piemēram, apvienotajā (atbilstības/lietderības) revīzijā par Latvijas derīgo izrakteņu pārvaldību secināts, ka Latvijā derīgie izrakteņi netiek pārvaldīti ilgtspējīgi un tas neveicina tautsaimniecības attīstību. Viens no šādas situācijas iemesliem ir nepilnības normatīvajā regulējumā. Normatīvais regulējums attiecībā uz derīgo izrakteņu ieguves vietu rekultivāciju nav pietiekams – nav noteikti kritēriji derīgo izrakteņu ieguves atzīšanai par pabeigtu, ieguves vietu rekultivācijas procesa pārraudzība ir noteikta vispārīgi, nav noteikta prasība veidot finansiālu nodrošinājumu ieguves vietas rekultivācijai ([LRVK, 2023b](#)).

Savukārt revīzijas ziņojumā par atbildības izvērtēšanu valsts pārvaldē norādīts uz valsts pārvaldē nodarbināto darbinieku disciplināratbildības regulējuma neefektivitāti, pārkāpumiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu celšanas noilguma termiņiem, regulējuma neesību attiecībā uz iestāžu vadītāju disciplināratbildības izvērtēšanu u. c. nepilnībām normatīvajā regulējumā ([LRVK, 2023a](#)). 2024. gadam Valsts kontroles padome apstiprinājusi 13 jaunus lietderības un trīs atbilstības revīziju tematus, kurus tā uzsāks papildus likumā noteiktajām 27 finanšu revīzijām. Tāpat darbs tiks turpināts pie 40 jau iepriekš sāktām revīzijām ([LRVK, 2024a](#)).

Satversmes tiesa

Tiesiskas valsts princips ikvienam tiesību piemērotājam uzliek pienākumu pārliecināties par katras piemērojamās tiesību normas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām un piemērot normas tikai tādā interpretācijā, kas atbilst visai tiesību sistēmai ([Tamužs, 2024](#)). Latvijas tiesību sistēmā tieši Satversmes tiesai ir ekskluzīva kompetence atzīt tiesību normas par neatbilstošām augstāka juridiskā spēka tiesību normām vai spēkā neesošām ([ST, 2013-06-01](#)). ST ir atzinusi, ka tās uzdevums atbilstoši tās kompetencei ir nodrošināt tādas tiesību sistēmas pastāvēšanu, kurā pēc iespējas pilnīgāk un aptverošāk tiktu novērsts regulējums, kas neatbilst Satversmei vai citām augstāka juridiskā spēka tiesību normām (aktiem), kā arī dot savu vērtējumu konstitucionāli nozīmīgos jautājumos ([ST, 2008-35-01](#)). To darot, ST ir atbildīga par to, lai tās spriedumi sociālajā realitātē nodrošinātu tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru ([ST, 2009-111-01](#)). Tātad **ST veic tiesību aktu (normu) negatīvo ex-post kontroli, šai procesā rūpējoties par tiesību sistēmas sakārtošanu un sociālo mieru. To darot, ST vērtē ne tikai normu tekstu, bet arī to piemērošanu praksē, jo tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē** ([ST, 2012-26-03](#)). Turklāt, kā atzinusi ST, **lai Satversmē garantētās tiesības varētu tikt efektīvi aizsargātas, ST jāizvērtē to patiesā īstenošana un jāraugās plašāk par prasību šķietamu izpildi** ([ST, 2009-01-01](#)). Vienlaikus jāatzīmē arī tas, ka **Satversmes tiesas iespējas ir būtiski ierobežotas**. Pirmkārt, **ST nav tiesīga veikt tiesību aktu ex-post kontroli pēc**

savas iniciatīvas – tā izskata tiesību aktus tikai tad, ja atbilstoši tās kompetencei tās izskatīšanā ir nonākusi konkrēta lieta. Otrkārt, **likumdevējs Satversmes tiesai nav piešķīris nekādas tiesības attiecībā uz tās spriedumu izpildes uzraudzību.** Līdz ar to ST veiktās tiesību aktu pēckontroles efektivitāte ir tieši atkarīga no tā, kā uz ST nolēmumiem reaģē institūcijas, kas izdevušas apstrīdētās normas. ST savā judikatūrā ir uzsvērusi tās nolēmumu izpildes būtiskumu, norādot, ka jautājums par ST nolēmumos ietverto secinājumu ievērošanu un īstenošanu ir īpaši nozīmīgs. Proti, šis aspekts ir neatņemama tiesiskas valsts un tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa, kas vistiešākajā veidā ietekmē personu pamattiesību aizsardzību. Turklāt gadījumos, kad atbilstoši ST nolēmumā konstatētajam ir nepieciešams novērst tiesiskā regulējuma trūkumus, jauna regulējuma pieņemšana vai spēkā esošā regulējuma grozīšana ir atkarīga vienīgi no tām institūcijām, kas izdevušas apstrīdētās normas ([ST, 2010-22-01](#)). **Jāatzīmē, ka ST ierosinātajām lietām ir arī netieša ietekme uz tiesiskā regulējuma attīstību.** Piemēram, jau lietu ierosināšana Satversmes tiesā vien ir veicinājusi Kriminālprocesa likuma regulējuma pārskatīšanu ([Kalnina, 2023](#)).

2022. gadā lietas visbiežāk ierosinātas par tiesību normu (aktu) atbilstību Satversmes 1. pantam – 12 lietas, Satversmes 91. pantā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un diskriminācijas aizlieguma principam – 10 lietas, Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu – 18 lietas un Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu – 12 lietas. Tāpat ierosinātas lietas par tiesību normu (aktu) atbilstību Satversmes 96., 101., 102., 106., 107., 109., 112., 114. un 115. pantam, kā arī Eiropas vietējo pašvaldību hartai, Azartspēļu un izložu likumam, Teritorijas attīstības plānošanas likumam, likumam "Par pašvaldībām" un likumam "Par nodokļiem un nodevām" ([ST, 2023](#)).

Saeimas Analītiskais dienests

Analītiskais dienests Saeimā īsteno pētniecisko funkciju.

Analītiskās un pētnieciskās struktūrvienības valstu nacionālajos parlamentos, kā arī, piemēram, Eiropas Parlamentā nav nekas neparasts. Tās parlamenta locekļiem sniedz gan no izpildvaras, gan interešu grupām neatkarīgu informāciju un analīzi un nodrošina iespējami efektīvu un uzticamu zināšanu pārnesi no akadēmiskās kopienas pie lēmumu pieņēmējiem parlamentā.

Parlamentārajai pētniecībai virknē valstu ir ilggadējas tradīcijas, un tā glabā bagātīgu pieredzi, savukārt Latvijā tā iedibināta tikai 2017. gadā.

Pētnieciskie pakalpojumi Saeimā tiek nodrošināti, lai sekmētu uz faktiem un pierādījumiem balstītu lēmumu pieņemšanu, kā arī sniegtu atbalstu likumdevējam tādos darba virzienos kā likumu kvalitātes uzlabošana, pieņemto likumu efektivitātes novērtēšana un kontrole pār izpildvaru. Tas savukārt nozīmē, ka galvenie pētniecisko pakalpojumu pieprasītāji, saņēmēji un lietotāji ir Saeimas deputāti. Atbilstoši Saeimas iekšējam normatīvajam regulējumam pētnieciskais darbs tiek veikts tikai pēc pieprasījuma ([Saeimas Prezidijs, 2016](#); [Saeimas Prezidijs, 2018](#)).

Proti, Saeimā pētāmo tematu noteikšana tiek organizēta divos secīgos posmos. Saeimas komisijas un frakcijas piesaka pētāmos tematus, kā arī citstarp nosaka pētāmos jautājumus, savukārt Prezidijs un Frakciju padome lemj par Analītiskā dienesta analītisko pētījumu plānu jeb attiecīgajā gadā sagatavojamiem pētnieciskajiem materiāliem, tādējādi no visiem pieteiktajiem tematiem izpēti izvirzot atsevišķus tematus. **Pieprasījums pēc dažādu jautājumu izpēti Saeimā pārsniedz iespējas to nodrošināt.** Ilgu laiku Analītiskajā dienestā darbojās tikai trīs pētnieki, savukārt pašlaik Analītiskajā dienestā ir piecas pētnieku štata vietas un viena jaunākā pētnieka štata vieta, un salīdzinājumā ar citu valstu parlamentiem tā vēl aizvien ir skaitliski neliela struktūrvienība. Atbilstoši starptautiskajai paraugpraxī ar pakalpojums kā pētnieciskā un analītiskā darba veikšanas risinājums parlamentā nav ieteicams. Tam ir virkne dažādu iemeslu, starp kuriem var minēt gan nepieciešamību nodrošināt kvalitāti, neitralitāti un objektivitāti dažādās pētnieciskā darba veikšanas fāzēs, gan arī nepieciešamību parlamentā veidot institucionālo atmiņu pētniecības jomā.

Saeimas Analītiskais dienests atbilstoši parlamenta darba dinamikai un prasībām piedāvā diversificētu pētniecisko materiālu klāstu – gan plašus oriģinālus pētījumus, gan neliela formāta pētnieciskos materiālus jeb tematiskos apskatus. Saeimā līdz šim izstrādātie pētnieciskie materiāli aptver daudzveidīgu jautājumu spektru, un temati analizēti starpdisciplināri. Sagatavotie materiāli tiek praktiski izmantoti parlamenta darbā dažādos darba virzienos un dažādās fāzēs, kā arī izpildvaras darbā – gan politikas veidošanā, gan regulējuma izstrādē.

Vairums Analītiskā dienesta izstrādāto pētījumu satur izvērtējuma elementus, un nereti situācija Latvijā tiek analizēta uz citu valstu prakses fona. Piemēram, pētījumā “Tiesību uz speciālo pensiju noteikšanas prakse Eiropā” secināts, ka Eiropas praksē speciālo pensiju piešķiršanas kritēriju konkretizēšanas problēmu daļēji risina, veidojot uz speciālajām pensijām tiesīgo darbinieku kategorijas. Proti, sarakstos ir apkopotas nozares, amati, nodarbošanās veidi un profesijas, kurās strādājošie būtu tiesīgi pretendēt uz speciālajām pensijām, kā arī ir identificēti darba vides riska faktori, kas var atstāt negatīvu iespaidu uz darbiniekiem. Šie faktori arī bieži nosaka robežas vienai no tipiskākajām pensionēšanās priekšrocību mērķgrupām, proti, smagos, bīstamos un veselībai kaitīgos apstākļos strādājošie. Latvijā šāda pieeja izdienes pensiju gadījumā netiek praktizēta un līdz ar to, aizvien jaunām grupām piesakot pretenzijas uz izdienes pensiju, katras grupas sniegtā argumentācija vērtējama no jauna ([Beizītere u. c., 2019](#)). Pētījumā “Lobēšanas normatīvais regulējums un problemātika Latvijā un Eiropā” secināts, ka lobēšanas regulējuma ieviešanu Latvijā līdz šim kavējuši tādi faktori kā pietiekama politiskā atbalsta trūkums, iebildes pret administratīvā sloga palielināšanu un regulējuma darbības nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma trūkums, spēkā esošā regulējuma fragmentācija pa vairākiem normatīvajiem aktiem, kā arī neskaidrības par to, kuras institūcijas kompetencē ietveramas uzraudzības un kontroles funkcijas ([Valtenbergs u. c., 2019](#)). Savukārt pētījumā “Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā” identificēts plašs problēmu loks konkrētajā jomā. Piemēram, Latvijā gan normatīvo aktu izstrādē, gan izglītības nodrošināšanā iesaistīto pušu vidū pētījuma izstrādes laikā nebija vienprātības par iekļaujošās izglītības jēdziena saturu. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ līdz šim iekļaujošās izglītības realizācijā trūcis sistēmiskuma. Tika konstatēti atsevišķi iekļaujošās izglītības principa elementi, bet kopumā izglītības sistēmā tie tika realizēti fragmentāri. Tolaik spēkā bijušajos MK noteikumos nebija skaidri noteikta individuāli nepieciešamo papildu materiāltehnisko palīg līdzekļu finansēšanas kārtība tiem bērniem ar speciālām vajadzībām, kas tiks iekļauti vispārējās izglītības iestādēs. Tāpat tika secināts, ka būtu jāsystematizē atbalsta personāla sniegto pakalpojumu klāsts. Pētījuma izstrādes laikā atbalsta pakalpojumu pieejamība lielā mērā bija atkarīga no skolas vadības izpratnes un iniciatīvas. Būtisks izaicinājums ir individuālu gadījumu vadība. Atbalsta sistēma pedagogiem darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām tika raksturota kā nepietiekama. Ir nepieciešami papildu rehabilitācijas un ārstniecības pakalpojumi bērniem ar speciālām vajadzībām vispārējās izglītības iestāžu tuvumā, un pētījumā tika ieteikts uzlabot fizisko piekļuvi tiem, piemēram, sniedzot bērniem transporta un asistenta pakalpojumus. Konstatēts arī, ka iesaistīto pušu informācijas apmaiņa nav pietiekami efektīva, un tas savukārt nozīmē – pat ja problēma tiek identificēta, tā var netikt risināta, tādējādi nenodrošinot intervenci. Trūkst efektīvas monitoringa sistēmas, kas ļautu veikt individuālo plānu uzskaiti, fiksēt to izpildes rādītājus, veikt dinamikas novērojumus, attiecīgi koordinējot arī finansējuma piesaisti. Kā problemātiskas tika izceltas, piemēram, valsts un pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju kompetences robežas un arī fakts, ka speciālās izglītības centri ne vienmēr veic konsultatīvo funkciju pietiekami optimāli. Tika konstatēts arī, piemēram, tas, ka trūkst pastāvīgas institūcijas vai struktūrvienības, kas iesaistītajām pusēm sniegtu konsultācijas gan iekļaujošās izglītības iedzīvināšanai, gan arī konkrētu situāciju risināšanai ([Beizītere u. c., 2020](#)).

Nereti pētījumos aplūkotajās jomās tiek konstatētas tādas problēmas kā sistēmiskas pieejas trūkums problēmu risinājumam, kā arī nepietiekama starpnozaru un starpinstitucionālā sadarbība. Tā pētījumā “Personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātība Latvijā” secināts, ka meklējot risinājumus attiecībā uz personu ar garīga rakstura traucējumiem iesaisti nodarbinātībā, Latvijā galvenā uzmanība parasti tiek veltīta personām darbības vecumā, respektīvi, tām personām,

kurām pašlaik ir aktuāla iesaiste nodarbinātībā. Taču būtu nepieciešams veidot tādu sistēmu, lai personas ar garīga rakstura traucējumiem jau kopš agras bērnības mērķtiecīgi tiktu virzītas uz darba tirgu. Šķērslis šādai virzībai ir tieši sistēmiskas pieejas trūkums. Tāpat konstatēts, ka personu ar garīga rakstura traucējumiem zems nodarbinātības līmenis daudzējādā ziņā ir sekas nepietiekamai starpnozaru sadarbībai veselības, izglītības un labklājības jomā. Arī starpinstitucionālā sadarbība šīs mērķgrupas problēmu risināšanai nav pietiekami cieša ([Krūmina, 2022](#)).

Izstrādātie pētnieciskie materiāli ir publiski pieejami, un šāda pieeja sniedz iespēju plašam interesentu lokam sekot līdzi pētnieciskajām prioritātēm Saeimā, kā arī nodrošina piekļuvi pētniecības procesā gūtajiem secinājumiem.

3. GALVENIE FAKTORI, KAS KAVĒ TIESĪBU AKTU UN RĪCĪBPOLITIKU EX-POST IZVĒRTĒŠANU

Ministrijās nav iedibināta prakse veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu. Virkne ministriju no 2020. gada līdz 2023. gadam nav veikušas tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu. Savukārt tie ministriju veiktie izvērtējumi, kas aptaujā norādīti kā tiesību aktu *ex-post* izvērtējumi, vairumā gadījumu par tādiem nebūtu uzskatāmi. Tāpat tikai dažas ministrijas norādījušas, ka plāno veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, taču arī šie izvērtējumi ne vienmēr būtu uzskatāmi par specifiskiem tiesību aktu *ex-post* izvērtējumiem (4. tabula).

4. tabula

Ministriju plānotie tiesību aktu *ex-post* izvērtējumi

Avoti: [FM, 2024](#); [KEM, 2024](#); [KM, 2024](#); [TM, 2024b](#); [VM, 2024](#)

Ministrija	Plānotie tiesību aktu <i>ex-post</i> izvērtējumi
	Atbilstoši MK 2024. gada 16. janvāra sēdē apstiprinātā " Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Evikas Silinas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai " 35.3. pasākumam plānots līdz 2025. gada 31. decembrim pārskatīt normatīvajos aktos noteikto nodokļu maksātāju pienākumu saturu un apjomu un līdz 2026. gada 30. decembrim veikt grozījumus normatīvajos aktos, lai noteiktu efektīvāku sniedzamās informācijas apjomu, kas nepieciešama sabiedrības labklājības un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzības nodrošināšanai.
	Plānots <i>ex-post</i> izvērtējums likumprojektam Energoapgādes izmaksu valsts atbalsta likums , kas stājās spēkā 2023. gada 8. decembrī. Tā kā likumprojektā piedāvātais vienotais risinājums atbalsta sniegšanai ir jauna pieeja un risinājums māsasaimniecībām un tā mērķu sasniegšanu var ietekmēt virkne dažādu nosacījumu un apstākļu, kas nosaka mērķgrupu situāciju, KEM gadu pēc likuma pieņemšanas ir plānojusi veikt <i>ex-post</i> izvērtējumu. Izvērtējums tiks veikts, lai pārlicinātos, ka vienotais risinājums ir palīdzējis sasniegt likumprojekta mērķi, tiks analizēti tā trūkumi un nepilnības, kā arī izvērtēts, kādi uzlabojumi un finanšu resursi ir tam nepieciešami. Tāpat paredzēts izvērtēt, cik efektīvi šis instruments ir mazinājis negatīvo sociālekonomisko ietekmi uz māsasaimniecību ar zemu ienākumu līmeni labklājību energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma rezultātā.
	Nav plānots. <i>Ex-post</i> izvērtēšana paredzēta vienīgi 2023. gada 23. martā pieņemtajiem Grozījumiem Autortiesību likumā , ar ko pārņemta Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa direktīva (ES) 2019/789 un Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa direktīva (ES) 2019/790. Izvērtējumu par šo direktīvu ietekmi atbilstoši labāka regulējuma politikai veiks EK.
	Plānots izstrādāt izvērtējumu par nepieciešamību veidot tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošo personu sertifikācijas sistēmu, citstarp izvērtējot Maksātnespējas likumā ietvertā regulējuma efektivitāti praksē un vienlaikus ievērojot ekonomikas tendences un sertificētu speciālistu pieprasījumu. Tāpat TM izstrādās ziņojumu par datu aizsardzības speciālista eksāmena efektivitāti un nepieciešamību.
	Plānots veikt alkohola ierobežošanas normatīvā regulējuma ietekmes novērtējumu, ja tiks pieņemts normatīvais regulējums un būs pieejams finansējums šāda izvērtējuma īstenošanai.

Pastāv virkne dažādu faktoru, kas kavē tiesību aktu un rīcībpolitiku regulāru, plašu un kvalitatīvu *ex-post* izvērtēšanas praksi valsts pārvaldē.

3.1. Nepilnības normatīvajā regulējumā

Nav izstrādāts normatīvais regulējums, kas pietiekami veicinātu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas praksi valsts pārvaldē. Salīdzinājumam, tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšana (*ex-ante*) ir noteikta ar MK noteikumiem Nr. 617, atbilstoši regulēta un uzraudzīta, sniedzot arī informatīvo atbalstu strukturētā ietvarā – anotāciju aizpilda TAP portālā. Tā kā tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas pienākums nav pietiekami nostiprināts ar tiesību aktiem, **lēmums veikt vai neveikt izvērtējumu ir ministriju kompetencē – izvērtējumu izstrādi nekontrolē un neuzrauga neviena cita iestāde.** Turklāt *ex-post* izvērtēšanai parasti arī nav paredzēti budžeta līdzekļi. **Līdz ar to izvērtējumu skaits un regularitāte lielā mērā ir atkarīga no konkrētās ministrijas nozaru politiku skaita, tās iekšējās izvērtēšanas kultūras, kā arī administratīvās vadības un politisko amatpersonu prioritātēm.** Ņemot vērā to, ka tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana tiek piedāvāta kā fakultatīva iespēja, respektīvi, ministrijām ir iespēja *ex-post* izvērtēšanu veikt savu iespēju robežās atkarībā no pieejamajiem resursiem, nereti tās prioritizē citas aktivitātes, otrā plānā atstājot iespēju izvērtēt kāda jauna tiesību akta, tiesību aktu grozījumu, politikas plānošanas dokumenta ietekmi. Šajā kontekstā gan jāakcentē arī ārējo izaicinājumu ietekme – jau ilgstoši ministriju darbs ir apgrūtināts vairāku krīžu un to radītās steigas dēļ (Covid-19 pandēmija, karš Ukrainā, enerģētikas krīze, ekonomikas svārstības). Tā rezultātā nereti nepieciešama ātra reaģēšana uz steidzami risināmām problēmām. Līdz ar to ministrijās laika trūkuma dēļ mazāk uzmanības tiek veltīts sistēmiskai ilgtermiņa plānošanai, pētniecībai un analīzei, tā vietā koncentrējoties uz pamatuzdevumu veikšanu ([AM, 2024](#); [Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [LATES, 2024](#); [LRVK, 2024b](#); [OECD, 2024](#); [PKC, 2022b](#); [PROVIDUS, 2024](#)).

Igaunijā likumu *ex-post* izvērtēšanas ziņojums jāiesniedz valdībai un parlamentam. Ziņojumā jāietver likuma mērķis un kritēriji tā sasniegšanas novērtēšanai, ietekmes novērtējums un mērķu sasniegšanas novērtējums, atsauksmes no interešu grupām un turpmākais rīcības plāns. Likumu *ex-post* izvērtēšanas ziņojumi nodrošina likumdevējam iespēju saņemt atgriezenisko saiti par to, vai normatīvais regulējums tiek piemērots vēlamajā veidā un kādas ir tā faktiskās sekas. Ministrijai, kas izstrādājusi likuma *ex-post* izvērtējumu, ziņojums jānosūta ne vien parlamentam, bet arī interešu grupas pārstāvjiem un Tieslietu ministrijai un jāpublicē savā tīmekļvietnē.

Lietuvā normatīvais regulējums noteic, ka valdībai jānosaka institūcija, kuras kompetencē ir tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas koordinēšana. Šī iestāde:

- ➔ sagatavo, regulāri pārskata un publicē to tiesību aktu sarakstu, kuriem tiek veikts vai tiek plānots veikt *ex-post* izvērtējumu;
- ➔ sniedz metodoloģiska rakstura konsultācijas par tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas kārtību;
- ➔ sniedz atzinumus par tiesību aktu *ex-post* izvērtējumu ziņojumu projektiem;
- ➔ vāc un apkopo informāciju, kā arī analizē tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas praksi, pozitīvās un negatīvās tendences. Katru gadu līdz 1. februārim sniedz valdībai informāciju par tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas tendencēm un to iemesliem, kā arī priekšlikumus tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas uzlabošanai;
- ➔ var ierosināt ministrijām veikt tiesību aktu ietekmes *ex-post* izvērtēšanu vai iekļaut likumprojektā prasību veikt tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu.

Avoti: [Justiitsministeerium, \[n. d.\]](#); [Seimas, 2012](#); [Vabariigi Valitsus, 2011](#)

Rīcībpolitiku un tiesību aktu izvērtēšanas funkciju Latvijā regulē vairāki tiesību akti – atsevišķs regulējums ir tiesību aktu projektu sākotnējiem izvērtējumiem, attīstības plānošanas dokumentu izvērtējumiem un ES fondu izvērtējumiem. Līdz ar to pašlaik rīcībpolitiku un tiesību

aktu izvērtēšanas funkciju tiesiskais regulējums ir izkaisīts pa vairākiem tiesību aktiem, un pastāv trīs dažādas ietekmes izvērtējumu sistēmas ar atšķirīgu tiesisko regulējumu:

- **tiesību aktu ietekmes izvērtējumi**, kas ietver tiesību aktu ietekmes sākotnējos jeb *ex-ante* un tiesību aktu *ex-post* izvērtējumus;
- **politikas ietekmes izvērtējumi**, kas ietver sākotnējos, starpposma un gala ietekmes izvērtējumus;
- **ES fondu izvērtējumi**, kas ietver noslēguma jeb *ex-post* izvērtējumus katram ES fondu programmas prioritārajam virzienam un nozarei specifiskos jeb tematiskos izvērtējumus. Tajos visbiežāk tiek izvērtēta programmas ietekme, lietderīgums un efektivitāte. Izvērtēšanas mērķis ir nodrošināt pierādījumu bāzi, lai ieguldītie ES fondu līdzekļi veicinātu rezultativitāti un efektivitāti Latvijas tautsaimniecībā (FM, 2023; LATES, 2024) (6. attēls).

6. attēls. Ietekmes izvērtēšanas sistēmas Latvijā un tās regulējošie MK noteikumi

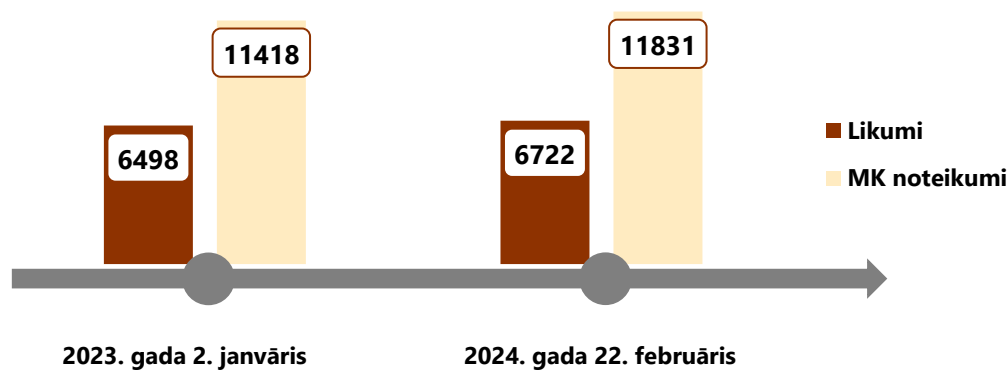
Avots: Autores vizualizācija

Pēc Valsts kancelejas ieskata, būtu ieteicams izvērtēt nepieciešamību izstrādāt tiesisko regulējumu arī *ex-post* izvērtējumu veikšanai (VK, 2024). Savukārt Latvijas Izvērtētāju asociācija vērs uzmanību uz to, ka šo jomu regulējošajā tiesību aktā būtu skaidri jāiezīmē **saikne starp tiesību aktu sākotnējiem izvērtējumiem un tiesību aktu *ex-post* izvērtējumiem**. Tā kā sākotnējās ietekmes izvērtēšanas mērķis ir apzināt ietekmi un sekas, ko var radīt projekts, tad kontekstā ar izvirzīto mērķi svarīgi pārliecināties, vai paredzētā ietekme tiek sasniegta. Lai to varētu darīt, būtiski ir tiesību akta izstrādes posmā nodrošināt, lai bāzes situāciju raksturojošie izejas dati tiktu apkopoti un atspoguļoti anotācijā vai TAP portālā. Šīs prasības būtu jānostiprina arī regulējumā (LATES, 2024).

3.2. Kritēriju un metodoloģijas trūkums

Lai gan jau kopš 2009. gada normatīvais regulējums prasa iekļaut anotācijā informāciju par tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu tiem tiesību aktiem, kuriem tā paredzēta, tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana notiek visai reti. **Viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ netiek veikta tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana, ir tas, ka trūkst kritēriju, pēc kuriem identificēt tos tiesību aktus, kam jāveic *ex-post* izvērtēšana (VK, 2024).** Tiesību aktu skaitam ir tendence ar katru gadu pieaugt (7. attēls). Līdz ar to **nav iespējams veikt visu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu – tas prasītu pārlietu daudz resursu. Turklāt nebūtu veikspējas šādu izvērtējumu daudzumu praktiski izmantot.** Pēc Latvijas Universitātes docenta Jāņa Plepa ieskata, *ex-post* izvērtēšanā vajadzētu izveidot riska analīzi vai riska izvērtējumus balstītu pieeju, definējot jomas, kuras tiek izvērtētas pastiprināti. Ministrijām un Saeimas komisijām ir iespēja definēt, kuras būs tās prioritārās jomas, kurām sistēmiski un pastiprināti sekot līdz ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#)).

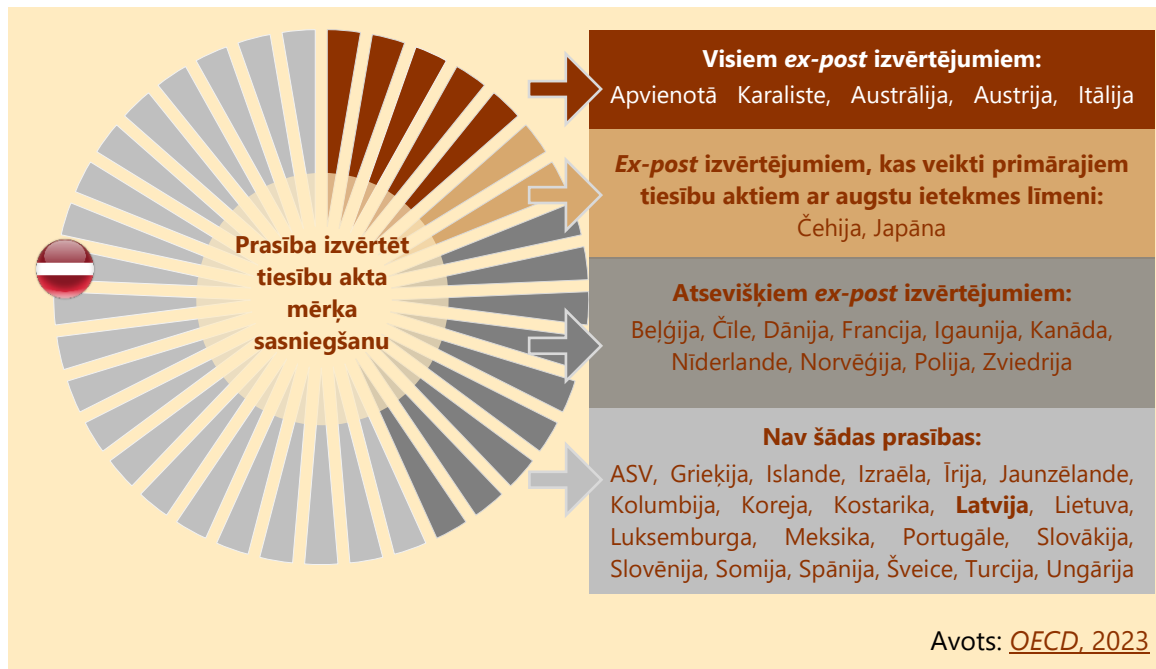

7. attēls. Spēkā esošie likumi un MK noteikumi 2023. gada 2. janvārī un 2024. gada 22. februārī

Avoti: [Gailīte, 2023](#); [Likumi.lv](#) tīmekļvietne

Vairākumā *OECD* dalībvalstu trūkst informācijas par to, vai tiesību akti darbojas tā, kā paredzēts, respektīvi, vai tajos ietvertie mērķi ir sasniegti. Konstatēts, ka tikai piecās *OECD* dalībvalstīs ir noteikta **prasība visos tiesību aktu *ex-post* izvērtējumos novērtēt, vai ir sasniegts tiesību akta mērķis.** Divās *OECD* dalībvalstīs šāda prasība attiecas tikai uz tiem *ex-post* izvērtējumiem, kas tiek veikti primārajiem tiesību aktiem ar augstu ietekmes līmeni, 10 *OECD* dalībvalstīs – atsevišķiem *ex-post* izvērtējumiem. Savukārt 21 no 38 *OECD* dalībvalstīm jeb 55 % *OECD* dalībvalstu, tostarp arī Latvijā, nav noteikta prasība tiesību aktu *ex-post* izvērtējumā novērtēt to, vai ieviestais regulējums ir sasniedzis savu mērķi.

Modernizācijas plāna ietvaros paredzēts izstrādāt metodiku, lai noteiktu tiesību akta ietekmes līmeni, tādējādi identificējot, kuriem tiesību aktiem ir jāveic *ex-post* izvērtējums. Viens no Modernizācijas plānā iekļautā pasākuma "Ietekmes novērtējuma sistēmas pilnveidošana" rezultatīvajiem rādītājiem – līdz 2025. gada pirmajam pusgadam izstrādāta metodika tiesību aktu ietekmes līmeņa noteikšanai, un tiesību aktiem ar augstu ietekmes līmeni tiek veikta *ex-post* izvērtēšana (MK, 2023).

TAP portāla attīstības otrajā kārtā paredzēts portālā izveidot jaunu funkcionalitāti – iekļaut *ex-post* ietekmes izvērtēšanas rīku, kurš pēc noteiktiem kritērijiem automātiski identificētu nepieciešamību veikt tiesību akta *ex-post* izvērtējumu. Tāpat TAP portāla attīstības otrajā kārtā paredzēts izveidot vadības paneli, kas ļaus vadītājiem redzēt visus kontroles uzdevumus ar termiņiem, un tajā varētu ievietot arī izstrādātos *ex-post* izvērtējumus (VK, 2024).

Ministriņām ir atšķirīgs viedoklis par to, kādiem tiesību aktiem būtu jāveic *ex-post* izvērtēšana. Piemēram, pēc TM ieskata, katram likumprojektam noteiktu laiku pēc tā spēkā stāšanās vai attīstības plānošanas dokumentam pēc tā ieviešanas perioda beigām būtu veicams izvērtējums par to, vai ieviestā regulējuma un pasākumu mērķis ir sasniegts, vai risinājumi sasniedz mērķa grupas un vai tie ir efektīvi (TM, 2024b). Savukārt pēc SM ieskata, *ex-post* izvērtējums primāri būtu veicams tādiem tiesību aktiem un plānošanas dokumentiem, kas paredz reformas vai būtiskas izmaiņas pastāvošajā regulējumā (SM, 2024). Arī KM norāda, ka nebūtu samērīgi paredzēt visiem tiesību aktiem *ex-post* izvērtējumu, ņemot vērā dažādu normatīvo aktu daudzumu, un ka lietderīgi būtu skatīt normatīvo aktu kopuma ietekmi kādā konkrētā jomā. Pēc KM ieskata, lai veiktu *ex-post* izvērtēšanu, tai vajadzētu būt paredzētai tiesību akta anotācijā, nosakot termiņu, indikatorus un papildus nepieciešamo finansējumu neatkarīga izvērtējuma veikšanai (KM, 2024).

Dažkārt ministrijas tiesību aktu *ex-post* izvērtējumu trūkumu nekorekti pamato ar to, ka MK nav pieņēmis lēmumu par *ex-post* izvērtēšanas veikšanu ministrijas izstrādātajiem tiesību aktu projektiem. Piemēram, IeM norāda, ka nav virzījusi tiesību akta projektu, par kuru MK būtu pieņēmis lēmumu veikt *ex-post* izvērtēšanu (IeM, 2024). Tāpat MK nav pieņēmis lēmumu par *ex-post* veikšanu ĀM izstrādātajiem tiesību aktu projektiem (ĀM, 2024). Respektīvi, tas, ka tiesību

akti netiek *ex-post* izvērtēti, tiek pamatots ar to, ka no konceptuālajā ziņojumā "Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana" ietvertā risinājuma 3.1.3. un 3.2.2. varianta izriet, ka *ex-post* izvērtēšana veicama tikai tiem tiesību aktiem, par kuriem MK ir pieņēmis attiecīgu lēmumu.

2016. gada 31. augustā ar MK rīkojumu Nr. 495 "Par konceptuālo ziņojumu "Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana"" tika apstiprināts konceptuālais ziņojums "Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana", atbalstot ziņojumā ietvertā risinājuma 3.1.3., 3.2.2. un 3.3.1.1. variantu.

Risinājuma 3.1.3. variants paredz, ka *ex-post* izvērtēšana tiek veikta tiem tiesību aktiem, par kuriem MK ir pieņēmis attiecīgu lēmumu. MK var pieņemt lēmumu par *ex-post* nepieciešamību, ja tiesību akts atbilst vismaz vienam no šādiem kritērijiem:

- 1) tiesību aktā ietvertās administratīvās izmaksas fiziskajām personām pārsniedz 10 000 *euro*, juridiskajām personām – 30 000 *euro*;
- 2) tiesību aktam ir sociālekonomiska ietekme;
- 3) tiesību akts tiek pieņemts steidzamības kārtībā;
- 4) tiesību akts paredz būtiskas reformas kādā politikas jomā, nozarē vai apakšnozarē.

Savukārt **risinājuma 3.2.2. variants** paredz, ka informācija par *ex-post* izvērtēšanu un laika periodu *ex-post* izvērtēšanai tiek iekļauta ne tikai tiesību akta projekta anotācijā, bet arī MK sēdes protokollēmumā, tādējādi konkrētajam uzdevumam nodrošinot kontroles mehānismu.

Avots: [MK, 2016](#)

Konceptuālais ziņojums neierobežo ministrijas attiecībā uz tiesību aktu *ex-post* izvērtējumu veikšanu, un ir kļūdaini uzskatīt, ka tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā iniciatīva pieder MK. Tāpat nav paredzēta atsevišķa lēmumu pieņemšanas procedūra par *ex-post* izvērtējumu veikšanu tiesību aktiem. **Lai MK varētu lemt par tiesību akta *ex-post* veikšanu, ministrijām tas jāpiedāvā tiesību akta projekta anotācijā un MK protokollēmumā** ([VK, 2024](#)).

Lietuvā normatīvais regulējums noteic to, ka pašā tiesību aktā jāietver prasība veikt tiesību akta *ex-post* izvērtēšanu. [Likuma par tiesisko regulējumu](#) 24. pants noteic, ka likumā jāiekļauj norma par nepieciešamību veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu šādos gadījumos:

- ja tiek regulētas tādas attiecības sabiedrībā, kas iepriekš nav bijušas regulētas, vai tiek veiktas būtiskas izmaiņas spēkā esošajā normatīvajā regulējumā;
- ja tiesiskajam regulējumam ir būtiska ietekme uz noteiktu tiesiskā regulējuma jomu, personām vai personu grupām;
- citos gadījumos, ja konstatēta šāda vajadzība.

Lietuvā nozares ministrs var lemt par nepieciešamību veikt savā pārziņā esošās jomas tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu. Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu veic ministrija, kuras pārziņā ir konkrētā joma. Savukārt valsts un pašvaldību institūciju un aģentūru pienākums ir sniegt ministrijām tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanai nepieciešamo informāciju.

Igaunijā ir spēkā prasība veikt *ex-post* izvērtēšanu tiesību aktiem ar augstu ietekmi. Šāda prasība tika ieviesta pirms dažiem gadiem, līdz ar to veikto tiesību aktu *ex-post* izvērtējumu skaits vēl aizvien ir neliels. *Ex-post* izvērtēšanai nav noteikts termiņš, taču tiek uzskatīts, ka labā prakse būtu izvērtēt tiesību aktu viena līdz piecu gadu laikā pēc tā stāšanās spēkā.

Irījas parlamenta (*Dáil*) [reglaments](#) noteic, ka ministram, kurš ir oficiāli atbildīgs par tiesību akta ieviešanu, jāiesniedz parlamenta bibliotēkai ziņojums, kurā izvērtēta tiesību akta darbība. Šāds ziņojums jāiesniedz viena gada laikā pēc tiesību akta stāšanās spēkā. Tomēr ne vienmēr šī prasība tiek ievērota. Turklāt ievērojami atšķiras šo ziņojumu detalizācijas un analīzes pakāpe. Tāpat tiek uzskatīts, ka viena gada termiņš ir pārāk īss. Parlamenta komisijas var veikt papildu izpēti par ministra iesniegtajā ziņojumā skartajiem jautājumiem, kā arī iztaujāt ministru vai citus ministrijas pārstāvjus par izvērtēšanas rezultātiem. Tāpat komisija var uzaicināt ministru pirms vai pēc

izvērtēšanas uz komisijas sēdi, lai apspriestu izvērtēšanas procesu. Salīdzinoši augstākas kvalitātes *ex-post* izvērtējumi tiek izstrādāti tiem tiesību aktiem, kuros ir iekļauta pārskatīšanas vai turpināmības klauzula. Šajos gadījumos gandrīz vienmēr, izstrādājot izvērtējumu, tiek nodrošināta arī sabiedrības līdzdalības iespēja.

Zviedrijā Valsts iekārtas akts noteic, ka katra parlamenta komisija pārrauga un izvērtē tos Riksdāga lēmumus, kas ir tās kompetences jomā (4. nod. 8. p.). Komisijām atbalstu šā procesa nodrošināšanā sniedz speciāls Izvērtēšanas un pētniecības sekretariāts. Zviedrijā tiesību akti var ietvert arī pārskatīšanas klauzulu, tomēr tā nav ierasta prakse.

Avoti: Dáil Éireann, 2020; Oireachtas, 2023; Riigikogu, 2023; Riksdag, 1974; Seimas, 2012

Nav izstrādāta metodoloģija tiesību aktu *ex-post* izvērtējumu veikšanai.

To, ka trūkst ne tikai skaidrības par to, kādiem tiesību aktiem būtu jāveic *ex-post* izvērtēšana, bet arī vienotas metodoloģijas, procedūru aprakstu, saskaņā ar kuriem veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtējumus, norāda arī ministrijas (ĀM, 2024; VM, 2024; ZM, 2024). 2016. gada 31. augustā ar MK rīkojumu Nr. 495 apstiprinātajā konceptuālajā ziņojumā "Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana" Valsts kancelejai citstarp tika uzdots līdz 2018. gada 31. decembrim izstrādāt vienotu metodoloģiju – tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas vadlīnijas (MK, 2016). Tomēr uzdevums izstrādāt vienotu metodoloģiju noteiktajā termiņā netika izpildīts, un tika pagarināts izpildes termiņš. Valsts kanceleja norāda, ka metodoloģijas izstrādi esot kavējusi kadru mainība Valsts kancelejā, citu uzdevumu apjoms un aktualitāte. Uzdevums netika uzskatīts par prioritāru, un Valsts kancelejā esot trūcis tā izpildei nepieciešamās veikspējas. Arī Covid-19 pandēmijas laikā šā uzdevuma izpilde nav tikusi prioritizēta (VK, 2024).

PLĀNOTAIS

Līdz ar Modernizācijas plāna apstiprināšanu 2023. gadā metodoloģijas izstrādei ir noteikts jauns izpildes termiņš – 2025. gada pirmais pusgads. Sagatavošanos šā uzdevuma izpildei paredzēts uzsākt 2024. gada pirmajā ceturksnī (VK, 2024).

Arī attiecībā uz rīcībpolitiku izvērtēšanu nav atbilstošu metodisku vadlīniju. Lai gan normatīvajā regulējumā ir izvirzīta prasība veikt politikas izvērtējumu, trūkst viegli uztveramu, praktisku norādījumu un palīgmateriālu jeb vadlīniju par to, kā reāli veikt izvērtējumu. Rīcībpolitiku izvērtēšanai valsts pārvaldē ir pieejamas tikai pāris rokasgrāmatas un metodiskie ieteikumi – Valsts kancelejas 2005. gadā izstrādātā rokasgrāmata "Politikas ietekmes vērtēšana politikas veidošanas sistēmām", S. Briksas un A. Laķes 2011. gadā izstrādātais "Metodiskais materiāls (rokasgrāmata)", kā arī Pārresoru koordinācijas centra 2016. gadā izstrādātā "Politikas veidošanas rokasgrāmata", kurā izvērtēšanas tematam atvēlētas vien pāris lappuses, izskaidrojot trīs novērtēšanas veidus un visbiežāk izmantotās datu ieguves metodes. Turklāt visi šie materiāli daļēji jau ir zaudējuši aktualitāti. Tāpat metodikās nav iekļauta virkne būtisku jautājumu, piemēram, izvērtējumu pieejas, izvērtēšanas loģika, iekšējie izvērtējumi, meta izvērtējumi (LATES, 2024).

Igaunijā Tieslietu ministrija ir izstrādājusi metodisku materiālu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanai. Tajā sniegtas atbildes uz vairākiem jautājumiem, piemēram,

- kas ir tiesību aktu *ex-post* izvērtējums un kāpēc tas nepieciešams;
- kādos gadījumos jāveic tiesību akta *ex-post* izvērtēšana;
- kad jāveic tiesību akta *ex-post* izvērtēšana;
- kāda veida informācija ietverama tiesību akta *ex-post* izvērtēšanas ziņojumā;
- kam *ex-post* izvērtēšanas ziņojums iesniedzams.

Avots: Justiitsministereium, [n. d.]

3.3. Analītiskās veikspējas un zināšanu trūkums *ex-post* izvērtēšanas jomā

Būtisks kavējošs faktors *ex-post* izvērtējumu veikšanai ir analītiskās veikspējas trūkums valsts pārvaldē. Daudzās valsts pārvaldes iestādēs trūkst personāla ar vajadzīgo kompetenci un pieredzi pētniecībā un datu izmantošanā. Valsts pārvaldē nodarbinātajiem trūkst pētniecisko un analītisko kompetenču, respektīvi, zināšanu par datu ieguves, analīzes un prognozēšanas metodēm, prasmes veikt liela apjoma datu analīzi, interpretēt un novērtēt nozares datus plašākā kontekstā u. tml. Lai gan jau ilgstoši tiek norādīts uz nepieciešamību sekmēt uz pierādījumiem balstītas ekspertīzes nostiprināšanu valsts pārvaldē, paaugstinot valsts institūciju personālsastāva veikspēju analītiskās izpētes jomā, joprojām ieguldījumi cilvēkresursos, to zināšanu un prasmju attīstībā ir fragmentēti un nav pietiekami. Arī digitālās prasmes valsts pārvaldē joprojām nav pietiekamas. Efektīvas un pēctecīgas prakses veidošanos tiesību aktu/rīcībpolitikas *ex-post* izvērtēšanas jomā kavē personāla (līdz ar to arī analītiskās veikspējas) mainība ministrijās, kad zināšanas un institucionālā atmiņa nereti tiek zaudēta, valsts pārvaldē nodarbinātajam pārtraucot darba attiecības ar attiecīgo iestādi. Piemēram, 2023. gadā IZM personāla rotācijas koeficients bija 0,52 jeb 52 %, kas liecina par augstu personāla mainību. Iemesli personāla mainībai ministrijās ir dažādi, piemēram, zems atalgojums, izaicinājumi, ko rada hierarhiskā darba organizācijas struktūra, un negatīvs valsts pārvaldes publiskais tēls ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [IZM, 2024](#); [LRVK, 2022](#); [MK, 2016](#); [Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences"](#) un [SIA "O.D.A.", 2015](#); [Osvalde u. c., 2016](#); [VK, 2022b](#); [VK, 2017](#)).

Tāpat **valsts pārvaldē nodarbinātajiem ir nepietiekama veikspēja tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas jomā. Personāls nav pietiekami apmācīts *ex-post* izvērtējumu veikšanā – tam trūkst zināšanu par izvērtēšanas pieejām, metodēm un rīkiem.** Šāds novērtējums ir sarežģītāks par izpildes/darbības rezultātu apkopošanu, jo prasa lietot noteiktas pētniecības metodes, lai konstatētu konkrētās politikas/regulējuma ietekmi uz nozaru/jomu un valsts/sabiedrības attīstību. Valsts pārvaldē šobrīd trūkst zināšanu un pieredzes šādu metožu lietošanā un politiku/regulējuma ietekmes konstatēšanā. **Lai gan ministrijas vien retos gadījumos atzīst, ka tām nav pieredzes tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā, no atbildēm uz aptaujas jautājumiem var secināt, ka šāda veida pieredzes nav vairumā ministriju.** Citstarp trūkst arī pietiekamu datus balstītu prognožu, kā arī spējas izstrādāt speciālu uz datiem balstītu aprēķināšanas metodiku. Izvērtēšanas metožu nepietiekama pārzināšana un neprasmē tās lietot rīcībpolitiku un ar tām saistīto tiesību aktu izvērtēšanas procesā ietekmē *ex-post* izvērtējumu rezultātu ticamību. Šāda prasme ir svarīga, ne tikai veicot iekšējus *ex-post* izvērtējumus, bet arī pasūtot un uzraugot *ex-post* izvērtējumu izstrādi, kas tiek veikta ārvalsts jomā. Lai ministrijās kvalitatīvi varētu veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, ir jābūt nodrošinātai analītiskajai veikspējai par visai plašu jautājumu loku. ES fondu finansēto programmu ietekmes novērtēšanas ziņojumi pamatā tiek sagatavoti ārvalsts jomā, tādējādi tie nestiprina valsts pārvaldes iekšējo politikas un regulējuma ietekmes novērtēšanas veikspēju ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [LATES, 2024](#); [LRVK, 2024b](#); [VK, 2024](#); [VK, 2021](#)). Ministrijās trūkst kompetences, lai veiktu pilnvērtīgu un objektīvu ietekmes izvērtēšanu, un Valsts kancelejas izstrādātajā informatīvajā ziņojumā "[Par ietekmes izvērtēšanas sistēmas pilnveidi](#)" kompetences trūkums ir viena no biežāk minētajām problēmām. Ziņojumā par vienu no diviem piedāvātajiem pārmaiņu virzieniem izvirzīta publiskās pārvaldes ietekmes izvērtēšanas veikspējas stiprināšana, izstrādājot metodiskos materiālus un organizējot iesaistītajām pusēm apmācību par dažādiem ietekmes izvērtēšanas procesiem un aspektiem. Ziņojumā norādīta arī nepieciešamība stiprināt ietekmes izvērtēšanas komponenti Valsts administrācijas skolas īstenotajās mācībās valsts pārvaldē nodarbinātajiem ([VK, 2021](#)).

Valsts pārvaldes iestādēs šobrīd nav tādu amatu vietu, kuru pamatpienākumos ietilptu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana. Ar novērtēšanu saistīti pienākumi dažkārt tiek minēti politikas plānotāju amatu aprakstos un darba uzdevumos (pamatā *ex-post* izvērtējumi tiesību aktu projektiem), bet novērtēšanai kā sistēmiskai darbībai tiesību aktu un rīcībpolitiku izstrādē un

pilnveidošanā netiek veltīta pienācīga uzmanība. Pēc Valsts kancelejas ieskata, būtu nepieciešams noteikt valsts pārvaldes iestādēs atbildīgās personas, kuru pamatpienākumos ietilptu novērtēšanas funkciju un uzdevumu izpilde (VK, 2024). Arī ZM vērs uzmanību uz to, ka būtu lietderīgi valsts pārvaldes līmenī izvērtēt un definēt kopējās kvalifikācijas un pieredzes prasības tiem speciālistiem un nodarbinātajiem, kuri var veikt *ex-post* izvērtēšanu, tostarp tiesību aktiem (ZM, 2024).

Par valsts pārvaldes analītisko veikspēju rīcībpolitiku izvērtēšanas jomā citstarp var spriest, izvērtējot pieejamos informatīvos ziņojumus, kuri, kā norāda Latvijas Izvērtētāju asociācija, vien retumis satur izvērtējošu saturu (LATES, 2024). Pētījumu un plānošanas dokumentu datubāzē publiskoto dokumentu analīze liecina, ka tikai **39 % pētījumu, kas nodēvēti par izvērtējumiem, saturiski ietver analītisku informāciju, ko varētu klasificēt par izvērtējumu. Izdalot atsevišķi rīcībpolitikas pētījumus/izvērtējumus, tikai 3 % būtu klasificējami kā izvērtējumi. Saturiski lielākā daļa šo tā dēvēto izvērtējumu neatbilst izvērtējumu kvalitātes prasībām** – tie ietver tikai analītisku darbību aprakstu bez skaidri formulētiem jautājumiem, izsekojamas metodoloģiskās pieejas un vērtējuma, kas balstīts skaidri formulētos kritērijos. Izmantotās metodes ir ļoti nevienmērīgas un atšķiras atkarībā no izvērtējuma veida un politikas nozares. Lielākā daļa izvērtējumu tiek veikti vienkāršotā formā. Plaši izplatīta ir aprakstoša analīze, kas apvienota ar iesaistīto pušu aptauju par aktuālajām problēmām un paveiktajiem vai nepaveiktajiem uzdevumiem. Politikas ietekme uz mērķa grupām un sabiedrību parasti netiek vērtēta (Veitners, 2020).

Lai stiprinātu valsts pārvaldes analītisko veikspēju, paredzēts 2024. gadā Valsts kancelejā izveidot Analītikas dienestu. Paredzēts, ka tas sniegs atbalstu ministrijām datus balstītu lēmumu pieņemšanā, kā arī pieņemto lēmumu skaidrošanā sabiedrībai ērti uztveramā veidā. Analītikas dienestam tiek plānoti šādi darba uzdevumi: atbalstīt ministrijas, sniedzot datus balstītu problēmjautājumu analīzi; izstrādāt datu vizualizācijas, lielu un sarežģītu informācijas un datu apjomu pasniedzot viegli uztveramā veidā; pēc MK pieprasījuma veikt esošo risinājumu efektivitātes un ietekmes izvērtējumu (*fitness check*); sadarboties ar ministrijām, to padotības iestādēm, Saeimas Analītisko dienestu, neatkarīgajām iestādēm un nevalstiskajām organizācijām, daloties ar zināšanām par jaunākajām datu analīzes un vizualizācijas metodēm un rīkiem, kā arī veicinot datus balstītas kultūras veidošanu valsts pārvaldē (VK, 2024).

Arī ministrijas atzīst, ka tām trūkst analītiskās veikspējas un tādu darbinieku, kas būtu specializējušies *ex-post* izvērtēšanā. Personālam trūkstot pieredzes un veikspējas, lai patstāvīgi spētu analizēt ekonomiskos procesus ne tikai specifiski nozares ietvaros, bet arī plašākā tvērumā, kā arī izvērtēt tiesību aktu potenciālo ietekmi uz tautsaimniecību kopumā. Nereti tiek norādīts – lai nodrošinātu kvalitatīvu *ex-post* izvērtējumu veikšanu, tam būtu jāparedz papildu darbinieki, kas specializējas šajā jomā. **Jāņem vērā arī tas, ka tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana paredz apjomīga izpētes darba veikšanu, lai apzinātu normatīvā akta ietekmi, piemēram, uz sabiedrības paradumu maiņu un dažādu rādītāju izmaiņām, ekonomiskos ieguvumus un iegūtu pierādījumus, kas apliecina sasaisti tieši ar konkrēto normatīvo regulējumu.** Bieži izmaiņas sabiedrībā ietekmē virkne faktoru, kas ir gan normatīvā regulējuma ietekme, gan sabiedrības informēšanas pasākumi vai citi uz sabiedrību vērsti pasākumi, gan arī ārējie faktori, kas nav tieši atkarīgi no norisēm Latvijā. Piemēram, attīstības plānošanas dokumenti nereti paredz arī grozījumu veikšanu normatīvajos aktos, lai risinātu kādu noteiktu problēmu. Gatavojot attīstības plānošanas dokumenta ietekmes izvērtējumu, bieži ir problemātiski identificēt tieši konkrētā normatīvā regulējuma ietekmi, jo rezultātu jeb izmaiņas sabiedrībā ietekmē daudzi faktori vienlaikus, piemēram, sabiedrības izpratne par dažādiem jautājumiem, sociālekonomiskā vide, ārējie faktori. Turklāt rezultātu var ietekmēt vairāku faktoru, rīcības un apstākļu kopums, un tas var nebūt

zināms vai tā faktiskā ietekme var nebūt precīzi nosakāma – dažādi faktori viens otra ietekmi var pastiprināt vai vājināt. Piemēram, kultūras patēriņa datus joprojām redzamas izmaiņas, taču nav skaidri aprēķināms, cik lielā mērā dati raksturo pandēmijas apstākļu rosinātu paradumu maiņu un cik lielā mērā – īstenotās politikas ietekmi. Ne vienmēr arī pieejamo datu kopums ļauj sasaistīt veikto pasākumu un ieguldītā finansējuma ietekmi ar sasniegto rezultātu ([AM, 2024](#); [ĀM, 2024](#); [KM, 2024](#); [SM, 2024](#); [TM, 2024b](#); [VM, 2024](#); [ZM, 2024](#)). Piemēram, VM norāda, ka, veicot rīcībpolitikas *ex-post* izvērtēšanu, trūkst veikspējas izlietotā finansējuma efektivitātes izvērtēšanai. Lai gan Pārresoru koordinācijas centra izstrādātajā “[Politikas plānošanas rokasgrāmatā](#)” norādīts, ka starpposma un *ex-post* izvērtējumā jāiekļauj analīze par politikas īstenošanā ieguldītajiem resursiem (finanšu resursiem, laika resursiem, cilvēkresursiem u. tml.) un to izlietojuma efektivitāti, šāda veida informācija parasti netiek sagatavota, jo tās sagatavošana prasa papildu resursus ([Osvalde u. c., 2016](#); [VM, 2024](#)). LM savu analītisko veikspēju vērtē kā pietiekamu un atbilstošu kvalitatīvai *ex-post* izvērtējumu veikšanai. Ierobežojumi ir saistīti ar to, ka ministrijas rīcībā nav matemātisko un statistisko datu apstrādes rīku datu masīvu analīzei un atbilstošas kompetences speciālistu – statistiķu, ekonometristu ([LM, 2024](#)).

Analītiskās veikspējas trūkums ietekmē ne tikai izvērtējuma procesu un tā rezultātus, bet arī rezultātu interpretēšanu un izmantošanu tālākā rīcībpolitikas attīstībā vai izmaiņu ieviešanā ([LATES, 2024](#)). Līdzatbildīgajām ministrijām izvērtējuma procesā var būt atšķirīgi redzējumi par izvērtējuma rezultātiem un datu interpretāciju. Lemesli tam var būt dažādi – ne tikai atšķirīgs prasmju līmenis vai pieeja datu interpretēšanai, bet arī, piemēram, nozares lobījs. Līdz ar to dažkārt izaicinājums ir informatīvo ziņojumu saskaņošana starp ministrijām, un tādējādi Valsts kancelejai nav iespējams iesniegt saskaņotu informatīvo ziņojumu izskatīšanai MK sēdē.

Valsts pārvaldē nodarbināto personu datu prasība nav pietiekamā līmenī. Spēja izgūt analīzei piemērotus datus oficiālās statistikas portālā vai citā publiskā avotā un šo datu pielietojums ir atkarīgs no personāla iemaņām un pieredzes. **Tāpat trūkst kompetences datu apstrādē, lai pilnvērtīgi izmantotu administratīvajos reģistros pieejamos datus un to apvienošanas rezultātā radīto analītisko potenciālu.** Izvērtēšanai nepieciešamie dati var būt pieejami administratīvajos reģistros un, veicot administratīvo datu avotu apvienošanu, var radīt jaunas datu kopas analīzei. Citstarp iespējams iegūt arī jaunas datu kopas ar analītisku potenciālu specifisku problēmu risināšanai. Piemēram, CSP veica veselības un nodarbinātības datu apvienošanu, lai novērotu Covid-19 izplatību Latvijā ([CSP, 2024](#)). **Līdz ar to būtu jāattīsta valsts pārvaldē nodarbināto personu kompetence arī datu prasības jomā.** Pēc CSP ieskata šī problēma ir risināma valsts līmenī, veidojot kompetenču centrus datus balstītu lēmumu pieņemšanā ([CSP, 2024](#)).

Nepieciešamība pilnveidot datu ieguves un analīzes mehānismus un metodes valsts pārvaldē, apgūt un sākt lietot jaunākos tehnoloģiskos risinājumus, kā arī novirzīt resursus valsts pārvaldē nodarbināto veikspējas stiprināšanai, sistemātiski paaugstinot politikas veidotāju kvalifikāciju datu ieguves un analīzes jomā, akcentēta arī Modernizācijas plānā.

Viens no Modernizācijas plānā iekļautā pasākuma “Datus balstītas politikas veidošana” darbības rezultātiem – **līdz 2026. gada otrajam pusgadam uzlabotas politikas plānotāju prasmes datu analīzes un vizualizācijas jomā.** Sasniedzamais rezultatīvais rādītājs – datu analīzes un vizualizācijas prasmes (datu intelektuālās analīzes lietojumu programmas) padziļināti apguvuši vismaz 100 nodarbinātie ([MK, 2023](#)).

Lai veicinātu valsts pārvaldes veikspēju zināšanās balstītas rīcībpolitikas veidošanā, IZM un Valsts kanceleja 2023. un 2024. gadā piedalās OECD un Eiropas Komisijas kopīgā pētniecības centra vadītajā projektā “Zināšanās balstītas rīcībpolitikas veikspējas veicināšana pārvaldībā un publiskajā pārvaldē postpandēmijas Eiropā” (“*Building capacity for evidence-informed policymaking in governance and public administration in a post-pandemic Europe*”). Projekta mērķis ir veicināt uz pierādījumu apzināšanu balstītu politikas veidošanu (*evidence-informed policymaking*), attīstot gan politikas veidotāju spējas integrēt zinātniskos pētījumus balstītas atziņas politikas veidošanas procesā, gan akadēmiskās kopienas spēju šādu informāciju piedāvāt politikas veidotājiem. Kopumā projektā piedalās septiņas valstis – Beļģija, Čehija, Grieķija, Igaunija, Latvija, Lietuva un Nīderlande. IZM un Valsts kanceleja ir izrādījušas interesi projekta ietvaros attīstīt tā dēvēto “zinātne politikai” (*science-for-policy*) sistēmu un uz pierādījumu apzināšanu balstītas politikas veidošanas spējas gan *ex-ante*, gan *ex-post* politikas ietekmes izvērtējumu veidošanā.

Avots: [IZM, 2023](#)

3.4. Ierobežotas izglītības un tālākizglītības iespējas

Latvijā izglītības un tālākizglītības iespējas politiku un tiesību aktu izvērtēšanas jomā ir visai ierobežotas. No 2014. gada līdz 2019. gadam Valsts administrācijas skola (turpmāk arī – VAS) klientiem piedāvāja apmācības kursu “Attīstības plānošanas dokumentu ietekmes izvērtēšana”, sniedzot vispārēju ieskatu politikas izvērtēšanas principos. Tā kā kursa apjoms bija tikai astoņas stundas, tā ietvaros nebija iespējams gūt zināšanas izvērtējumu praktiskajai veikšanai nepieciešamajā apjomā. Pieprasījums pēc šāda kursa pēdējos gados nebija augsts – 2018. gadā kursu apguva tikai deviņas personas, savukārt 2019. gadā – 10 personas. Nelielā pieprasījuma dēļ pēdējos gados šādas mācības vispār nav tikušas organizētas ([VAS, 2024](#); [VAS, 2022a](#); [VAS, 2022b](#); [VAS, 2021](#); [VAS, 2020](#); [VAS, 2019](#); [VAS, 2018](#); [VAS, 2017](#)). Sporādiski tiek rīkotas specifiskas, ar izvērtēšanu saistītas mācības, kas parasti notiek ar ārēji finansētu projektu atbalstu. ES fondu ieviešanas sistēmā ir pieejams tehniskās palīdzības finansējums, kuru citstarp ir iespējams izmantot mācībām. Latvijā šādas mācības tiek rīkotas ļoti reti, taču citās ES dalībvalstīs šis ir viens no visbiežāk izmantotajiem finansējuma avotiem dažādu izvērtēšanas mācību un veikspējas stiprināšanas pasākumu rīkošanai ([LATES, 2024](#)).

VAS uzsver, ka ir sākusī attīstīt mērķtiecīgu pieeju valsts pārvaldē nodarbināto kompetences paaugstināšanai, orientējot mācības uz noteiktām funkcionālajām grupām jeb amatu kopām, piemēram, politikas plānotājiem un īstenotājiem. 2023. gada decembrī tika pabeigts darbs pie politikas plānošanas un īstenošanas kompetenču ietvara un mācīšanās ceļakartes izstrādes. Lai attīstītu uz datiem un pētījumiem balstītu politikas plānotāju un īstenotāju darbību, ar Eiropas Savienības Atveseļošanas fonda projekta Nr. 6.3.1.2.i.0/1/22/I/VK/001 “Publiskas pārvaldes profesionalizācija un administratīvās kapacitātes stiprināšana” palīdzību plānots nodrošināt šādus mācīšanās ceļakartē ietvertos kursus:

- uz pierādījumiem balstīts politikas plānošanas un īstenošanas process;
- uz pierādījumiem balstītas politikas izstrādes vadīšana.

Avots: [VAS, 2024](#)

Ilgu laiku nevienā Latvijas augstākās izglītības iestādē nebija pieejams speciāli izvērtēšanas problemātikai veltīts studiju kurss latviešu valodā. Tiesību aktu un politiku izvērtēšanai tika veltīta fragmentāra uzmanība citu studiju kursu ietvaros, piemēram, Latvijas Universitātē izvērtēšana tika

apgūta kursā "Politikas analīze". Kopš 2022. gada Latvijas Universitātē socioloģijas bakalaurs studiju programmā tiek docēts studiju kurss "Ievads novērtēšanas pētījumos" (Polaka, 2024). Atzinīgi vērtējams fakts, ka izvērtēšanas problemātikai uzmanība veltīta arī studiju kursā "Datu balstīta lēmumu pieņemšana", kas tiek docēts Latvijas Universitātes Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes akadēmiskās maģistra studiju programmas "Sabiedrības vadība" apakšprogrammā "Tiesībaizsardzības, kriminālsodu izpildes un glābšanas dienestu vadība". Apakšprogrammu realizē Latvijas Universitāte sadarbībā ar Iekšlietu ministriju, lai tieši jomā nodarbinātie – tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonas – citstarp varētu pilnveidot izvērtēšanas kompetenci (IeM, 2023; Reinholde, 2024).

Apmācības trūkumu publiskajā sektorā un augstākās izglītības iestādēs daļēji kompensē nevalstiskais sektors, izstrādājot un adaptējot metodiskos materiālus, kā arī rīkojot mācības. Piemēram, 2022. gadā Latvijas Izvērtētāju asociācija izstrādāja nevalstiskajam sektoram paredzētu tiešsaistē pieejamu mācību programmu par izvērtējumu plānošanu un īstenošanu "[Izvērtēšana, uzraudzība, mācīšanās](#)". Savukārt 2023. gadā asociācija sadarbībā ar FM piedāvāja mācības valsts pārvaldes darbiniekiem un publicēja adaptētu izvērtēšanas rokasgrāmatu "[Izvērtēt jēgpilni: rokasgrāmata ikvienam](#)" (LATES, 2024).

Lai uzlabotu valsts pārvaldes spēju veikt izvērtējumu, būtu nepieciešams izveidot un īstenot mācību pasākumus vai programmas par *ex-post* izvērtēšanas pieejām, metodēm un rīkiem, tādējādi nodrošinot par izvērtēšanu atbildīgajiem nodarbinātajiem nepieciešamās kompetences un prasmes. Pašlaik valsts pārvaldē nodarbinātajiem šāda iespēja netiek piedāvāta. Tāpat ne mazāk svarīgi būtu valsts pārvaldē īstenot regulāras mācības par pētniecības metodēm, statistiskajām datu apstrādes programmām, lielu datu masīvu analīzi un apstrādi.

3.5. Datu kvalitāte un pieejamība

Tiesību aktu un rīcīpolitiku *ex-post* izvērtēšanu būtiski apgrūstina neatbilstošs datu kvalitātes līmenis, nepieejamība un datu savstarpējā nesavietojamība. Nereti tieši nepietiekami augsts datu kvalitātes līmenis ir iemesls tam, ka izvērtējumiem trūkst analītiskā dziļuma un detalizācijas, savukārt secinājumiem trūkst novitātes. *Ex-post* izvērtējumā nereti tiek izmantoti tādi dati, kas savākti dažādos laikposmos un dažādos kontekstos.

Tas var radīt problēmas ar datu precizitāti un konsekveni. Piemēram, laika gaitā mainās mērīšanas, datu ievākšanas metodes, datu apstrādes prakses vai datu izplatīšanas standarti, kas var ietekmēt datu salīdzināmību. Dažkārt nepieciešamie dati nav pieejami vai nav pietiekami ticami. Tas var būt saistīts ar datu glabāšanas un arhivēšanas problēmām, kā arī ar to, ka noteikti dati tā arī nekad nav tikuši ierakstīti vai publicēti.

Izaicinājums ir arī tas, ka pašreizējā datu sistēma ir decentralizēta un fragmentēta. Līdztekus Centrālās statistikas pārvaldes darbam oficiālo statistiku valstī apkopo vēl 38 citas institūcijas. Iestādes vāc datus, izmantojot atšķirīgas datu vākšanas metodes, tām bieži nav pat stratēģiska mērķa attiecībā uz ievāktajiem datiem, un tās reti savstarpēji sinhronizē savas darbības. Dažādu iestāžu datubāzēs var atšķirties rādītāju nosaukumi, mērvienības un var būt nepieciešams veikt rādītāju pārrēķinu. Tādējādi **dažādās institūcijās uzkrātās datu kopas nav savstarpēji salīdzināmas un savietojamas, jo tapušas ar atšķirīgām metodēm un dažādos formātos.** Trūkst vienotu datu standartu un strukturētu, mašīnlasāmu datu. Tāpat **izaicinājums ir datu konsekventa, ilgtermiņa un viendabīga uzkrāšana datu analīzei piemērotos standartos un atbilstošā, nemainīgā struktūrā,** respektīvi, vienotā sākotnējo datu formātā, kā arī novērojumu (datu pieraksta, indikatoru) formāta ievērošana, kārtošana un izmantošana, lai atvieglotu datu papildu apstrādi un analīzi (*unpivot data* pieeja). Tāpat maz uzmanības tiek pievērsts tam, lai datu vākšana notiktu

metodoloģiski konsekventi ([LATES, 2023](#); [LRVK, 2024b](#); [LRVK, 2022](#); [LU, 2023](#); [TM, 2024b](#); [VK, 2024](#)). Nereti datu ieguve ir sarežģīts un resursietilpīgs process. Atbilstošu un kvalitatīvu datu ieguve ir apgrūtināta, jo trūkst informācijas par to, kur un kādi dati ir iegūstami. Ministrijas to saredz kā būtisku problēmu – bieži trūkst konkrētu izejas datu gan tad, kad tiek virzīts regulējums un veidots tā sākotnējās ietekmes izvērtējums, gan arī vēlāk, kad tiek vērtēta regulējuma ieviešana ([FM, 2024](#); [TM, 2024b](#)). Līdzšinējie centieni uzlabot situāciju šajā jomā nav bijuši pietiekami efektīvi, koordinēti un mērķtiecīgi. Uz sistēmas nesakārtotību šajā jomā norāda arī *OECD* lietpratēji, vērsot uzmanību uz faktu, ka tas ievērojami apgrūtina uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanas praksi ([OECD un IZM, 2023](#)). Nodrošināt piekļuvi datiem, neapšaubāmi, ir viens no prioritāri darāmajiem darbiem, jo tādējādi tiek radīti priekšnoteikumi pierādījumu integrēšanai likumdošanas un politikas veidošanas ciklā.

Viens no Modernizācijas plānā iekļautā pasākuma “Datu balstītas politikas veidošana” darbības rezultātiem – **līdz 2027. gada otrajam pusgadam izveidota vienota datu aprites, datu kvalitātes standartu nodrošināšanas un datu apstrādes un glabāšanas kārtība**, kas tiek ievērota politikas un regulējuma izstrādes procesā. Sasniedzamais rezultatīvais rādītājs – pilnveidots tiesiskais regulējums, kas nosaka vienotu datu aprites, datu kvalitātes standartu nodrošināšanas un datu apstrādes un glabāšanas kārtību. Atbildīgās institūcijas – Valsts kanceleja, VARAM, EM (CSP) ([MK, 2023](#)).

Igaunijā pārdomāta datu vākšana un datu augstās kvalitātes standarti ir valsts politika. Finanšu ministrija vāc datus par pašvaldībām aptuveni 300 dažādos griezumos (piemēram, mājokļi, iedzīvotāju iesaiste, vietējā ekonomika), kas ļauj šīs pašvaldības ranžēt vājākās un spēcīgākās. Lai iegūtu šādus datus, katrā pašvaldībā reizi divos gados tiek veikta reprezentatīva iedzīvotāju aptauja. Informācija ir arī publiski pieejama speciāli izveidotā [tīmeklviestnē](#), kur ikviens tās apmeklētājs datus var salīdzināt pēc dažādiem kritērijiem.

Avots: [Minuomavalitsus.ee tīmeklviestne](#)

Viens no darbību rezultātiem “[Valdības rīcības plānā Deklarācijas par Evikas Silīnas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai](#)” – pilnveidots attīstības plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesa IKT risinājums, tostarp pilnveidots sociālekonomisko rādītāju kopums, kas raksturo dažādas pašvaldību darbības jomas, un

- sagatavoti priekšlikumi pašvaldību integrācijai vienotā tiesību aktu izstrādes sistēmā;
- uzlabots Reģionālās attīstības indikatoru modulis (RAIM), kas ir reģionālās attīstības monitoringa un lēmumu pieņemšanas atbalsta, pašvaldību teritorijas attīstības tendenču izvērtēšanas un attīstības programmu sagatavošanas un uzraudzības instruments;
- **sociālekonomiskie dati pieejami uzskatāmākā veidā, kas atvieglos to atspoguļošanu un dos pamatinformāciju lēmumu pieņemšanai** ([MK, 2024](#)).

Dažkārt dati, kas precīzāk raksturotu politikas ietekmi, nav pietiekami detalizēti. Savukārt to ieguvei nepieciešamas papildu vienošanās un finansējums ([KM, 2024](#)). **Izvērtējumu kvalitāti ietekmē arī tas, ka datu pieejamība netiek laikus plānota. Jebkura datu sagatavošana prasa**

laiku un resursus, kas jāplāno jau iepriekš. Par datu pieejamību būtu jādomā, jau plānojot rīcībpolitiku vai izstrādājot tiesību aktu, nevis tikai tad, kad tiek izstrādāts izvērtējuma darba uzdevums. Izvērtētāji nereti saskaras ar situācijām, kad atbilžu uz izvirzītajiem izvērtējuma jautājumiem sniegšanai nepieciešami dati, kurus problemātiski iegūt izvērtējuma laikā. Piemēram, dati par situāciju pirms intervences tendenču salīdzināšanai vai par specifiskām izmaiņām mērķa grupu situācijā iegūstami ilgākā laikā. Šādi dati būtu jāuzkrāj intervences/politikas īstenošanas gaitā kā daļa no uzraudzības procesa, tomēr bieži šis uzdevums tiek uzdots izvērtējuma veicējiem. Līdz ar to datu ieguve aizņem ievērojumu daļu izvērtējumam atvēlētā laika un resursu, neatstājot pietiekami daudz laika iegūto datu pienācīgai analīzei. Tas savukārt ietekmē izvērtējuma kvalitāti (CSP, 2024; LATES, 2024).

Piemēram, ziņojumā "Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam ietekmes izvērtējums" kā viena no būtiskākajām politikas izvērtēšanas problēmām norādīts datu trūkums, kā arī datu salīdzināmības ierobežojumi. Lai novērtētu sasniegto rezultātu un ietekmi, bija nepieciešama informācija par sasniegtās mērķauditorijas lielumu. Šādi dati bija iegūstami tikai par nelielu daļu pasākumu. Tāpat trūka informācijas par pasākumu ilgumu. Ziņojumā citstarp ietverts ieteikums izveidot vienotu pieeju un principus datu iegūšanai un apkopošanai dažādu institūciju organizētajos pasākumos.

Avots: SIA "Oxford Research Baltics", 2019

Intervences nav atbilstoši izplānotas, un svarīgāko datu ieguve nav integrēta īstenošanas procesā. Izstrādājot tiesību aktus vai rīcībpolitiku, ļoti reti tiek izmantoti tādi ārvalstīs plaši lietoti plānošanas rīki kā intervences loģiskais modelis vai pārmaiņu teorija (*Theory of Change*). Šie rīki palīdz jau iepriekš identificēt galvenos mehānismus, ar kuru starpniecību sagaidāmi vēlamie efekti/ieguvumi, kā arī noteikt, kādas varētu būt šo izmaiņu svarīgākās pazīmes (rādītāji) un šo intervences elementu savstarpējās cēloņsakarības. Šāda pieeja jau ietekmes izvērtēšanas sākotnējā fāzē (*ex-ante*) palīdz saprast tās iespējamo darbību, formulēt galvenos izvērtējuma jautājumus, iespējamās metodoloģijas pieejas un apzināt, kāda veida dati būtu potenciāli ievācami izstrādes un ieviešanas gaitā, lai varētu izvērtēt intervenci vai tiesību aktu. **Šādu rīku lietošana ļautu nodrošināt to, ka svarīgāko datu ievākšana būtu integrēta jau intervences ieviešanas gaitā** (LATES, 2024).

Var rasties situācija, kad dati par analizējamo parādību nav pieejami un nepieciešams izveidot konceptus un aprēķinu metodoloģiju. Piemēram, ST 2023. gada 5. oktobrī lietā Nr. 2022-34-01 atzinusi, ka sociālās palīdzības sistēmai ir jābūt tādai, lai garantēto minimālo ienākumu pabalsts kopā ar citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem spētu apmierināt trūcīgo personu pamatvajadzības tādā minimālā apmērā, lai palīdzētu šīm personām saviem spēkiem izkļūt no nabadzības slazda. Kā norāda CSP, tās rīcībā nav informācijas un metodoloģijas, lai sniegtu datus par trūcīgo personu pamatvajadzību apmierināšanu minimālā līmenī. Problemātiskais aspekts apskatāmajā jautājumā ir "trūcīgo personu pamatvajadzību līmenis", kas nav definēts izmērāmā izteiksmē. Lai iegūtu šādus datus, būtu jāizstrādā jauna metodoloģija un jāveic datu ieguve vai aprēķini.

Avoti: CSP, 2024; ST, 2022-34-01

Izplatīta ir tāda situācija, ka dati ir uzkrāti, taču tos nedrīkst izmantot izvērtējumam vai pētījumu veikšanai, jo, datus vācot vai apkopojot, šāds datu izmantošanas mērķis nav bijis paredzēts. Nereti tas saistīts ar personas datu aizsardzības regulējumu, tādēļ **svarīgi jau laikus paredzēt, kādi personu dati varētu būt nepieciešami izvērtējumu veikšanai, un risināt ar to uzkrāšanu saistītos jautājumus, lai nodrošinātu ne tikai personas datu aizsardzību, bet arī datu lietošanu izvērtējumu vajadzībām.** Cita datu pieejamības šķautne saistīta ar gadījumiem, kad izvērtējumam nepieciešamie dati ir jāpieprasa no citas valsts pārvaldes iestādes, kas nav gatava tos sniegt valsts iestādei, kas veic izvērtējumu, un vēl mazāk – ārējiem izvērtētājiem. Šādus datus pirms

to sniegšanas citai iestādei būtu nepieciešams atbilstoši anonimizēt. Tas savukārt ir laikietilpīgi, līdz ar to nereti datu pieprasījums tiek atteikts ([LATES, 2024](#)). To, ka **izaicinājums ir arī darbs ar personas datiem, nodrošinot to aizsardzību, norāda arī Valsts kanceleja. CSP ir iespēja anonimizēt datus tālākai izmantošanai, taču iestādei nav pietiekamas veikspējas šā uzdevuma izpildei.** Līdz ar to, kā norāda Valsts kanceleja, būtu svarīgi atbalstīt CSP un VARAM iniciatīvu par datu ekselences centra izveidi, lai tas nodarbotos ar datu masīvu sagatavošanu pētniecības nolūkiem ([VK, 2024](#)).

Izaicinājums ir arī datu iegūšana no privātā sektora. Piemēram, TM praksē ir bijuši gadījumi, kad privātā sektora pārstāvji atsakās izsniegt nepieciešamos datus arī apkopotā veidā, atsaucoties uz komercnoslēpumu un tādējādi liedzot iespēju iegūt politikas plānošanai vai tiesību aktu projektam vajadzīgu informāciju ([TM, 2024b](#)). Arī KM norāda, ka trūkst vajadzīgo datu – īpaši par pašvaldībām un privāto sektoru. Pieejamie dati, kas atbilst kvalitātes prasībām, proti, ir regulāri un salīdzināmi laikā, tikai daļēji raksturo sasniedzamo rezultātu. Savukārt atsevišķi izmantotie rādītāji, kas ņemti no ārējiem, nevis pašu iniciētiem pētījumiem, apsekojumiem vai statistikas apkopojumiem, nav salīdzināmi laikā, jo atšķiras vai nav zināma izmantotā metodoloģija. Turklāt mērījumi nenotiek regulāri ([KM, 2024](#)).

Gatavojot informatīvos ziņojumus par politikas plānošanas dokumentu izpildi, citstarp tiek analizēta politikas plānošanas dokumentos noteikto rezultātīvo rādītāju izpilde. Kā norāda ministrijas, izaicinājums ir tas, ka atskaites periodā daļa rādītāju vēl var nebūt apkopota un pieejama. Piemēram, VM politikas plānošanas dokumentos iekļauj tādus rezultātīvos rādītājus, kas raksturo konkrēto jomu un tiek analizēti starptautiskā mērogā. Tas ļauj gūt secinājumus par situāciju noteiktā jomā salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm. Tomēr ne vienmēr nepieciešamie dati ir pieejami ([VM, 2024](#)). Arī SM norāda, ka ir situācijas, kad aktuālā rezultātu un rezultātīvo rādītāju vērtības noskaidrošana ir aizkavējusies un izvērtējuma veikšanas laikā nav pieejama. Tāpat ir situācijas, kad pēc laika politikas plānošanas dokumentā iekļautais rādītājs vairs netiek mērīts. Piemēram, kā norāda SM, pašlaik šāda situācija veidojas saistībā ar "[Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam](#)" un "[Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam](#)" iekļauto transporta infrastruktūras indeksu, kuru publicēja Pasaules ekonomikas forums. Pēc SM ieskata, būtu jāizvērtē līdz šim izmantoto nacionālo rādītāju atbilstība globālajiem rādītājiem un ES definēto rādītāju ietvaram. Tāpat valsts mērogā būtu jādiskutē un jāvienojas par turpmākajiem uzstādījumiem datu pieejamībā, lai tiktu iegūti dati, kas būtu ne tikai starptautiski salīdzināmi, bet arī noderīgi politikas vērtēšanai valsts līmenī ([SM, 2024](#)). Savukārt KM vērs uzmanību uz faktu, ka rīcībpolitikas ietekmes izvērtēšanai ir nepieciešama ne tikai informācija par atsevišķu pasākumu ietvaros sasniegtajiem rezultātīvajiem rādītājiem, bet arī informācija par politikas rezultātīvajiem datiem. Ja pasākumu līmeņa datus ministrija pati apkopo, tad politikas rādītāju dati (piemēram, piederības sajūta Latvijai, māsaimniecību izdevumi kultūras pasākumiem) tiek iegūti neatkarīgos pētījumos (*European Social Survey (ESS)*, Eiropas aptaujas, māsaimniecību budžeta apsekojums u. c.). Šo pētījumu dati ne vienmēr ir pieejami. Piemēram, māsaimniecību budžeta apsekojums un Eiropas aptaujas par specifiskiem jautājumiem tiek īstenotas reti, un jaunākie dati var nebūt pieejami izvērtējuma veikšanas laikā ([KM, 2024](#)). Arī ZM norāda, ka statistikas datus izvērtējumam ir iespējams iegūt tikai ar zināmu laika nobīdi. Tāpat vērojami ierobežojumi datu pieejamībā, mainoties prasībām uzkrāt konkrētos datus ([ZM, 2024](#)).

Pētnieki vairākkārt vērsuši uzmanību uz datu kvalitāti nabadzības un sociālās atstumtības jomā. Galvenais kvantitatīvas informācijas avots ir apsekojums "Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem". Tas ir ikgadējs apsekojums, kas tiek veikts visās ES dalībvalstīs, un tā mērķis ir iegūt informāciju par iedzīvotāju dzīves apstākļiem, materiālo nodrošinātību, monetārās nabadzības un ienākumu nevienlīdzības indikatoriem. Apsekojumā izmantotā metodoloģija var nebūt pietiekami precīza attiecībā uz nacionālajām īpatnībām, piemēram, dažādu blakus faktoru ietekmi uz apstākļiem, kas tiek mērīti kā nabadzības un sociālās atstumtības rādītāji. Tāpat apsekojums neļauj iegūt informāciju par šaurākām specifiskām mērķa

grupām, kuras var tikt pakļautas nabadzības riskam, piemēram, noteiktas etniskās grupas, no ieslodzījuma vietām atbrīvotas personas, personas ar invaliditāti u. c. **Ilgstoši nabadzības novērtēšanai Latvijā tika izmantoti relatīvie nabadzības rādītāji. Šie rādītāji neprecīzi raksturoja to iedzīvotāju daudzumu, kas dzīvo absolūtā nabadzībā. Tas savukārt ierobežoja iespēju novērtēt rīcīpolitikas efektivitāti ilgtermiņā.** Izaicinājums ir arī vairāku administratīvo datu savienošana un vienota analīze. Ierobežojumi izriet arī no šaurāku mērķa grupu, kas īpaši pakļautas nabadzības un sociālās atstumtības riskam, situācijas raksturošanas iespējām. Piemēram, viens no būtiskākajiem datu analīzes ierobežojumiem attiecībā uz personu ar invaliditāti ienākumu raksturošanu ir personas invaliditātes statusa maiņa kalendāra gada laikā – persona pāriet no invaliditātes pensijas saņēmēju grupas uz vecuma pensijas saņēmēju grupu, maina invaliditātes grupu u. tml. Savukārt iegūtos vidējos rezultātus ietekmē tas, ka mikrodatu masīvā ir gan ļoti zemas, gan ļoti augstas (galējas) vērtības. Līdz ar to reālās situācijas izprašanai būtu lietderīga informācija, kas paskaidrotu šo galējo vērtību rašanās iemeslus. Noderīga būtu arī papildu informācija par noteiktu sociālo transfertu zemo apmēru iemesliem vai ienākumiem atkarībā no tā, vai persona ir darbinieks kādā iestādē vai gūst ienākumus kā saimnieciskās darbības veicējs. Lai izvērtējumi būtu savstarpēji salīdzināmi, svarīgi ir ievērot vienotu datu analīzes metodoloģiju.

Avoti: [Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2021](#); [Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2020](#); [Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2019](#)

Liela daļa valsts un pašvaldību iestāžu joprojām nenodrošina piekļuvi informācijai atvērto datu veidā. Piekļuve valsts pārvaldes atvērtajiem datiem ir nodrošināta vienotā platformā – [Latvijas Atvērto datu portālā](#). Atvērto datu portālā ir datu katalogs, kas nodrošina iespēju aprakstīt atvērto datu metadatus, kā arī pievienot failus vai norādīt saites uz atvērto datu resursiem. Portāla datu katalogā datus publicē organizācijas, kas īsteno pārvaldes funkcijas un uzdevumus. Lai gan informācijas apjoma palielinājums gada laikā ir ievērojams (piemēram, pašvaldībām no 7 % līdz 22 %), pašlaik atvērto datu pieejamība vēl nav pietiekami augsta – portālā informāciju publicē tikai 60 % valsts iestāžu un 22 % pašvaldību. Arī salīdzinot ar ES vidējo rādītāju (81 %), Latvija atvērto datu pieejamības jomā atpaliek, sasniedzot vien 77 % ([Brusbārde, 2023](#)). **Spēkā esošie normatīvie akti, kas regulē atvērto datu jomu, nenosaka iestādēm pienākumu publicēt vispārpieejamo informāciju atvērto datu veidā.** Iestāde pēc savas iniciatīvas nodrošina piekļuvi noteiktai vispārpieejamai informācijai atvērto datu veidā kopā ar metadatiem, ja iestāde, izvērtējot tās turējumā esošos datus, konstatē, ka šādas piekļuves nodrošināšana ir lietderīga – to atvēršana saistīta ar nozīmīgiem ieguvumiem sabiedrībai, videi un ekonomikai, lai radītu pakalpojumus ar pievienoto vērtību un jaunas darba vietas. Tā kā normatīvais regulējums iestādēm nenosaka pienākumu publicēt vispārpieejamo informāciju portālā, **nereti iestādēm atvērto datu publicēšana nav prioritāte cilvēkresursu un finansējuma trūkuma dēļ. Tāpat ne vienmēr ir pietiekama izpratne par ieguvumiem no datu publicēšanas atvērto datu veidā** ([VARAM, 2024a](#)).

2023. gada 9. februārī stājās spēkā [Komisijas 2022. gada 21. decembra īstenošanas regula \(ES\) 2023/138, ar ko nosaka konkrētu vērtīgu datu kopu sarakstu un to publicēšanas un atkalizmantošanas kārtību](#) (turpmāk arī – Īstenošanas regula). Ar Īstenošanas regulu ir izveidots saraksts ar augstvērtīgām datu kopām, kas potenciāli var sniegt īpaši lielus sociālekonomiskus ieguvumus, un tajā ir saskaņoti atkalizmantošanas nosacījumi, kas ļauj nodrošināt datu pārrobežu lietojumus un pakalpojumus. Augstvērtīgo datu kopu saraksta izveides galvenais mērķis ir nodrošināt, lai publiskie dati ar vislielāko sociālekonomisko potenciālu būtu atkalizmantojami bez maksas un ar minimāliem juridiskiem un tehniskiem ierobežojumiem. Īstenošanas regula publiskā sektora struktūrām paredz pienākumu darīt pieejamas regulā norādītās datu kopas mašīnlasāmā formātā, izmantojot lietojumprogrammas saskarni (API) ([EK, 2022](#)). Tas nozīmē, ka **iestādēm, kuru turējumā ir augstvērtīgās datu kopas, kas uzskaitītas Īstenošanas regulas pielikumā, ir pienākums tās atvērt un publicēt portālā saskaņā ar Īstenošanas regulā noteikto. Pašlaik**

iestādes, kuru turējumā ir īstenošanas regulas pielikumā uzskaitītās augstvērtīgās datu kopas, veic nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu šo kopu pieejamību. Līdz 2024. gada martam portālā ir publicētas 36 augstvērtīgas datu kopas no astoņiem datu turētājiem, piemēram, Uzņēmumu reģistra dati par visiem Uzņēmumu reģistrā reģistrētajiem subjektiem u. c. ([Latvijas Atvērto datu portāls](#); [VARAM, 2024a](#); [VARAM, 2024b](#)). **Izaicinājums ir dažādu reģistru sadarbība.** Pēc biedrības "Sabiedrība par atklātību – Delna" ieskata, atvērtajos datos nepieciešams norādīt personas identificējošu informāciju, lai nodrošinātu dažādu reģistru sadarbību. Piemēram, automātiski ģenerētu individuālu personas kodu vai cita veida identifikatoru, kas dažādos reģistros attiecībā uz vienu un to pašu personu būtu identisks. Šāds identifikators ļautu izvairīties no pārpratumiem, kad vienas personas informācija vienā reģistrā varētu tikt savienota ar citas personas informāciju no cita reģistra ([Delna, 2023a](#)). Personas dati nav vispārpieejama informācija, un tās publicēšana mašīnlasāmā formā nozīmētu [Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas \(ES\) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK \(Vispārīgā datu aizsardzības regula\)](#) un [Informācijas atklātības likuma](#) prasību pārkāpumu.

PLĀNOTAIS

2024. gadā VARAM uzsākusi darbu pie nacionālās datu pārvaldības stratēģijas. Informatīvo ziņojumu plānots iesniegt MK līdz 2024. gada 31. decembrim. Viens no jautājumiem, kurus ministrija plāno izskatīt šā ziņojuma ietvaros, ir kārtība, kādā iestādes apraksta savus datus. Citstarp plānots izvērtēt iespēju ieviest datu identifikatorus ([VARAM, 2024b](#)).

3.6. Ierobežota izpratne par *ex-post* izvērtēšanu un tās nozīmību

***Ex-post* izvērtējumu veikšanu kavē arī tas, ka trūkst izpratnes par *ex-post* izvērtēšanas nozīmi, mērķi un lietojumu rīcīpolitiku un regulējuma efektivitātes uzlabošanai.** Kopumā Latvijā izvērtēšanas kultūra vēl nav iesakņojusies, un citstarp arī valsts pārvaldē ir ierobežota izpratne par izvērtēšanu un tās lomu. Izaicinājums ir Latvijā politikas veidošanā raksturīgā iezīme turēties pie noteikta virziena. Veicot *ex-post* izvērtēšanu, iespējams noskaidrot reālo situāciju, kas ne vienmēr sakrīt ar plānoto. **Vērojama tendence, ka *ex-post* izvērtējumu rezultāti, ja tie neatbilst rīcīpolitikas veidotāju plānotajiem rezultātiem, tiek uztverti kā slikta izpilde. Līdz ar to arī attieksme pret *ex-post* izvērtēšanu ir piesardzīga, un tā ne vienmēr tiek uzlūkota kā veids nepilnību konstatēšanai un esošās politikas uzlabošanai** ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#)). Līdz šim demonstrētā pieeja izvērtēšanai drīzāk ir raksturojama kā formāla. Ministriju sniegtās atbildes liecina, ka izvērtēšana tiek uzlūkota kā nepieciešamība izpildīt formālu prasību, nevis kā iespēja nodrošināt jēgpilnu lēmumu pieņemšanu nozarē.

Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanā nozīme ir arī ministriju politisko amatpersonu un administratīvās vadības prioritātēm. Piemēram, izpētot ministriju darbības stratēģijas, konstatējams, ka tikai TM apņēmusies pilnveidot tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, attīstot ministrijā mērķtiecīgu un sistēmisku *ex-post* izvērtējuma praksi. Kā norādīts [Tieslietu ministrijas darbības stratēģijā](#) laikposmam no 2022. gada līdz 2026. gadam, politiku un tiesību aktu *ex-post* izvērtējumiem jāklūst par neatņemamu plānošanas sastāvdaļu visās reformās un jomās, sniedzot sabiedrībai atbildi par sasniegtajiem rezultātiem. Tāpat stratēģijā norādīts, ka TM īpašu uzmanību nākamajos gados vēlētos pievērst administratīvās atbildības, kriminālsodu reformas, ekonomisko un finanšu noziedzumu u. c. jomu reformu *ex-post* izvērtējumiem ([TM, 2022](#)). Jāatzīmē, ka **ministriju pārziņā esošās darbības jomas ir visai atšķirīgas, līdz ar to ne visām ministrijām ir iespēja**

attīstīt vienlīdz plašu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas praksi. Piemēram, ĀM norāda, ka tai esot grūti identificēt kādas konkrētas jomas, kurās būtu lietderīgi veikt *ex-post* izvērtējumu, jo ministrija atsevišķās savas darbības jomās (konsulārā palīdzība un pakalpojumi, stratēģisko preču licenču izsniegšana, attīstības sadarbība u. c.) jau līdz minimumam ir samazinājusi administratīvo slogu ([ĀM, 2024](#)).

Tomēr jāņem vērā, ka *ex-post* izvērtēšana zināmā mērā var ierobežot politikus, padarot likumdošanas procesu lēnāku un izsvērtāku. Tam piekrist arī Latvijas Universitātes docents J. Pleps, citstarp akcentējot izteikto tendenci lielu likumprojektu skaitu virzīt izskatīšanai steidzamības kārtībā, kas savukārt ierobežo iespēju tos izstrādāt saturiski pilnvērtīgi ([Intervija, Pleps, 24.01.2024](#)). Ieinteresētības trūkumu attīstīt *ex-post* izvērtēšanas sistēmu novērojušas arī interešu pārstāvības organizācijas, piemēram, uzņēmējus pārstāvošā organizācija "Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera" (turpmāk arī – LTRK), paužot bažas par daudzo grozījumu un reformu veikšanu bez ietekmes izvērtējuma ([LTRK, 2024](#)). Kopumā esošā regulējuma ietekmes un efektivitātes pienācīga izvērtēšana, kā arī efektīva komunikācija gan starp lēmumu pieņēmējiem, gan citām iesaistītajām pusēm saistībā ar šo informāciju padarītu lēmumu pieņemšanas procesu laiktīlīgāku, taču motivētu priekšlikumu virzītājus rūpīgāk izstrādāt priekšlikumus. **Lai Latvijā tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas sistēmu padarītu efektīvu, būtiski ir panākt politisku vienošanos un nodrošināt atbalstu pārmaiņām šajā jomā.**

3.7. Sistēmiskas pieejas trūkums

Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu ilgstoši ir kavējis sistēmiskas pieejas trūkums, respektīvi, lai ieviestu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, ir nepieciešams īstenot virkni dažādu pasākumu. Turklāt jāņem vērā, ka ietekmes izvērtēšanas sistēmu neveido tikai normatīvais regulējums, vadlīnijas un procesu apraksti. Sistēmas galvenie virzītāji un lietotāji ir tajā iesaistītās personas – valsts pārvaldē nodarbinātie, kas pasūta un arī paši veic izvērtējumus, ārējie izvērtētāji, politikas veidotāji, kas pieņem lēmumus un lieto izvērtējumu rezultātus turpmākai tiesību aktu un politiku pilnveidošanai un izstrādei. Veidojot politikas izvērtēšanas un uzraudzības sistēmu, būtu jāņem vērā visu iesaistīto pušu vajadzības un intereses ([LATES, 2024](#)).

Pēc Valsts kancelejas ieskata, lai intensificētu tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, būtu nepieciešams īstenot virkni darbību – noteikt valsts pārvaldes iestādēs atbildīgās personas, kuru pamat pienākumos ietilptu izvērtēšanas funkciju un uzdevumu izpilde, īstenot mācību pasākumus par izvērtēšanas metodēm un rīkiem, izstrādāt metodiskos materiālus izvērtējumu veikšanai, pilnveidot TAP portālu u. c. ([VK, 2024](#)) (8. attēls). Vairāki no šiem pasākumiem jau ir īstenošanas procesā. Pozitīvas pārmaiņas sola Valsts pārvaldes modernizācijas plānā 2023.–2027. gadam iecerētie ietekmes novērtēšanas veikspējas stiprināšanas pasākumi, kas paredz izstrādāt metodiku tiesību aktu ietekmes līmeņa noteikšanai, veikt šādus izvērtējumus, kā arī attīstīt politikas plānotāju tīklu, kas darbotos kā pieredzes apmaiņas platforma un kam būtu pieejama apmācība ([MK, 2023](#)). Tāpat, lai panāktu vēlamās izmaiņas, citstarp būtu jārada tām labvēlīgs fons, kas aptvertu virkni jau iepriekš raksturotu apstākļu (atbilstošs cilvēkresursu nodrošinājums, pietiekams finansējums izvērtējumu veikšanai, administratīvo šķēršļu mazināšana, valsts pārvaldē nodarbināto izpratnes veicināšana par izvērtēšanas nepieciešamību u. c.). Turklāt visi izvērtējumi un analīze (*ex-ante* un *ex-post*) būtu integrējami sistemātiskā, viegli saprotamā publiskās apspriešanas procesā par politiku un tiesību aktu efektivitāti, lietderīgumu un ietekmi. Esošie konsultatīvie procesi ir smagnēji un grūti pārredzami, kā arī nav lietotājam (nozarei) viegli uztverami. Šie procesi, kā uzskata Latvijas Izvērtētāju asociācija, ir vairāk izprotami pašiem valsts institūcijās strādājošajiem, kas turklāt tos izmanto kā instrumentu, lai sniegtu atskaites, nevis mācītos ([LATES, 2024](#)).

Noteikt valsts pārvaldes iestādēs atbildīgās personas, kuru pamatpienākumos ietilptu izvērtēšanas funkciju un uzdevumu izpilde

Īstenot mācību pasākumus par izvērtēšanas metodēm un rīkiem, lai nodrošinātu atbildīgajām personām nepieciešamās kompetences un prasmes izvērtējumu veikšanai

Izstrādāt metodiskos materiālus izvērtējumu veikšanai valsts pārvaldē

Izvērtēt nepieciešamību izstrādāt tiesisko regulējumu *ex-post* izvērtējumu veikšanai

Pilnveidot TAP portālu, lai pēc noteiktiem kritērijiem tas automātiski identificētu tiesību aktus, kuriem būtu nepieciešams veikt *ex-post* izvērtējumu

Ministriju budžetos paredzēt finansējumu izvērtēšanas funkciju veikšanai, lai nepieciešamības gadījumā tās varētu izmantot ārpalpojumu

8. attēls. Valsts kancelejas norādītie veicamie uzdevumi tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas sistēmas attīstībai

Avots: [VK, 2024](#)

Joprojām **valsts pārvaldē trūkst vienotas plānošanas, izvērtēšanas un uzraudzības sistēmas**. Katram no šiem procesiem ir nodalīts regulējums. Nepastāv arī vienojošas metodikas, kvalitātes uzraudzības un rezultātu pielietojuma sistēmas. Izvērtēšanas process nav sasaistīts ar attīstības plānošanas procesu, un tas savukārt nav sasaistīts ar budžeta plānošanas procesu. Zināmā mērā šo funkciju veic Valsts kontrole, taču šāda kārtība nenodrošina politikas izstrādātāju ieinteresētību izmantot rezultātus ([LATES, 2024](#)).

Valsts pārvaldē nav vērojama institucionalizēta iekšējo izvērtējumu kultūra. Ministrijās nav specifisku struktūrvienību, kas veiktu analītisko darbu, virzītu ar izvērtēšanu saistītos procesus, veiktu izvērtējumus, uzkrātu datus un uzraudzītu rezultātu pielietojumu. Valsts pārvaldes līmenī nav vienotas pierādījumu veidošanas, iegūšanas un pielietošanas politikas (*evaluation policy*). Atsevišķās ministrijās ir vērojami salīdzinoši labvēlīgāki apstākļi, ko visbiežāk veicina konkrētas personālijas (vadības nostāja), sadarbības ar starptautiskiem partneriem intensitāte vai iestādes iekšējā kultūra ([LATES, 2024](#)). **Tāpat joprojām nav pietiekami attīstīta starpnozaru sadarbība un savstarpējā koordinācija, neraugoties uz to, ka koordinēta starpnozaru sadarbība būtu vitāli nepieciešama, lai rastu risinājumus mūsdienās raksturīgajiem daudzšķautņainajiem izaicinājumiem. Līdz ar to būtu nepieciešams stiprināt arī šo jomu.**

Ārvalstu pieredze rāda, ka *ex-post* izvērtējumu veikšanu metodoloģiski un citādi plāno, pasūta un tālāk lieto valsts pārvaldes iestādes analītiskie biroji/galveno ekonomistu centri. Šādu biroju/centru darbiniekiem pašiem ir nepieciešamās zināšanas un izpratne par izvērtējumu būtību, metodoloģiju u. tml.

Tajos tiek veidota analītiskā veikspēja, uzkrātas institucionālās zināšanas un pieredze, kas ļauj efektīvi veikt gan iekšējos izvērtējumus, gan pasūtīt ārējos izvērtējumus. Turklāt šādi biroji/centri veido vadlīnijas, vada mācības un sniedz atbalstu, ko nespēj nodrošināt dažāda veida vispārīgas vadlīnijas un piemēri.

Starptautiskā labā prakse ir sniegt daudz plašākas izvērtējumu atbalsta funkcijas valdības centrā, nekā tas ir Latvijā. Piemēram, *OECD* 2020. gadā publiskotajā salīdzinošajā pētījumā par politiku izvērtēšanas veikspējas stiprināšanu norādītas šādas raksturīgākās valstu funkcijas politiku izvērtējumu veicināšanā:

- vadlīniju izstrāde;
- izvērtējumu pasūtījumu rīcības kursa noteikšana;
- izvērtētāju prasmju, kompetenču un kvalifikācijas attīstīšana;
- ētiskas rīcības standartu izstrāde;
- izvērtējumu kvalitātes standartu nodrošināšana;
- ieinteresēto personu iesaistes veicināšana;
- izvērtējumu plānošanas pārraudzība;
- izvērtējumu pielietojuma veicināšana;
- gūto zināšanu uzkrāšana un apmaiņas platformas nodrošināšana;
- izvērtēšanas ziņojumu pēcpārbaude u. c.

Avoti: [LATES, 2024](#); [OECD, 2020a](#)

3.8. Finanšu resursu trūkums

Sistemātisku pētījumu veikšanu ierobežo pieejamā finansējuma trūkums un neregularitāte, kā arī lielā atkarība no ārvalstu finanšu instrumentu atbalsta. Valsts budžeta resursi izvērtēšanas mērķiem pārsvarā netiek atvēlēti. Līdz ar to *ex-post* izvērtēšana tiek veikta galvenokārt ES un/vai ārvalstu finanšu instrumentu finansētiem projektiem un programmām ([VK, 2024](#)). Kā norāda Valsts kontrole, izaicinājums institūcijām pēc tam, kad ir ieguldīti ievērojami resursi rīcībpolitikas un tām pakārtoto tiesību aktu izstrādē, ir ieguldīt līdzvērtīgu resursu apjomu – cilvēkresursus, informācijas resursus un finanšu resursus – politikas monitoringa un rezultātu izvērtēšanas nodrošināšanai. Valsts kontroles vērtējums šajā ziņā ir skarbs – pašlaik *ex-post* izvērtēšana visbiežāk ir sekundāra un tiek finansēta pēc atlikuma principa ([LRVK, 2024b](#)). Ministriju budžetos būtu nepieciešams paredzēt finansējumu izvērtēšanas funkciju veikšanai, kas ļautu nepieciešamības gadījumā kādus specifiskus datu un informācijas apkopojumus un izvērtējumus pasūtīt arī kā ārpalpojumu. Šādu uzskatu pārdusi arī Valsts kanceleja ([VK, 2024](#)). Ministrijas arī vērš uzmanību uz to, ka nepietiek finanšu resursu. Ja tām būtu pienākums veikt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, būtu nepieciešams plānot šim mērķim finansējumu ministriju budžetā, ņemot vērā to, ka *ex-post* izvērtēšanai nepieciešami lieli resursi ([ĀM, 2024](#); [SM, 2024](#); [TM, 2024b](#); [VM, 2024](#); [ZM, 2024](#)).

3.9. Tiesību aktu ietekmes sākotnējo novērtējumu kvalitāte un atbilstība gala redakcijai

Lai veiktu *ex-post* izvērtēšanu, salīdzinot plānoto ar esošo, jābūt izveidotam izsmelšam sākotnējās ietekmes kvalitatīvam un kvantitatīvam problēmas un situācijas raksturojumam, atskaites punktam un noteiktiem rezultātiem, kādus paredzēts sasniegt, ieviešot tiesību akta projektu. Latvijā jau ilgstoši tiek diskutēts par anotāciju kvalitāti. Nereti anotācijās tiek atspoguļoti jau pieņemti lēmumi un tās mazāk tiek izmantotas kā novērtēšanas rīks, ar kura palīdzību izvērtēt jauna likumprojekta izstrādes nepieciešamību un identificēt optimālos problēmas risinājumus. Tāpat ne vienmēr anotācija atbilst tiesību akta tekstam, kurš iesniegts Saeimai. Piemēram, anotācijā tiek norādīts sasniedzamais mērķis, taču tiesību akta tekstā tas netiek minēts. Kritiski vērtējama arī prakse anotācijās pārstāstīt regulējuma saturu, mazāk koncentrējoties uz sasniedzamā mērķa un izmaiņu iemeslu atspoguļošanu. Tāpat anotācijās nereti nav iekļauta vai netiek pietiekami pamatota tiesību aktu potenciālā ietekme uz noteiktiem politikas aspektiem. Nenosakot vēlamu rezultātu, nav iespējams pilnvērtīgi veikt situācijas novērtējumu, respektīvi, ir identificējams izmaiņu apjoms, taču nav iespējams novērtēt, vai izmaiņas ir sasniegušas vēlamu rezultātu ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [PROVIDUS, 2021](#); [VK, 2024](#)). Valsts kanceleja, 2019. un 2020. gadā veicot regulāru anotāciju analīzi, konstatēja, ka kopumā to kvalitāte neuzlabojas un pat nedaudz pasliktinās. Nereti *ex-ante* izvērtējumi tiek veikti formāli, neveicot alternatīvu risinājumu izpēti, izmaksu ieguvumu vai lietderības analīzi, ietekmes uz sabiedrību novērtējumu, turklāt to izstrādes laikā netiek īstenota jēgpilna sabiedrības iesaiste. Tāpat tika konstatēts, ka nesamazinās administratīvais slogs un atbilstības izmaksas, kā arī netiek izstrādāti pārresoru problēmu risinājumi ([VK, 2021](#)).

Ex-ante izvērtējuma veikšana ir sarežģīts un darbietilpīgs process, kas ietver sabiedrības reakcijas prognozēšanu, dažādu aprēķinu veikšanu, iespējamo tiesisko attiecību attīstības un to ietekmes uz citām tiesiskajām attiecībām, sabiedrību un tiesību sistēmu prognozēšanu. Līdz ar to **būtu nepieciešama atbilstoša resursu plānošana politikas un tiesību aktu izstrādes sākumposmā** ([LRVK, 2024b](#); [VK u. c., 2016](#)). **Izstrādājot tiesību aktu projektus, datu ieguvei un analīzei atvēlētais laiks bieži nav pietiekams, tādējādi nav iespējams veltīt pietiekamu uzmanību izmaiņas pamatojošo datu ieguvei.** Kā jau iepriekš minēts, **vajadzīgie dati bieži vien nav pieejami, vai arī to ieguve ir sarežģīta un saistīta ar lieliem resursiem.** Latvijas Izvērtētāju asociācija norāda, ka, iepazīstoties ar veiktajiem sākotnējiem ietekmes izvērtējumiem, noprotams, ka to sagatavotājiem trūkst precīzu metodisku norādījumu par to, kā noteikt iespējamās tiesību akta rosinātās izmaiņas attiecīgajās jomās. Analizējot iespējamo ietekmi, primāri tā tiek skatīta no izmaksu efektivitātes viedokļa, nereti ignorējot sociālus, kultūras u. c. faktorus, kas ietekmē mērķa grupu uzvedību. **Iemesls tam citstarp var būt jēdzieniskā neskaidrība, piemēram, neskaidra jēdziena "ietekme" definīcija tiesību aktos.** Gan MK noteikumos Nr. 617, gan Nr. 737 uzskaitītas jomas, attiecībā uz kurām ietekme jāvērtē, taču nav definēts, kas tieši tiek saprasts ar jēdzienu "ietekme". **Esošajos tiesību aktos ar ietekmi lielākoties tiek saprastas jebkāda veida izmaiņas bez skaidras norādes uz cēloņsakarībām** ([LATES, 2024](#)).

Nereti Saeimai iesniegtie likumprojekti tiek būtiski mainīti pieņemšanas gaitā un vairs neatbilst to sākotnējai anotācijā formulētajai iecerei. Saeimas kārtības rullis paredz tiesības iesniegt priekšlikumus ne tikai likumprojekta otrajam, bet arī trešajam lasījumam ([Saeima, 1994](#)). Līdz ar to nozīmīgas saturiskas izmaiņas likumprojektu var skart līdz pat trešajam lasījumam Saeimā. **Normatīvajos aktos nav paredzēts anotāciju pārskatīšanas mehānisms Saeimas pieņemtajiem tiesību aktiem. Līdz ar to tiesību akta projekta izskatīšanas gaitā anotācija netiek aktualizēta un nereti tā vairs nav attiecināma uz pieņemtā likuma gala redakciju** ([Delna, 2023](#); [Gulbe, 2016](#); [Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [Jaunzeme, 2016](#); [Krūmina un Bērtaite-Pudāne, 2021](#); [Mikuda, 2023](#); [Pāvils, 2022](#); [Saeima, 1994](#)). Likumprojekti pieņemšanas gaitā tiek būtiski mainīti dažādu iemeslu dēļ. Piemēram, likumprojekts var tikt izstrādāts ilgākā laikposmā – MK 2013. gada 15. janvāra sēdē

atbalstītais likumprojekts "[Vietējo pašvaldību referendumu likums](#)" izskatīšanai Saeimā tika nosūtīts 2013. gada 30. janvārī, taču likums tika pieņemts vien 2022. gada 17. martā. Anotāciju aktualizēšana likumprojektu virzības gaitā varētu būt neproduktīva, jo procedūra ir sarežģīta un laikietilpīga ([Laganovskis, 2020](#)). Labāks risinājums varētu būt paskaidrojošs ziņojums par Saeimas pieņemtā likuma izstrādi.

Plānots veikt grozījumus Saeimas kārtības rullī, ieviešot prasību publicēt paskaidrojošu ziņojumu par Saeimas pieņemto likumu. 2024. gada 30. janvārī Saeimas Juridiskās komisijas Satversmes un tiesu politikas apakškomisijas sēdē, izskatot likumprojektu "Grozījumi Saeimas kārtības rullī" (Nr. 267/Lp14) pirms otrā lasījuma, tika nolemts papildināt Saeimas kārtības rullja V nodaļas 2. apakšnodaļu ar 114.¹ pantu šādā redakcijā:

"114.¹ **Pēc likuma pieņemšanas atbildīgā komisija sastāda un Saeimas tīmekļvietnē publicē paskaidrojošu ziņojumu par Saeimas pieņemto likumu. Ziņojumā ietver informāciju par likuma mērķi, tiesiskā regulējuma aprakstu, kā arī informāciju par būtiskākajiem likumprojekta izskatīšanas gaitā Saeimā iesniegtajiem priekšlikumiem, to atbalstīšanas vai noraidīšanas apsvērumiem.** Ja pieņemtā likuma saturs pēc būtības atbilst likumprojekta anotācijai, ziņojumā ietver attiecīgu norādi un citu informāciju var nesniegt. Atbildīgās komisijas ziņojumu paraksta komisijas priekšsēdētājs un sekretārs. Ziņojuma sastādīšanas kārtību un termiņu nosaka Prezidijs." ([Saeima, 2024](#))

3.10. Ārpakalpojumā veikto pētījumu kvalitāte

Rīcībpolitiku izvērtējumi – īpaši *ex-post* izvērtējumi – kā ārēji, mērķtiecīgi veikti novērtējumi valsts pārvaldē kopumā tiek veikti reti. Galvenais izvērtējumu veikšanu motivējošais faktors aizvien ir ārējais spiediens – regulējumā ietvertie nosacījumi, finansētāju prasības, centieni pamatot noteiktu reformu nepieciešamību. **Latvijā ir ļoti zems izvērtēšanas pieprasījums. Tas savukārt ietekmē arī piedāvājuma kvalitāti – ne vienmēr konkursa kārtībā pasūtītie pētījumi tiek izstrādāti pienācīgā kvalitātē.** Latvijā privātajā sektorā nav sastopami tādi uzņēmumi, kas būtu specializējušies tieši izvērtējumu veikšanā. *Ex-post* izvērtēšanas procesa fakultatīvais raksturs nemotivē privāta sektora uzņēmumus uzkrāt nepieciešamās zināšanas, metodiskās iemaņas, kā arī piesaistīt cilvēkresursus, lai nodrošinātu iespējami labāku izvērtējuma kvalitāti. Savukārt jomas lietpratēji no akadēmiskās kopienas nereti atturas iesniegt piedāvājumu iepirkumos, jo ar iepirkumu administrēšanu saistītais process ir smagnējs un zinātniskajam personālam nav attiecīgu iemaņu un brīvu laika resursu. **Zemais pieprasījums ietekmē ne tikai izvērtējumu kvalitāti, bet arī to objektivitāti, jo nodevumā ietverts kritisks vērtējums rada risku, ka turpmāk jauni pasūtījumi var netikt saņemti.** Neregulārie un īstermiņa pasūtījumi privāto sektoru padara vairāk atkarīgu no pasūtītāja vēlmēm un redzējuma par attiecīgās politikas ietekmes izvērtējuma saturu. Tas var ietekmēt izvērtējuma neatkarību un konstatējumu konsekvenci ([Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [Grumolte-Lerhe, 2021](#); [LATES, 2024](#); [LRVK, 2024b](#); [TM, 2024b](#)).

Pašlaik nav nevienas institūcijas, kuras kompetencē būtu *ex-post* izvērtējumu kvalitātes un atbilstības kontrole ([LRVK, 2024b](#)). Savukārt pasūtītāji ne vienmēr var atvēlēt pienācīgu laiku un vajadzīgo rūpību nodevumu kvalitātes vērtēšanai, ņemot vērā noslodzi tiešo darba pienākumu veikšanā ([LM, 2024](#)).

2017. gadā valsts pārvaldes pasūtīto pētījumu problemātikai veltītā diskusijā **saistībā ar konkursa kārtībā pasūtīto pētījumu kvalitāti** tika identificētas šādas **vairākas problēmas:**

- iepirkuma procesā tiek iesniegti tādu personu CV, kuras praksē neveiks attiecīgo pētījumu;
- pavirša pieeja pētījumu veikšanā;
- netiek izmantota pietiekami plaša pētniecības metodoloģija;
- tiek ignorētas aktuālās akadēmiskās atziņas attiecīgajā jomā;
- trūkst praksē lietojamu ieteikumu;
- pētījumu izstrādātāji pētījuma secinājumus ir gatavi pielāgot pasūtītāja vēlmei ([PROVIDUS, 2018](#)).

Kā norāda Valsts kanceleja, situācija šajā jomā nav mainījies un 2017. gadā identificētās problēmas joprojām nav zaudējušas savu aktualitāti ([VK, 2024](#)). Joprojām vērojama neprofesionālu un nepieredzējušu darbinieku piesaiste reālā pētījuma veikšanā un formāla kvalificētu pētnieku CV pievienošana kvalifikācijas prasību izpildei, kā arī pētnieku pārslodze, vienlaikus īstenojot vairākus pētījumus. Izpildītājs ne vienmēr pienācīgi plāno un piesaista vajadzīgos cilvēkus, finanšu un laika resursus. Izaicinājums ir arī zemā zinātniskā/profesionālā veiktspēja pētniecības iestādēs atsevišķās politikas jomās. Vērojama arī esošajam tiesiskajam, finansiālajam un institucionālajam ietvaram neatbilstošu ieteikumu/secinājumu izstrāde, kā arī vēlme kopēt jau esošu materiālu un veidot analīzi un datiem neatbilstošus secinājumus ([LM, 2024](#)). Tāpat izpildītājiem nav pietiekamu zināšanu par izvērtēšanas pieejām un metodēm. Kā norāda Latvijas Izvērtētāju asociācija, nākas novērot arī situācijas, kad izpildītāji līdz galam neizprot to, ko piedāvā. Tas konstatēts, piemēram, attiecībā uz plānoto pielietojamo metodoloģiju ([LATES, 2024](#)).

Nereti izvērtējumu kvalitāte ir atkarīga ne vien no izpildītāja, bet arī no pasūtītāja, respektīvi, valsts pārvaldes iestādes. 2017. gadā domnīcas PROVIDUS organizētajā diskusijā tika identificētas vairākas problēmas, piemēram, kvalitatīvas tehniskās specifikācijas trūkums, neskaidri formulēti pētniecības uzdevumi, pārāk īss pētījuma izstrādes termiņš ([PROVIDUS, 2018](#)). Arī šīs problēmas joprojām ir aktuālas, un nav vērojams situācijas uzlabojums. Joprojām izvērtējumu veicēji saskaras ar virkni dažādu izaicinājumu. Daudzi no tiem izriet tieši no kvalitatīvas iepirkumu tehniskās specifikācijas trūkuma.

- **Kvalitatīvas iepirkumu tehniskās specifikācijas trūkums.** Viens no būtiskākajiem kvalitatīva pētījuma veikšanas priekšnosacījumiem ir kvalitatīvi izstrādāta tehniskā specifikācija, kas ietver skaidri definētu pētījuma mērķi, reāli īstenojamus pētījuma uzdevumus, iespēju piedāvāt atbilstošāko pētījuma metodoloģiju. Ne mazāk svarīga ir saprātīga un pētījuma uzdevumiem atbilstoša pētījuma veikšanas perioda noteikšana, tirgus cenām atbilstoša finansējuma plānošana, kā arī atbilstoša nodevumu kvalitātes vērtēšanas nosacījumu definēšana, lai izvairītos no interpretācijas un subjektivitātes. Nereti tehniskajās specifikācijās ir ietverts pārāk plašs izvērtējamo jautājumu loks, pētījuma mērķi, jautājumi un uzdevumi ir neskaidri vai pārāk vispārīgi formulēti, tādēļ nav iespējams veikt padziļinātu izpēti un sasniegt izmantojamus izpētes rezultātus. Izplatīta ir tendence pieprasīt pārāk izvērsta izvērtējuma izstrādi, kas ietver plašu jautājumu spektru par ļoti plašu intervenču apjomu, turklāt pasūtītāji mēdz paredzēt izpētes mērogam nepiemēroti īsu laiku un nepietiekamus vai neatbilstošus cilvēkresursus. Tādi ir, piemēram, ES fondu *ex-post* izvērtējumi, kas tiek veikti par visu nozari vai specifisko atbalsta mērķi, piemēram, ieguldījumiem uzņēmējdarbībā un nodarbinātībā, satiksmē un mobilitātē, un sociālajos pakalpojumos. Citviet pasaulē labā prakse ir veidot šādus izvērtējumus kā meta izvērtējumus, proti, kā izvērtējumu izvērtējumus, kas balstās uz intervences īstenošanas gaitā veiktu dažādu fokusētu izvērtējumu rezultātiem, iegūtajiem uzraudzības datiem utt. Jo vairāk jautājumu ietverts vienā izvērtējumā, jo vispārīgāka rakstura analīzi iespējams veikt. Lietderīgāk būtu identificēt būtiskākos jautājumus, kas radītu izpildītājam iespēju veikt padziļinātu un jēgpilnu analīzi, tādējādi vairoties no riska radīt virspusējus pētījuma rezultātus. Papildus slodzi izvērtējumu veikšanas procesā veido fakts, ka lielākā daļa izvērtējumam atvēlētā laika jāvelta primāro datu ieguvei, nevis jau esošo datu analīzei. Tāpat **izvērtējumus bieži tiek iekļauti uzdevumi, kuri nav tieši saistīti ar izvērtētāja kompetenci un kurus varētu veikt pati iestāde.** Piemēram, viens no tādiem uzdevumiem, kuru kā priekšdarbu varētu veikt pats pasūtītājs, ir normatīvo aktu

pārskata izstrāde. Iemesli tam, kāpēc izvērtējumos tiek iekļauti jautājumi, kuri būtu jāanalizē un uz kuriem būtu jāatbild pašai iestādei, var būt dažādi, piemēram, laika trūkums, iekšējās kompetences trūkums, ierobežoti cilvēkresursi.

- **Pasūtītāja spiediens neiekļaut ziņojumā kritisku vērtējumu.** Ārējie izvērtētāji regulāri saskaras gan ar tiešu, gan netiešu pasūtītāja spiedienu neiekļaut ziņojumā kritisku vērtējumu. Lai gan pētījumu izstrādātājiem būtu jāiestājas par saviem secinājumiem – arī tajos gadījumos, kad pasūtītājam tie nav tīkami – praksē tas ne vienmēr īstenojas. Līdz ar to izvērtējumi nereti ir visai neitrāli, jo izpildītāji vairās tajos ietvert oriģinālus secinājumus vai ieteikumus, kas savukārt būtiski sašaurina izvērtējuma pielietojuma iespējas.
- **Nepietiekama pasūtītāja izpratne par pētījuma veikšanu, pētījuma metodēm, pētījuma datu apstrādes programmām un principiem.** Plašais dažādu *ex-post* izvērtēšanas pieeju un metožu klāsts prasa padziļinātas zināšanas ne tikai no izvērtētāja, bet arī pasūtītāja puses. Pasūtītājiem nav pietiekamu zināšanu par izvērtēšanas pieejām un metodēm. Tas savukārt ietekmē iepirkumu tehnisko specifikāciju kvalitāti. Izplatīta ir tendence iepirkumu tehniskajā specifikācijā norādīt konkrētas izmantojamās metodes. Savukārt izvērtējuma sākumposmā tiek konstatēts, ka iepirkuma specifikācijā norādītās metodes neatbilst izvirzītajiem jautājumiem, respektīvi, uz jautājumiem nav iespējams sniegt atbildes, lietojot attiecīgās metodes. Tāpat nereti nākas konstatēt, ka metodes nav iespējams pielietot, jo nav pieejami atbilstoši dati, vai arī konkrēto metožu lietojums nav iespējams citu iemeslu – visbiežāk ierobežota laika vai finanšu resursu – dēļ. Kritiski vērtējama arī bieži sastopamā prasība attiecībā uz to, lai pretendentiem pēdējo triju gadu laikā būtu bijusi pieredze pētījuma vai projekta īstenošanā vai izvērtējuma veikšanā. Var rasties situācija, kad augsti kvalificētam jomas speciālistam ar ilggadēju pieredzi pētījumu īstenošanā tieši pēdējo triju gadu laikā šādas pieredzes trūkst, piemēram, bērna kopšanas atvaļinājuma, akadēmiskā atvaļinājuma, darba specifikas vai citu iemeslu dēļ. Līdz ar to šajā ziņā būtu vēlams attīstīt niansētāku pieeju. Tāpat vērojama tendence, ka pasūtītāji, izsludinot jaunu konkursu, izmanto iepriekšējo iepirkumu tehniskās specifikācijas, kas ne vienmēr ir atbilstošas plānotajam izvērtējumam.
- **Neatbilstošs izvērtējuma veikšanas laiks.** Bieži sastopama problēma attiecībā uz *ex-post* izvērtējumu veikšanu ir centieni novērtēt tiesību akta ietekmi pārāk ātri. Lai vēlmais efekts būtu iestājies/realizējies un būtu iespējams to novērot, ir jāpaiet noteiktam laikam. Veicot *ex-post* izvērtējumu pārāgri, nav saskatāmi būtiski tiesību akta radītie pozitīvie vai negatīvie efekti. Šī tendence nereti saistīta ar vēlmi un iespēju finansēt *ex-post* izvērtējumus no intervencei atvēlētā finansējuma, kam bieži vien ir noteikts gala termiņš. Tādējādi tiek veikti šķietami ietekmes izvērtējumi, kas drīzāk būtu uzskatāmi par iznākuma, nevis ietekmes izvērtējumiem. Šāda pieeja, no vienas puses, ļauj apgūt pieejamos līdzekļus, taču, no otras puses – padara izvērtējumu veikšanu par formalitāti.
- **Pasūtītājs nenosaka pietiekami kompetentu vai ietekmīgu kontaktpersonu.** Grūtības rodas arī gadījumos, kad kontaktpersona nav reālais lēmumu pieņēmējs un praktiski neizmanto gūtos pētījuma rezultātus tālāko lēmumu pieņemšanā. Piemēram, ir bijušas situācijas, kad, noslēdzoties iepirkuma procesam, no pasūtītāja puses nav noteikta tāda kontaktpersona, kura pieņem lēmumus un ar kuru var sadarboties attiecībā uz izvērtējuma saturu. Visbiežāk tas notiek tajos gadījumos, kad izvērtējumā ir iesaistītas vairākas ministrijas struktūrvienības un katra no tām atbild tikai par daļu no izvērtējumā apskatāmajiem jautājumiem. Šādās situācijās iepirkuma koordinēšanu mēdz deleģēt personai, kas nepazīna nevienu no izvērtējumā apskatāmajiem jautājumiem un veic vien informācijas nodošanas funkciju.
- **Neatbilstoša cena par pētījuma izstrādi un nesamērīgs izpildes termiņš, laikus neapzināti riski.** Svarīgi laikus – vēlams, pirms pētījuma uzsākšanas – apzināt iespējamus riskus un to preventīvus risinājumus (piemēram, ierobežojumi saistībā ar fizisko personu datu aizsardzību, laiks administratīvo datu reģistru saslēgšanai/datu apmaiņai starp reģistriem, pieeja personificētiem datiem). Nereti tiek noteikts pārāk īss pētījuma izstrādes termiņš, kas savukārt neizbēgami atstāj iespaidu uz pētījuma kvalitāti.

Piemēram, **2023. gada 31. augustā KEM izsludināja konkursu par pētījuma “Pašreizējās izmantotās prakses novērtējums un vadlīniju izstrāde klimata pārmaiņu aspektu integrācijai nozaru politikās” izstrādi.** Iepirkums sastāv no piecām daļām:

- pētījums par investīciju projektu ietekmes novērtēšanu uz klimatneitralitāti un klimatnoturību;
- pētījums par apdrošināšanas nozares pilnveidošanu klimata pārmaiņu ietekmē radīto zaudējumu mazināšanai;
- pētījums par ilgtspējīga finansējuma piesaistes iespējām Latvijā;
- pētījums par klimata politikas integrāciju vietējā un reģionālā līmeņa teritorijas attīstības plānošanā;
- pētījums par ilgtspējīgas transporta infrastruktūras attīstību pilsētvidē, lai sniegtu ieguldījumu klimatneitralitātes sasniegšanā un klimatnoturības nodrošināšanā.

Līgumi par pētījumu izstrādi tika noslēgti 2023. gada 28. novembrī, savukārt pētījumu iesniegšanas termiņš ir noteikts jau pēc nepilniem četriem mēnešiem – 2024. gada 15. martā – tas šāda mēroga pasūtījuma veikšanai nav samērīgs. Līgumcena – līdz 202 478 *euro* bez pievienotās vērtības nodokļa. Pētījums tiek finansēts Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.–2021. gada perioda programmas “Klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās tām un vide” iepriekš noteiktā projekta Nr. LV-CLIMATE-0001 “Klimata pārmaiņu politikas integrācija nozaru un reģionālajā politikā” ietvaros.

Avots: [EIS tīmekļvietne](#)

Arī pētījumu izstrādei paredzētais finansējuma apjoms ne vienmēr ir atbilstošs izvērtējuma tvērumam un pētāmo jautājumu skaitam. Latvijā izvērtējumiem un pētījumiem atvēlētais finansējums ir daudzas reizes mazāks salīdzinājumā ar kaimiņvalstīs līdzvērtīgiem pētījumiem atvēlētajiem līdzekļiem. Tas liecina par to, ka ieceres netiek samērotas ar faktiski iespējamo, kā arī par vāju izpratni saistībā ar pētniecisko darbu.

Latvijā attiecību starp izvērtējuma objekta kopējo finansējumu un tā izvērtēšanai atvēlēto finansējumu raksturo, piemēram, FM 2024. gada 21. februārī izsludinātais iepirkums “REACT-EU finansējuma Latvijas tautsaimniecības atveseļošanai pēc Covid-19 krīzes izvērtējums” (identifikācijas numurs – FM 2024/17(TP VI)). Izvērtējuma objekts ir viss REACT-EU piešķirtais finansējums – 219,9 miljoni *euro*. Izvērtējuma plānotās izmaksas atbilstoši iepirkuma tehniskajai specifikācijai – 20 900 *euro*. Savukārt iepirkuma uzvarētāja piedāvātā cena ir vēl zemāka – 17 420 *euro*. Tātad šā nozīmīgā finansējuma lietderības, efektivitātes un ietekmes izvērtēšanai ir atvēlēta niecīga finansējuma daļa.

Avots: [EIS tīmekļvietne](#)

Valsts iestādes gan mēdz norādīt, ka izvērtējumu budžets atspoguļo tirgus situāciju, jo arī apstākļos, kad izvērtējumam ir pieejams adekvāts finansējums, pretendenti tik un tā piedāvā daudz zemākas cenas. Šādaī parādībai ir vairāki iemesli. Viens no iemesliem ir tas, ka iepirkumos no pretendenta tiek prasīta pieredze vismaz divos vai trijos līdzīgos izvērtējumos pēdējo triju līdz četru gadu laikā. Lai izpildītu šo prasību, uzņēmumi ir spiesti piedalīties teju visos izsludinātajos izvērtējumu iepirkumos. Iespēju izstrādāt pētījumu citstarp var iegūt, pazeminot cenu. Otrs iemesls ir atsevišķu uzņēmumu piekoptā prakse apzināti piedāvāt zemas cenas. Visbiežāk tie ir uzņēmumi, kas paralēli darbojas arī citās jomās, piemēram, auditā. Darbība citās jomās šiem uzņēmumiem nodrošina regulārus ieņēmumus, un tie var atļauties piedalīties konkursā, piedāvājot zemāku cenu. Līdz ar to iepirkumu konkursos iespēju izstrādāt pētījumu nereti gūst plaša profila uzņēmumi, kas nemaz nav pētniecības organizācijas. Tādējādi gandrīz nav tādu uzņēmumu, kas būtu specializējušies tieši izvērtējumu veikšanā, un izvērtēšanas lietpratēji nereti izvēlas strādāt starptautiskajā vidē ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [Intervija, Reinholde, 19.01.2024.](#); [LATES, 2024; LM, 2024](#); [PROVIDUS, 2024](#); [PROVIDUS, 2018](#); [VK, 2024](#)).

Piemēram, atklātajā konkursā **“Pašvaldību publisko pakalpojumu sniegšanas efektivitātes novērtējums”** (identifikācijas numurs – VARAM 2023/30) pretendentu apspriedē piedalījušies un komentārus un priekšlikumus snieguši vairāki uzņēmumi, kas ne tikai piedāvā izvērtēšanas pakalpojumus, bet arī darbojas citās jomās, piemēram, sniedz finanšu, juridiskās, menedžmenta un nodokļu konsultācijas, veic projektu vadību, revīzijas u. tml. Iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteikts, ka pretendentam pētījuma izstrādē kopumā jānodrošina ne mazāk kā četri speciālisti, tostarp divi pētnieki. Lai gan pieredzes prasības pētniekiem šķiet pietiekamas (pieredze vienā pabeigtā sociālo zinātņu jomas pētījumā, kas vērstas uz publisko pakalpojumu sniegšanas efektivitātes novērtēšanu un uzlabošanu, un/vai tam analogā pētījumā pašvaldību jautājumos), prasības attiecībā uz izglītību ir bakalaura vai maģistra grāds. Pētnieciskajā kopienā bakalaura grāda ieguvēji netiek uzskatīti par sagatavotiem analītiskā un pētnieciskā darba veikšanai, un bakalaura studiju laikā sociālo zinātņu jomā studējošie praktiski negūst nekādas pētnieciskā darba iemaņas, izņemot iespēju veikt tehniskas pētnieciskā darba atbalsta funkcijas. Līdz ar to **rodas bažas par piesaistīto pētnieku spēju izstrādāt augstas kvalitātes izvērtējumu, it īpaši gadījumos, kad tie attiecīgajā izvērtējuma projektā darbojas tāda uzņēmuma paspārnē, kura darbības pamatprofils nemaz nav pētniecība. Sevišķi lielus riskus tas rada *ex-post* izvērtējumu gadījumā, kas prasa īpašu sagatavotību un korektu metodoloģijas pielietojumu.**

Avots: [EIS tīmeklviēne](#)

4. EX-POST IZVĒRTĒJUMU IZMANTOŠANAS PRAKSE

Tā kā Latvijā tiesību aktu *ex-post* izvērtēšana ir vēl ļoti agrīnā attīstības fāzē, ir sarežģīti prognozēt, kāda varētu būt situācija pēc tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas intensificēšanas. Pieredze liecina, ka **nepilnības normatīvajā regulējumā ne vienmēr tiek novērstas pietiekami operatīvi. Tas savukārt rada pamatu bažām par to, vai tiesību aktu *ex-post* izvērtējumi tiks sistemātiski un mērķtiecīgi izmantoti normatīvajā regulējumā konstatēto nepilnību novēršanai** (9. attēls). Ir jomas, kur pēc nepilnību konstatēšanas normatīvajā regulējumā pozitīva virzība nav vērojama gadiem. Piemēram, jau vairāk nekā pirms 10 gadiem tika identificēti normatīvā regulējuma trūkumi attiecībā uz valsts pārvaldē nodarbināto disciplinārtbildību, taču tie joprojām nav novērsti ([LRVK, 2023a](#)). Tāpat 10 gadu laikā tikai daļēji ir izpildīti Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas [galazinojumā](#) minētie priekšlikumi. Turklāt, lai gan normatīvais regulējums būvniecības jomā ir būtiski grozīts, izmaiņas veiktas, neiedziļinoties būvniecības procesā kopumā. Tāpat nav mērķtiecīgi identificētas problēmas un meklēti tām optimāli risinājumi ([Frīdenberga, 2023](#)). **Dažkārt, lai novērstu nepilnības normatīvajā regulējumā, ir nepieciešama politiskā izšķiršanās.** Tā tas ir, piemēram, izdienes pensiju jautājumā. Aicinājumu Saeimai novērst nepilnības jau vairākkārt izteicis tiesībsargs ([Tiesībsargs, 2023](#)). Tāpat Valsts kontrole vairākkārt norādījusi, ka izdienes pensiju sistēma nav sakārtota un neatbilst Latvijas pensiju politikas būtībai. Turklāt, nepārskatot jau pastāvošās izdienes pensijas vai turpinot paplašināt to saņēmēju loku, nākotnē izdienes pensijas var kļūt par nepanesamu slogu valsts budžetam ([LRVK, 2020a](#); [LRVK, 2017](#)). **Līdz ar to ir svarīgi ne tikai censties intensificēt tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanu, bet vienlaikus arī nodrošināt mehānismu šo izvērtējumu praktiskai pielietošanai. Tāpat ne mazāk svarīgi ir pievērsties jau konstatēto nepilnību novēršanai normatīvajā regulējumā.**

9. attēls. Tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas posmi
Autores vizualizācija

Kvalitatīvu izvērtējumu izstrāde ir uz pierādījumiem balstītas rīcībpolitikas priekšnosacījums. **Latvijā tiek veikti pētījumi, lai veidotu uz pierādījumiem balstītu politiku.** Tomēr **jau ilgu laiku izaicinājums ir šo pētījumu jeb izvērtējumu izmantošana rīcībpolitiku veidošanā. *Ex-post* izvērtējumu un to rezultātu izmantošanas prakse tiesību aktu un rīcībpolitiku kvalitātes uzlabošanā Latvijā nav pietiekami attīstīta.** Tā kā normatīvais regulējums nenosaka pienākumu obligāti izmantot izvērtējumu rezultātus, ministrijām nav formāla spiediena, kas tās mudinātu izmantot izvērtēšanas laikā gūtos rezultātus. Līdz ar to **ministriju kompetencē ir ne tikai pieņemt lēmumu veikt vai neveikt izvērtējumus, bet arī izšķirties, vai tās turpmāk lietos vai neliestos izvērtējumu rezultātus. Tādējādi *ex-post* izvērtējumu rezultātu izmantošana ir sporādiska un balstās vienīgi uz institūcijas atbildīgo amatpersonu iniciatīvu. Šo jomu nekontrolē un neuzrauga neviena cita iestāde** ([Intervija, Pleps, 24.01.2024.](#); [Lake, 2011](#); [LATES, 2024](#); [LRVK, 2024b](#); [VK, 2024](#)).

Vienlaikus jāņem vērā, ka pētījumā tiek pausti pētnieku secinājumi un ieteikumi, savukārt pasūtītājam ir tiesības uz savu viedokli, kā arī tiesības lemt par turpmāko rezultātu izmantošanu. Pētījuma rezultāti var neatbilst esošajiem politikas uzstādījumiem un politiskajām prioritātēm, turklāt tos var būt neiespējami ieviest reālajā dzīvē nesamērīgas finansiālās ietekmes dēļ (dažkārt

jaunu izvērtējumos ieteiktu pasākumu īstenošana iespējama tikai ar papildu budžeta līdzekļu piesaisti, kas ne vienmēr ir iespējama), zemas kvalitātes vai citu iemeslu dēļ. Tāpat daļa pētījumu rezultātu var apstiprināt kādas tendences vai esošās politikas/pasākumu efektivitāti un no tiem neizriet turpmākā rīcība ([LM, 2024](#); [TM, 2024b](#)). Jāņem vērā arī tas, ka pētījuma rezultātu, kas skar politikas izmaiņas, ieviešana ir laukietilpīgs process – jo sevišķi, ja šīm izmaiņām ir nepieciešams papildu finansējums ([LM, 2024](#)).

To, ka ne vienmēr vērojama pietiekami plaša pētījumu rezultātu tālāka izmantošana rīcībpolitiku veidošanā, savā revīzijā konstatējusi arī Valsts kontrole. Piemēram, Valsts kontroles veiktajā lietderības jeb snieguma revīzijā par LEADER un sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) pārvaldību un īstenošanu Latvijā konstatēts, ka 2018. gadā pēc Zemkopības ministrijas pasūtījuma veikts pētījums par LEADER/SVVA, taču ministrijas veiktie pasākumi nav bijuši pietiekami pētījumā norādīto trūkumu novēršanai.

Avots: [LRVK, 2023c](#)

Uz to, ka izvērtējumu rezultātu pielietojums nav optimāls, norāda arī Latvijas Izvērtētāju asociācija. **Izvērtētāji nereti saskaras ar intereses trūkumu par veiktā izvērtējuma rezultātiem, kas gan retāk attiecas uz tiem gadījumiem, kad izvērtējumos ietverts izteikti kritisks situācijas vērtējums.** Ārēju prasību spiediens, nevis pašu iniciatīvas virzītāju centieni vēlākā iniciatīvas attīstības fāzē to izvērtēt, daudzējādā ziņā ir iemesls tam, kāpēc pasūtītājam ir zema motivācija pievērst pietiekamu uzmanību izvērtējuma rezultātiem un tos praktiski izmantot. Gan izvērtējuma procesā, gan prezentējot izvērtējuma rezultātus, pakalpojuma sniedzēji ne vienmēr guvuši pārlicību, ka pasūtītājam par izvērtējuma rezultātiem būtu pietiekama interese. Izvērtējumu rezultāti iestādēs bieži vien tiek izmantoti kā pamatojums (teksts), ko rakstīt valsts pārvaldes veidotos pārskatos un ziņojumos, vai arī kā pamatojums tālāku politikas plānošanas dokumentu vai iniciatīvu izstrādei. Viens no šādas formālas pieejas iemesliem var būt mācīšanās kultūras trūkums, kas līdz šim kavējis sistemātisku un institucionalizētu risinājumu izstrādi pierādījumu iegūšanai, uzkrāšanai un efektīvai koplietošanai ne vien konkrētā iestādē, bet arī ar citām iestādēm un sabiedrību ([LATES, 2024](#)).

Arī politiķi nespēj sniegt skaidri formulētu pieprasījumu pēc objektīvi veiktiem izvērtējumiem ([LATES, 2024](#)).

Vienlaikus jāatzīst, ka ne vienmēr izvērtējumi ir praktiski izmantojami. Kā norāda Valsts kontrole, lai arī uzdevums sagatavot informatīvo ziņojumu un iesniegt to atbilstoši institūcijai tiek salīdzinoši plaši īstenots, tomēr **faktiskā pieeja, kas izpaužas kā dažādu aktivitāšu un veikto darbību uzskaitē, nereti nesniedz tālākai izmantošanai vai lēmumu pieņemšanai nepieciešamo informāciju par sasniegto rezultātu.** Piemēram, ja sākotnēji nav noteikti sabiedrības vajadzībām un mērķiem atbilstoši politikas rezultāti un to rādītāji, tad institūcijas sniedz pārskatu par veiktajām darbībām un īstenojamiem pasākumiem, otrajā plānā atstājot izmaiņas politikā ([LRVK, 2024b](#)). Lielā mērā šāda situācija veidojas tādēļ, ka praksē visbiežāk izvērtējumus pasūta un arī lieto vidējā līmeņa valsts pārvaldē nodarbinātie, kuru darba vajadzībām izvērtējumu fokuss attiecīgi arī tiek pakārtots (respektīvi, uzsvars tiek likts uz procesuālas dabas jautājumiem), kā arī jautājumi tiek formulēti tā, lai uz tiem sniegtās atbildes varētu apstiprināt, ka noteiktas darbības tiek veiktas pareizi. Izvērtējumu rezultātu praktiskā pielietojuma ierobežojumu iemesls citstarp ir **valsts pārvaldes pasūtīto pētījumu tehnisko specifikāciju kvalitāte.** Šajā ziņā būtu vēlams ieviest vienotu standartu, kas būtu jāņem vērā, izstrādājot arī *ex-post* izvērtēšanas metodiku. Vienlaikus būtiska ir gan darbinieku profesionālā pilnveide, jo sevišķi akcentējot izpratni par *ex-post* izvērtējumu nozīmi ne vien politikas veidošanas ciklā, bet arī normatīvo aktu izstrādē, gan arī sadarbība ar akadēmisko kopienu, tai nepieciešamības gadījumā sniedzot konsultācijas. Tehniskās specifikācijas izstrādes fāzē, tāpat kā citās izvērtējuma izstrādes fāzēs, specifikācijas sagatavotājam ir svarīgi saglabāt neitralitāti un distancēties no dažādām interešu grupām un to darba kārtības aktualitātēm.

Pētījumu pielietojuma vērtību mazina arī pētījumu izstrādātāju pakļaušanās pasūtītāju vēlmei neiekļaut pētījumos kritiku. Izvērtētāja neatkarības nodrošināšana ir būtisks priekšnoteikums jebkura izvērtējuma rezultātu objektivitātei un attiecīgi rezultātu izmantošanai. Esošajā regulējumā, kā arī praksē šim jautājumam nav veltīta pienācīga uzmanība. Tādējādi gan iekšējie, gan ārējie izvērtētāji nereti sastopas ar spiedienu neiekļaut ziņojumā kritisku vērtējumu. Šāds uzstādījums ir pretrunā ar izvērtējuma jēgu. Veicot iekšēju izvērtējumu, riski šajā gadījumā ir sevišķi augsti, proti, izvērtējuma veicējam nav nekādu aizsardzības mehānismu gadījumā, kad tiek sniegta kritika par izstrādāto tiesību aktu vai politikas īstenošanas procesu. Līdz ar to izvērtētāji, bažījoties par iespējamām nelabvēlīgām sekām, var atturēties sniegt kritisku vērtējumu. Nereti novērota arī iestāžu vairīšanās no tādu izvērtējumu publiskošanas, kas satur to darbībai neglaimojošus secinājumus. Nav pieļaujama pasūtītāja iejaukšanās secinājumu un ieteikumu izstrādē un to korigēšana, kā arī būtu meklējami veidi, lai to praktiski nodrošinātu ([LATES, 2024](#); [OECD, 2020b](#); [PROVIDUS, 2024](#)).

Latvijas Izvērtētāju asociācija 2021. gadā kopīgi ar valsts pārvaldes, akadēmiskā un nevalstiskā sektora ieinteresētajām pusēm izstrādāja [Izvērtēšanas standartus](#). Tie aptver visu izvērtēšanas procesu un ir attiecināmi uz jebkāda veida izvērtējošu darbību plānošanu, īstenošanu un rezultātu izmantošanu. Mērķauditorija – izvērtējumu pasūtītāji, izvērtētāji un izvērtējumu rezultātu lietotāji.

Izaicinājums ir arī tas, ka horizontālās politikas jomās ir iesaistīts liels skaits institūciju un organizāciju. Ja *ex-post* izvērtējumu pasūta par attiecīgo politiku atbildīgā ministrija, taču rezultāti vai ieteikumi ir attiecināmi uz kādu no līdzatbildīgajām institūcijām, tad tos visbiežāk neizdodas ieviest ([KM, 2024](#)). *Ex-post* izvērtējumu rezultātu izmantošana rīcībpolitikas veidošanā var būt problemātiska arī tajos gadījumos, kad ministrijām ir atšķirīgs skatījums uz attiecīgo problēmjautājumu ([FM, 2024](#)).

Piemēram, Ministru kabinets 2019. gada 14. maija sēdē noteica, ka līdz 2019. gada 31. decembrim Tieslietu ministrijai savas kompetences ietvaros kā administratīvo tiesību politikas veidotāji un Finanšu ministrijai kā finanšu politikas veidotāji, un institūcijām, kurām ir tiesības piemērot administratīvajai atbildībai līdzīgus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus (administratīvās sankcijas), jāizvērtē šādu piespiedu ietekmēšanas līdzekļu nepieciešamība un piemērošanas process. Savukārt 2020. gada 21. janvāra sēdē Tieslietu ministrijai tika uzdots līdz 2020. gada 31. decembrim izstrādāt kritērijus, atbilstoši kuriem identificēt administratīvajai atbildībai līdzīgus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, izvērtēt, kādi materiālie un procesuālie priekšnoteikumi nodrošināmi šādu piespiedu līdzekļu piemērošanas procesā, un izvērtēt iespēju izveidot vienotu administratīvās atbildības sistēmas normatīvo regulējumu.

Ministru kabinets 2020. gada 31. marta sēdē izskatīja Finanšu ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu "[Par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu \(administratīvo sankciju\) nepieciešamību un to piemērošanas procesu finanšu un kapitāla tirgus jomā, vērtējot to kopsakarā ar Administratīvās atbildības likuma un Administratīvā procesa likuma regulējumu](#)". **Informatīvā ziņojuma noslēguma secinājumos minēts, ka ir lietderīgi saglabāt attiecībā uz piespiedu ietekmēšanas līdzekļu (administratīvo sankciju) piemērošanu finanšu un kapitāla tirgus jomā esošo kārtību, kā arī saglabāt to pārsūdzēšanas kārtību,** proti, pieņemtie lēmumi ir pārsūdzami administratīvajā tiesā [Administratīvā procesa likumā](#) noteiktajā kārtībā. **Ministru kabinets, ņemot vērā informatīvajā ziņojumā ietvertu izvērtējumu, nolēma saglabāt attiecībā uz piespiedu ietekmēšanas līdzekļu (administratīvo sankciju) piemērošanas procesu esošo kārtību finanšu un kapitāla tirgus jomā.**

Tieslietu ministrija šādam secinājumam nepiekrīta un norādīja, ka ne vien personas tiesību nodrošināšanas aspektā, bet arī sistēmiski labāk būtu iekļaut sodoša rakstura administratīvo sankciju piemērošanu administratīvā pārkāpuma procesa regulējumā. 2021. gada 11. marta sēdē Ministru kabinets uzdeva Finanšu ministrijai sadarbībā ar Tieslietu

ministriju līdz 2023. gada 1. janvārim sagatavot priekšlikumus finanšu tirgu regulējošiem normatīvajiem aktiem par sodoša rakstura administratīvajām sankcijām un procesuālajām garantijām privātpersonām, lai nošķirtu administratīvās atbildības un administratīvā procesa piemērošanu šajā jomā.

2021. gadā Finanšu ministrija jaunā [Latvijas Bankas likuma](#) un ar to saistīto 26 likumu grozījumu pakotnē veica atbilstošus finanšu tirgus jomu regulējošu normatīvo aktu grozījumus, proti, identificēja un nodalīja sodoša rakstura administratīvās sankcijas no administratīvajiem pasākumiem un uzraudzības pasākumiem. Grozījumi Saeimā tika pieņemti 2021. gada 23. septembrī. Arī jauniem finanšu jomu regulējošiem normatīvajiem aktiem vai grozījumiem tiek saglabāts minētais dalījums – sankcijas, administratīvie pasākumi un uzraudzības pasākumi. Latvijas Bankas lēmumi ir pārsūdzami [Administratīvā procesa likumā](#) noteiktajā kārtībā.

Kā norāda Finanšu ministrija, **joprojām nav panākta vienošanās ar Tieslietu ministriju un paliek atvērts jautājums par sodoša rakstura administratīvo sankciju regulējumu finanšu tirgus jomā, kā arī par to iekļaušanu administratīvās atbildības sistēmā, ņemot vērā to, ka normatīvajam regulējumam konkrētā jomā būtu jāattīstās līdz ar sistēmiskām izmaiņām administratīvās atbildības un administratīvā procesa regulējumā.** Pēc Finanšu ministrijas ieskata, finanšu jomas sankcijas un administratīvos pasākumus nav iespējams iekļaut spēkā esošajā administratīvās atbildības regulējumā – [Administratīvās atbildības likumā](#).

Avoti: [FM, 2024](#); [FM, 2020](#); [MK, 2021a](#); [MK, 2020b](#); [MK, 2020c](#); [MK, 2019b](#)

Pieklūve rezultātiem ir ierobežota, jo sevišķi gadījumos, kad tiek veikti iekšējie izvērtējumi. Tāpat netiek izvērstas pietiekami plašas diskusijas ar lēmumu pieņēmējiem un iesaistītajām pusēm ne izvērtējumu gaitā, ne arī pēc to noslēguma. Arī tas, ka politikas izvērtējumu rezultāti tiek publicēti ar nosaukumu "Informatīvais ziņojums", nevis "Izvērtējuma ziņojums", būtiski apgrūtina iespējas izsekot tam, vai attiecīgā politika ir tikusi izvērtēta, un noskaidrot, kur pieejami attiecīgo izvērtējumu rezultāti ([LATES, 2024](#)).

Politiskā griba un politiskā dienaskārtība tiešā veidā var pozitīvi vai negatīvi ietekmēt pētījuma rezultātu izmantošanu. **Ex-post izvērtējumi un to rezultāti ne vienmēr tiek pietiekami apspriesti un izmantoti rīcībpolitiku pārskatīšanā politiskā līmenī. Par to liecina, piemēram, TAP portāla sadaļā "Sēdēs neskatāmie ziņojumi" norādītais informatīvo ziņojumu skaits.** MK noteikumi Nr. 606 "[Ministru kabineta kārtības rullis](#)" nosaka to, ka Valsts kanceleja TAP portāla sadaļā "Sēdēs neskatāmie ziņojumi" ievieto informatīvos ziņojumus, kurus saskaņā ar Ministru prezidenta lēmumu nav nepieciešams izskatīt MK sēdē ([MK, 2021c](#)). Kopš portāla darbības uzsākšanas līdz 2023. gada 1. decembrim, respektīvi, nedaudz vairāk nekā divu gadu laikā šajā portāla sadaļā ievietoti 89 ziņojumi. Liela daļa informatīvo ziņojumu skar nozīmīgas rīcībpolitikas jomas, piemēram, portāla sadaļā ievietotais VM sagatavotais informatīvais ziņojums "[Par Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plāna 2020.–2022. gadam izpildi](#)", VARAM sagatavotie informatīvie ziņojumi "[Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.–2020. gadam izpildi 2019. un 2020. gadā](#)" un "[Par Vides politikas pamatnostādņu 2014.–2020. gadam izpildi 2017., 2018., 2019. un 2020. gadā](#)". **Ne vienmēr informatīvā ziņojuma iekļaušana izskatīšanai MK sēdes darba kārtībā nozīmē, ka par šo ziņojumu sēdes laikā būs debates.** Pat tad, kad izvērtējumi vai uz to pamata sagatavotie informatīvie ziņojumi nonāk līdz MK sēdes darba kārtībai, tie parasti tiek izskatīti sēdes saskaņoto tiesību aktu projektu sadaļā jeb tā dēvētajā darba kārtības "A" daļā, kurā nav paredzētas debates par katru atsevišķu projektu, jo visi saskaņotie projekti tiek izskatīti kopumā. Piemēram, Pārresoru koordinācijas centra sagatavotais "[Latvijas Zinojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu – 2022. gads](#)", kas tapis sadarbībā ar nozaru ministriju politikas plānotājiem, pašvaldībām, akadēmiskajām institūcijām un citām iesaistītajām pusēm, tika ietverts MK 2022. gada 17. maija sēdes saskaņoto tiesību aktu projektu sadaļā un pieņemts bez diskusijām ([Vesperis, 2023](#)).

Trūkst arī foruma vai platformas, kurā politikas veidotāji analizētu izvērtējumu rezultātus un diskutētu par tiem (LATES, 2024), tādējādi jāsecina, ka pašlaik valsts pārvaldē koordinācija attiecībā uz izvērtējumu rezultātu pielietošanu ir vāja un būtu stiprināma.

Ex-post pētījumi ir uz pagātņi vērsti – tā ir analīze par darbībām, kas veiktas pirms noteikta laika, un tā neiekļauj esošajā situācijā aktuālos izaicinājumus. Tāpat *ex-post* izvērtēšanā netiek ņemti vērā nākotnes attīstības scenāriji. Līdz ar to politikas plānošanā būtu vēlams izmantot arī citus instrumentus un paņēmienus.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Anspoks, A. un Pugovičs, O., 2023. *Ekonomikas ministrijas finansētā valsts pētījumu programma var kļūt par atspēriena punktu inovāciju radīšanai un zinātnieku efektīvam dialogam ar ražošanas pārstāvjiem.* [Tiešsaiste].

Pieejams: <<https://www.osi.lv/ekonomikas-ministrijas-finanseta-valsts-petijumu-programma-var-klut-ar-atsperiena-punktu-inovaciju-radisanai-un-zinatnieku-efektivam-dialogam-ar-razosanas-parstavjiem/>> [Sk. internetā 2023. gada 12. decembrī].

Beizītere, I., Grumolte-Lerhe, I., Ziemane, I., Valtenbergs, V., 2020. *Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā: pētījuma gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.saeima.lv/petijumi/leklaujosa-izglitiba-berniem-spec-vajadzibam-latvija.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 4. aprīlī].

Beizītere, I., Valtenbergs, V., Zakare, I., Upīte, I., Grumolte-Lerhe, I., 2019. *Tiesību uz speciālo pensiju noteikšanas prakse Eiropā: pētījuma gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.saeima.lv/documents/79976385aa16008ffa585a2255accdfc15bfeb6d>> [Sk. internetā 2024. gada 4. aprīlī].

Bertelsmann Stiftung, 2022. *Evidence-based Instruments Report: RIA Application, Quality of RIA Process, Sustainability Check, Quality of Ex Post Evaluation. Sustainable Governance Indicators 2022.* [Tiešsaiste].

Pieejams: <https://www.sgi-network.org/docs/2022/thematic/SGI2022_Evidence-based_Instruments.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna" (Delna), 2023a. *Publiskā sektora datu kopu pieejamība Latvijā.* [Tiešsaiste].

Pieejams: <<https://delna.lv/lv/2023/07/14/publiska-sektora-datu-kopu-pieejamiba-latvija/>> [Sk. internetā 2024. gada 5. februārī].

Biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna" (Delna), 2023b. *"Sabiedrības par atklātību – Delna" priekšlikumi likumprojektam "Grozījumi Saeimas kārtības rullī" (Nr. 267/Lp14).* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://taurid.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/B5A0C31C84BA1347C2258A3D002B1560?OpenDocument>> [Sk. internetā 2024. gada 10. janvārī].

Brusbārde, B., 2023. *Digitālā nevienlīdzība Latvijā: cik būtiska un vai mazinās?* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.makroekonomika.lv/raksti/digitala-nevienlidziba-latvija-cik-butiska-un-vai-mazinas>> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Caics, A., 2024. *Interesu pārstāvība un laba likumdošana. Grām.: Osipova, S. un Pleps, J. (zin. red.). Interesu pārstāvības process. Skaidrojumi un komentāri.* Rīga: Tiesu namu aģentūra, 182.–201. lpp.

Dáil Éireann, 2020. *Standing Orders Relative to Public Business.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/parliamentaryBusiness/standingOrders/dail/2022/2022-02-03_consolidated-dail-eireann-standing-orders-february-2022_en.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 10. janvārī].

Domnica PROVIDUS (PROVIDUS), 2018. *Valsts pārvaldes pasūtītie pētījumi: pašreizējo problēmu karte.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://providus.lv/article_files/3431/original/ValstsPasutitiePetijumi.pdf?1519053686> [Sk. internetā 2023. gada 7. septembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2022. *Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2023/138 (2022. gada 21. decembris), ar ko nosaka konkrētu vērtīgu datu kopu sarakstu un to publicēšanas un atkalizmantošanas kārtību.* [Tiešsaiste].

Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32023R0138>> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Elektronisko iepirkumu sistēmas (EIS) tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.eis.gov.lv/EIS/>>

European Commission (EC), 2023. *"Better regulation" toolbox.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://commission.europa.eu/document/download/9c8d2189-8abd-4f29-84e9-abc843cc68e0_en?filename=BR%20toolbox%20-%20Jul%202023%20-%20FINAL.pdf>

Finnish Government. Ministry of Justice, 2023. *Government's common principles for the monitoring and ex post evaluation of legislation.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165108/VN_2023_65.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Sk. internetā 2023. gada 28. septembrī].

Frīdenberga, A., 2023. *Izvērtējums "Vai 10 gadus pēc Zolitūdes traģēdijas būvniecības process ir kļuvis drošāks un kvalitatīvāks?"*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://providus.lv/wp-content/uploads/2023/11/izvertejums.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 3. janvārī].

Gailīte, D., 2023. Metodika likumprojekta kvalitātes mērīšanai: Gunāra Kusiņa izstrādātais pārbaudes tests. *Jurista Vārds*, Nr. 3 (1269). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.juristavards.lv/doc/282621-metodika-likumprojekta-kvalitates-merisanai-gunara-kusina-izstradatais-parbaudes-tests/>> [Sk. internetā 2024. gada 22. janvārī].

Grumolte-Lerhe, I., 2021. *Zinātnes politika un pārvaldība zinātniskajās institūcijās: izaicinājumi Latvijā*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.saeima.lv/petijumi/Zinatnes_politika.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 28. martā].

Gulbe, E., 2016. *Kā vērtēt prezidenta ierosinājumus likumu kvalitātes uzlabošanā? LV portālam: Iveta Kažoka, politoloģe; Aivars Endziņš, jurists; Inese Lībiņa-Egnere, Saeimas priekšsēdētājas biedre*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lvportals.lv/viedokli/282005-ka-vertet-prezidenta-ierosinajumus-likumu-kvalitates-uzlabosana-2016>> [Sk. internetā 2023. gada 21. septembrī].

Jaunzeme, K., 2016. Trešie lasījumi likumdošanas procesā. *Jurista Vārds*, Nr. 41 (944). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.juristavards.lv/doc/269424-tresie-lasijumi-likumdosanas-procesa/>> [Sk. internetā 2023. gada 21. septembrī].

Justiitsministeerium, n. d. *Ūģusakti mājude jārelhindamisest*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.just.ee/media/3958/download>> [Sk. internetā 2023. gada 14. decembrī].

Kalniņa, V., 2023. Satversmes tiesā ierosināto lietu ietekme uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*, Nr. 46/47 (1312/1313). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/doc/284217-satversmes-tiesa-ierosinato-lietu-ietekme-uz-procesu-par-noziedzīgi-iegutu-mantu/>> [Sk. internetā 2024. gada 22. janvārī].

Kanelis, J., 2020. *Iestāšanās Eiropas Savienībā ietekme uz transporta rīcībpolitikas attīstību Latvijas Republikā*. Promocijas darbs. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/50457/298-74810-Kanels_Juris_jk16149.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Sk. internetā 2023. gada 14. augustā].

Kaniņa-Šlitke, 2019. *Laba likumdošanas prakse un tās neievērošanas tiesiskās sekas*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/eseja/274374-laba-likumdosanas-prakse-un-tas-neieverosanas-tiesiskas-sekas/>> [Sk. internetā 2024. gada 8. janvārī].

Krūmiņa, I., 2022. *Personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātība Latvijā: pētījuma galaziņojums*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.saeima.lv/petijumi/Personu_ar_gariga_rakstura_traucejumiem_nodarbinatiba_petijuma_galazinojums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 4. aprīlī].

Krūmiņa, V. un Bērtaite-Pudāne, I., 2021. Par anotācijām un likumdevēja gribu no tiesību piemērotāja skatpunkta. *Jurista Vārds*, Nr. 39 (1201). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.juristavards.lv/doc/279577-par-anotacijam-un-likumdeveja-gribu-no-tiesibu-piemerotaja-skatpunkta/>> [Sk. internetā 2023. gada 21. septembrī].

Krūmiņa, V., 2024. Tiesību normu izstrādes materiāli un to nozīme tiesību normu interpretācijā. Grām.: Osipova, S. un Pleps, J. (zin. red.). *Interēšu pārstāvības process. Skaidrojumi un komentāri*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 220.–237. lpp.

Kusiņš, G., 2022. *Konference "Latvijas ilgtspēja un Valsts padome" 2022. gada 16. decembrī – 2.daļa*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.youtube.com/watch?v=S1rFi7T432U21.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 30. augustā].

Laganovskis, G., 2020. *Anotācija izsaka likuma būtību, taču var arī maldināt*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lvportals.lv/norises/321249-anotacija-izsaka-likuma-butibu-tacu-var-ari-maldinat-2020>> [Sk. internetā 2023. gada 30. augustā].

Laķe, A., 2011. *Novērtējuma pētījums kā sabiedrības racionalitātes izpausme, tā izmantošana Latvijas politikas veidošanā*. Promocijas darbs. Rīgas Stradiņa universitāte. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/A.%20Lakes%20promocijas%20darbs.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 4. oktobrī].

Latvijas Atvērto datu portāls. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://data.gov.lv/lv>> [Sk. internetā 2024. gada 5. martā].

Latvijas Izvērtētāju asociācija (LATES), 2021. *Izziņa par atzinumos sniegtajiem iebildumiem. Par informatīvo ziņojumu "Par ietekmes izvērtēšanas sistēmas pilnveidi".* [Latvijas Izvērtētāju asociācijas iebildumi]. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/doc/2021_06/MKizz_240321_RIA.1085.docx> [Sk. internetā 2023. gada 14. augustā].

Latvijas Izvērtētāju asociācija (LATES), 2023. *Atskats uz pirmo izvērtēšanas konferenci "Izvērtēšana labākai pārvaldībai?".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.izvertesana.lv/blogs/atskats-uz-pirmo-izvertesanas-konferenci-izvertesana-labakai-parvaldibai/>> [Sk. internetā 2024. gada 4. janvārī].

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (Senāta Administratīvo lietu departaments), 2012. *Spriedums lietā Nr. SKA-555/2012.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs?nr=SKA-555%2F2012&date from=&date to=&case nr=&cl nr=&dep=&ruling=&name=&only thesis=-1&only thesis=1&search phrase=-1&search phrase=1&search active=1&search active=1](https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs?nr=SKA-555%2F2012&date%20from=&date%20to=&case%20nr=&cl nr=&dep=&ruling=&name=&only%20thesis=1&search%20phrase=1&search%20phrase=1&search%20active=1&search%20active=1)> [Sk. internetā 2023. gada 10. maijā].

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (Senāta Administratīvo lietu departaments), 2023. *Spriedums lietā Nr. SKA-147/2023.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/521361.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 10. janvārī].

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2015. *Ieteikumi Eiropas Savienības fondu ieguldījumu izvērtēšanai.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://m.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_22.10.2015.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2020. *Informatīvais ziņojums "Par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu (administratīvo sankciju) nepieciešamību un to piemērošanas procesu finanšu un kapitāla tirgus jomā, vērtējot to kopsakarā ar Administratīvās atbildības likuma un Administratīvā procesa likuma regulējumu".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40483125>> [Sk. internetā 2024. gada 25. martā].

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2023. *Eiropas Savienības fondu izvērtēšanas plāns 2021.–2027. gadam.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.esfondi.lv/assets/izv%C4%93rt%C4%93jumi/izv%C4%93rt%C4%93%C5%A1anas_pl%C4%81ns/izvertesanas_plans_2021_2027.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 10. janvārī].

Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (IeM), 2023. *Akadēmiskās maģistra studiju programmas "Sabiedrības vadība" apakšprogramma "Tiesībaizsardzības, kriminālsodu izpildes un glābšanas dienestu vadība".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.iem.gov.lv/lv/akademiskas-magistra-studiju-programmas-sabiedrības-vadība-apaksprogramma-tiesībaizsardzības-kriminālsodu-izpildes-un-glābšanas-dienestu-vadība>> [Sk. internetā 2024. gada 19. martā].

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), 2023. *Diskutē par zināšanās balstītas rīcībpolitikas ieviešanas izaicinājumiem.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/diskute-par-zinasanas-balstitas-ricibpolitikas-ieviesanas-izaicinajumiem>> [Sk. internetā 2024. gada 3. janvārī].

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), b. g. *[Par ikgadējo nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējumu].* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lm.gov.lv/lv/projekts/ikgadejs-nabadzības-un-socialas-atstumtības-mazināšanas-ricibpolitikas-izvertejums>> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2003. *Valsts pārvaldes politikas attīstības padomes nolikums. MK noteikumi Nr. 372. 08.07.2003.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/77216-valsts-parvaldes-politikas-attistibas-padomes-nolikums>> [Sk. internetā 2024. gada 6. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2009. *Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība. MK instrukcija Nr. 19. 15.12.2009.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/203061-tiesību-akta-projekta-sakotnejas-ietekmes-izvertesanas-kartiba/redakcijas-datums/2018/01/01>> [Sk. internetā 2023. gada 13. jūnijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2013a. *Kārtība, kādā publiska persona pasūta pētījumus.* MK noteikumi Nr. 1. 03.01.2013. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/253865-kartiba-kada-publiska-persona-pasuta-petijumus>> [Sk. internetā 2023. gada 16. maijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2013b. *Par Transporta attīstības pamatnostādņem 2014.–2020. gadam.* MK rīkojums Nr. 683. 27.12.2013. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/263436-par-transporta-attistibas-pamatnostadnem-2014-2020-gadam>> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2014. *Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi.* MK noteikumi Nr. 737. 02.12.2014. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/270934-attistibas-planosanas-dokumentu-izstrades-un-ietekmes-izvertesanas-noteikumi>> [Sk. internetā 2023. gada 16. maijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2016. *Par konceptuālo ziņojumu "Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana".* MK rīkojums Nr. 495. 31.08.2016. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.likumi.lv/ta/id/284502-par-konceptualo-zinojumu-ietekmes-pecparbaudes-ieviesana>> [Sk. internetā 2023. gada 2. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2017a. *Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra instrukcijā Nr. 19 "Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība".* MK instrukcija Nr. 4. 20.06.2017. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/291717-grozijumi-ministru-kabineta-2009-gada-15-decembra-instrukcija-nr-19-tiesibu-akta-projekta-sakotnejas-ietekmes-izvertesanas-kart>> [Sk. internetā 2023. gada 13. jūnijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2017b. *Noteikumi par veterinārajām prasībām akvakultūras dzīvniekiem, no tiem iegūtiem produktiem un to aprītei, kā arī atsevišķu akvakultūras dzīvnieku infekcijas slimību profilaksei un apkarošana.* MK noteikumi Nr. 146. 14.03.2017. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/289606-noteikumi-par-veterinaram-prasibam-akvakulturas-dzivniekiem-no-tiem-iegutiem-produktiem-un-to-apritei-ka-ari-atsevisku-akvaku>> [Sk. internetā 2024. gada 6. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2019a. *Informatīvais ziņojums "Par "nulles birokrātijas" pieejas ieviešanu tiesību aktu izstrādes procesā".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40476165>> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2019b. *Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 24. 14.05.2019.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2019-05-14>> [Sk. internetā 2024. gada 25. martā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2020a. *Latvijas Republikas Ministru kabineta ārkārtas sēdes protokols Nr. 57. 30.09.2020.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-09-30>> [Sk. internetā 2023. gada 5. septembrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2020b. *Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 3. 21.01.2020.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-01-21>> [Sk. internetā 2024. gada 25. martā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2020c. *Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 20. 31.03.2020.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-03-31>> [Sk. internetā 2024. gada 25. martā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2021a. *Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 25. 11.03.2021.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2021-03-11>> [Sk. internetā 2024. gada 25. martā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2021b. *Ministru kabineta kārtības rullis.* MK noteikumi Nr. 606. 07.09.2021. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/325944-ministru-kabineta-kartibas-rullis>> [Sk. internetā 2023. gada 6. jūnijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2021c. *Par transporta attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam.* MK rīkojums Nr. 710. 21.10.2021. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/327053-par-transporta-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>> [Sk. internetā 2024. gada 15. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2021d. *Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība.* MK noteikumi Nr. 617. 07.09.2021. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/325945-tiesibu-akta-projekta-sakotnejas-ietekmes-izvertesanas-kartiba>> [Sk. internetā 2023. gada 6. jūnijā].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2022. *Noteikumi par ilgtspējas un siltumnīcefekta gāzu emisiju ietaupījuma kritērijiem, no biomasas kurināmā ražotās elektroenerģijas kritērijiem un kārtību, kādā pamatojama, apliecināma un uzraugāma atbilstība minētajiem kritērijiem.* MK noteikumi Nr. 686. 02.11.2022. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/336963-noteikumi-par-ilgtspejas-un-siltumnicefakta-gazu-emisiju-ietaupijuma-kriterijiem-no-biomasas-kurinama-razotas-elektroenerģijas>> [Sk. internetā 2024. gada 6. februārī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2023. *Par Valsts pārvaldes modernizācijas plānu 2023.–2027. gadam.* MK rīkojums Nr. 240. 08.05.2023. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/341706-par-valsts-parvaldes-modernizācijas-planu-2023-2027-gadam>> [Sk. internetā 2023. gada 2. oktobrī].

Latvijas Republikas Ministru kabinets (MK), 2024. *Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Silīnas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai.* MK rīkojums Nr. 55. 20.01.2024. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.likumi.lv/ta/id/349266-par-valdības-ricības-planu-deklarācijas-par-evikas-silīnas-vadīta-ministru-kabineta-iecerēto-darbību-īstenošanai>> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1994. *Saeimas kārtības rullis.* 28.07.1994. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/57517-saeimas-kartības-rullis>> [Sk. internetā 2023. gada 13. jūnijā].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 1995. *Par nodokļiem un nodevām.* 02.02.1995. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokļiem-un-nodevām>> [Sk. internetā 2023. gada 1. augustā].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2002. *Imigrācijas likums.* 31.10.2002. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/68522-imigrācijas-likums>> [Sk. internetā 2024. gada 6. februārī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2005. *Zinātniskās darbības likums.* 14.04.2005. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/107337-zinatniskas-darbības-likums>> [Sk. internetā 2023. gada 4. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2006. *Tiesībsarga likums.* 06.04.2006. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/133535-tiesībsarga-likums>> [Sk. internetā 2023. gada 4. oktobrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2008. *Attīstības plānošanas sistēmas likums.* 08.05.2008. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/175748-attīstības-planosanas-sistēmas-likums>> [Sk. internetā 2023. gada 16. maijā].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2020. *Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums.* 10.06.2020. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/315654-administratīvo-teritoriju-un-apidzīvoto-vietu-likums>> [Sk. internetā 2023. gada 19. septembrī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2022. *Publiskais pārskats 2021.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.saeima.lv/files/PP/Saeimasgadaparskats2021.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 19. februārī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2023. *Publiskais pārskats 2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.saeima.lv/files/PP/Saeimasgadaparskats2022.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 19. februārī].

Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2024. *Latvijas Republikas 14. Saeimas Juridiskās komisijas Satversmes un tiesu politikas apakškomisijas sēdes protokols Nr. 141.1.9/3/2-3-14/24, 2024. gada 30. janvārī.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://taurid.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/b80af7991adfd0c2258aaf00365421/\\$FILE/PR_2024_01_30_12_00_JKSTPA.pdf](https://taurid.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/b80af7991adfd0c2258aaf00365421/$FILE/PR_2024_01_30_12_00_JKSTPA.pdf)> [Sk. internetā 2024. gada 15. februārī].

Latvijas Republikas Saeimas Prezidijs (Saeimas Prezidijs) [saziņā ar Frakciju padomi], 2016. *Lēmums par Saeimas Analītiskā dienesta pētnieciskās un analītiskās funkcijas veikšanu, Rīgā 2016. gada 22. decembrī.* Pieejams: Latvijas Republikas Saeimas iekštīkls. [Sk. iekštīklā 2024. gada 12. martā].

Latvijas Republikas Saeimas Prezidijs (Saeimas Prezidijs), 2018. *Lēmums par Analītiskā dienesta nolikuma apstiprināšanu, Rīgā 2018. gada 15. oktobrī.* Pieejams: Latvijas Republikas Saeimas iekštīkls. [Sk. iekštīklā 2024. gada 12. martā].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (ST), 2023. *Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2023/02/WEB_ST_gada_parskats_par_2022_gadu_pa_atverumiem.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 4. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2008-35-01), Rīgā 2009. gada 7. aprīlī lietā Nr. 2008-35-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-35-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 13. februārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2009-01-01), Rīgā 2009. gada 21. oktobrī lietā Nr. 2009-01-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-01-01_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2009-111-01), Rīgā 2010. gada 22. jūnijā lietā Nr. 2009-111-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2009-111-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2010-22-01), Rīgā 2011. gada 27. janvārī lietā Nr. 2010-22-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-22-01_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2011-17-03), Rīgā 2012. gada 2. maijā lietā Nr. 2011-17-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2011-17-03_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2011-21-01), Rīgā 2012. gada 6. jūnijā lietā Nr. 2011-21-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-21-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2012-26-03), Rīgā 2013. gada 28. jūnijā lietā Nr. 2012-26-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2012-26-03_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 14. februārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2013-06-01), Rīgā 2013. gada 18. decembrī lietā Nr. 2013-06-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2013-06-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2015-07-03), Rīgā 2015. gada 8. decembrī lietā Nr. 2015-07-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2015-07-03_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2018-11-01), Rīgā 2019. gada 6. martā lietā Nr. 2018-11-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/07/2018-11-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 18. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2019-05-01), Rīgā 2020. gada 12. februārī lietā Nr. 2019-05-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2019/03/2019-05-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2019-24-03), Rīgā 2020. gada 25. jūnijā lietā Nr. 2019-24-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2019/10/2019-24-03_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2019-32-01), Rīgā 2020. gada 18. septembrī lietā Nr. 2019-32-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/12/2019-32-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2020-49-01), Rīgā 2021. gada 27. maijā lietā Nr. 2020-49-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/09/2020_49_01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2021-12-03), Rīgā 2021. gada 3. decembrī lietā Nr. 2021-12-03. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/04/2021-12-03_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2021-24-03), Rīgā 2022. gada 10. martā lietā Nr. 2021-24-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/06/2021_24_03_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2021-25-03), Rīgā 2022. gada 25. martā lietā Nr. 2021-25-03. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/06/2021-25-03_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 17. janvārī].

Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (ST, 2022-34-01), Rīgā 2023. gada 5. oktobrī lietā Nr. 2022-34-01. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2022/08/2022-34-01_Spriedums.pdf#search=> [Sk. internetā 2024. gada 4. martā].

Latvijas Republikas tiesībsarga birojs (Tiesībsarga birojs), 2023. *Latvijas Republikas tiesībsarga 2022. gada ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2023/03/tiesibsarga_2022_gada_zinojums.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 2. janvārī].

Latvijas Republikas tiesībsargs (Tiesībsargs), 2021. *Par pieaicināto personu lietā Nr. 2021-25-03.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2022/07/par_pieaicinato_personu_lieta_nr_2021_25_03_1635865163.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 2. janvārī].

Latvijas Republikas tiesībsargs (Tiesībsargs), 2023. *Vēstule Saeimai par nepieciešamiem uzlabojumiem tiesiskajā regulējumā. 16.01.2023. Nr. 1-8/3.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.tiesibsargs.lv/resource/vestule-saeimai-par-nepieciešamiem-uzlabojumiem-tiesiskaja-regulejuma/>> [Sk. internetā 2024. gada 2. janvārī].

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), 2018. *Informatīvais ziņojums "Faktiskā situācija un risinājumi normatīvo aktu skaita samazināšanai".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/doc/2018_02/TMinfo_150118_NA.109.docx> [Sk. internetā 2023. gada 5. septembrī].

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), 2022. *Tieslietu ministrijas darbības stratēģija 2022-2026.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.tm.gov.lv/lv/media/10187/download>> [Sk. internetā 2023. gada 14. septembrī].

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), 2024a. *Darba grupas un padomes.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.tm.gov.lv/lv/darba-grupas-un-padomes>> [Sk. internetā 2024. gada 28. martā].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2017. *Vai valsts politika pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanai ir efektīva?* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/uploads/reviziju-zinojumi/2016/2.4.1-10_2016/vk-pensijas-kopsavilkums-v04l.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 4. oktobrī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2020a. *Izdienas pensijas: iespējams, nepanesams slogs valsts budžetam nākotnē.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/aktualitates/izdianas-pensijas-iespejams-nepanesams-slogs-valsts-budzetam-nakotne>> [Sk. internetā 2023. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2020b. *Par Latvijas Republikas 2019. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem: kopsavilkums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29449-ITEIjARFHhsGQt8qHuaAPBwCjbtfr2yj.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 3. oktobrī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2022. *Valsts pārvalde – "quo vadis"? Valsts pārvaldes reformā plānotais un sasniegtais.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29503-2AUhLznqlrVyEDa94OM3Y7F7vBQTOBB1.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 20. oktobrī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2023a. *Atbildības izvērtēšana valsts pārvaldē.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29726-4-JplnS6IFxyHyMgDoybi1manr2dM07j.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2023b. *Derīgo izrakteņu pārvaldība Latvijā.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29579-1CyrRHHSYXWuDZG0tCyRMN8FUI0YXRuG.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 24. janvārī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2023c. *Kā Latvijā tiek pārvaldīta un īstenota LEADER un sabiedrības virzīta vietējā attīstība?* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29650-9hfNsY6Xy4V2wX3dGHDldG4YfRW0YkrE.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 18. janvārī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2023d. *Valsts kontrole šogad pabeigusi 41 revīziju un šobrīd veic 40 revīzijas.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/aktualitates/valsts-kontrole-sogad-pabeigusi-41-reviziju-un-sobrid-veic-40-revizijas>> [Sk. internetā 2024. gada 24. janvārī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2024a. *Valsts kontrole noteikusi jaunās revīziju tēmas 2024. gadam.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lrvk.gov.lv/lv/aktualitates/valsts-kontrole-noteikusi-jaunas-reviziju-temas-2024-gadam>> [Sk. internetā 2024. gada 23. janvārī].

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), b. g. *Par Valsts kontroli.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lrvk.gov.lv/lv/par-mums/valsts-kontrole/par-valsts-kontroli>> [Sk. internetā 2024. gada 23. janvārī].

Latvijas Universitāte (LU), 2023. *Makroekonomisko un budžeta prognožu kvalitātes ex-post izvērtējums: noslēguma ziņojums.* Projekta vadītājs: O. Krasnopjorovs. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/10/FM_Ex-post_Zinojums_FINAL.docx> [Sk. internetā 2024. gada 4. janvārī].

Lietuvos Respublikos Seimas (Seimas), 2012. *Law on Legislative Framework. 18.09.2012.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/722be922696011ecb2fe9975f8a9e52e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=687483d1-eed0-45b3-b10e-218996f29ea6>> [Sk. internetā 2023. gada 14. decembrī].

Likumi.lv tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/>> [Sk. internetā 2024. gada 22. februārī].

Litvins, G., 2013. Parlamenta lēmumu aizmirstā *ex post* analīze. *Jurista Vārds*, Nr. 36 (787). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/doc/259496-parlamenta-lemumu-aizmirsta-ex-post-analize/>> [Sk. internetā 2024. gada 11. janvārī].

Libiņa-Egnere, I., Judins, A., Vainovskis, M., Pastars, E., Lielpēteris, J., Kovaļevs, V., Rajeviskis, F., 2024. *Interesu pārstāvības atklātības likums: koncepts skaidrs, bet kā to piemērot?* *Jurista Vārds*, Nr. 9 (1327). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/doc/284865-interesu-parstavibas-atklatibas-likums-koncepts-skaidrs-bet-ka-to-piemerot/>> [Sk. internetā 2024. gada 28. februārī].

Mikuda, S., 2023. *Ilgtspējības princips likumdošanā – kā to panākt.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lvportals.lv/norises/347819-ilgtspējibas-princips-likumdosana-ka-to-panakt-2023>> [Sk. internetā 2024. gada 3. janvārī].

Minuomavalitsus.ee tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://minuomavalitsus.ee/en>> [Sk. internetā 2024. gada 22. februārī].

Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences" un SIA "O.D.A.", 2015. *Pētījums par valsts pārvaldes lomu un attīstību nākotnē.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/09/VKanc_Petij_par_valsts_paravldes_lomu_un_att_nakotne_2015.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 28. septembrī].

Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2019. *Ikgadējs nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējums (t. sk. izvērtējums par nevienlīdzību veselības aprūpē un nevienlīdzību mājokļa pieejamības jomā): gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lm.gov.lv/lv/media/9831/download?attachment>> [Sk. internetā 2023. gada 28. septembrī].

Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2020. *Ikgadējs nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējums (t. sk. izvērtējums par nevienlīdzību sabiedriskā transporta pieejamības jomā): gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/content/gala_zinojums_4_izvertejums.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 28. septembrī].

Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences", 2021. *Ikgadējs nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējums (t. sk. padziļināts izvērtējums par GMI saņēmēju iztikšanas stratēģijām): gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lm.gov.lv/lv/media/18394/download?attachment>> [Sk. internetā 2023. gada 28. septembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2012. *Recommendation of the Council on Regulatory Policy and Governance*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://web-archiv.oecd.org/2012-12-05/86392-49990817.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 5. jūnijā].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2015. *OECD Regulatory Policy Outlook 2015*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd.org/gov/oecd-regulatory-policy-outlook-2015-9789264238770-en.htm>> [Sk. internetā 2023. gada 2. oktobrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2018a. *Ex-post Assessment of Regulation: Practices and Lessons From OECD Countries*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.oecd.org/espanol/publicaciones/OECD%20\(2018\)%20Expost%20assessment.pdf](https://www.oecd.org/espanol/publicaciones/OECD%20(2018)%20Expost%20assessment.pdf)> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2018b. *OECD Regulatory Policy Outlook 2018*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-regulatory-policy-outlook-2018_9789264303072-en> [Sk. internetā 2023. gada 21. jūnijā].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2020a. *Improving Governance with Policy Evaluation: Lessons From Country Experiences*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/improving-governance-with-policy-evaluation_89b1577d-en> [Sk. internetā 2023. gada 10. oktobrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2020b. *Reviewing the Stock of Regulation*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/reviewing-the-stock-of-regulation-1a8f33bc-en.htm>> [Sk. internetā 2023. gada 3. oktobrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2021. *OECD Regulatory Policy Outlook 2021*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-regulatory-policy-outlook-2021_38b0fdb1-en> [Sk. internetā 2023. gada 24. oktobrī].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2022. *Better Regulation Practices across the European Union 2022*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/better-regulation-practices-across-the-european-union-2022_6e4b095d-en> [Sk. internetā 2023. gada 18. maijā].

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2023. *Government at a Glance 2023*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2023_3d5c5d31-en> [Sk. internetā 2023. gada 21. novembrī].

Osipova, S., 2015. Starp tiesību normu un tiesisko realitāti. Grām.: Rozenfelds, J. u. c. (redkol.). *Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 28–37. lpp. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jur-konf-73_2015_Ties-efekt-postmod-sab.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 14. jūnijā].

Ovalde, R., Ozoliņa, I., Šimane, M., Vītola, A., 2016. *Politikas veidošanas rokasgrāmata*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Pastars, E., 2023. Interesu pārstāvības atklātības likums: kā to vislabāk ievērot. *Jurista Vārds*, Nr. 3 (1269). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.juristavards.lv/doc/282620-interesu-parstavibas-atklatibas-likums-ka-to-vislabak-ieverot/>> [Sk. internetā 2024. gada 28. februārī].

Pārresoru koordinācijas centrs (PKC), 2022a. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 15. maijā].

Pārresoru koordinācijas centrs (PKC), 2022b. *Ministru prezidenta Krišjāņa Kariņa ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b8095613-0848-437a-a3ac-fce09d9048ba> [Sk. internetā 2024. gada 18. janvārī].

Pāvils, L., 2022. Anotācijas. *Jurista Vārds*, Nr. 5 (1219). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.juristavards.lv/doc/280494-annotacijas/>> [Sk. internetā 2023. gada 21. septembrī].

- Piğēns, K., 2022.** Par valsts attīstības plānošanu. *Jurista Vārds*, Nr. 24 (1238). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/doc/281496-par-valsts-attistibas-planosanu/>> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].
- Renda, A., Laurer, M., Modzelewska, A., Zarra, A., 2019.** *Feasibility Study: Introducing "One-In-One-Out" in the European Commission*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2019/12/Feasibility-Study.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 13. septembrī].
- Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS (PROVIDUS), 2021.** *PROVIDUS 28.12.2020 Valsts kancelejai aizsūtītais atzinums*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://providus.lv/raksti/atzinums-par-informativo-zinojumu-par-ietekmes-novertejuma-sistemas-pilnveidi/>> [Sk. internetā 2023. gada 14. septembrī].
- Schoenefeld, J. and Jordan A., 2017.** Governing policy evaluation? Towards a new typology. *Evaluation*, Vol. 23, Issue 3. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1356389017715366>> [Sk. internetā 2023. gada 23. novembrī].
- SIA "Oxford Research Baltics", 2019.** *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam ietekmes izvērtējums: ziņojums*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/09/Gala-zinojums-FINAL.docx>> [Sk. internetā 2023. gada 7. septembrī].
- Smiltēna, A., 2013.** Latvijas tiesību sistēma un likumdevēja kritiskās kļūdas. *Jurista Vārds*, Nr. 6 (757). [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/doc/254656-latvijas-tiesibu-sistema-un-likumdeveja-kritiskas-kludas/>> [Sk. internetā 2024. gada 30. janvārī].
- Smiltēna, A. un Bloma, I., 2014.** *Tiesību akta projekta ietekmes sākotnējā izvērtēšana: metodiskie norādījumi/rokasgrāmata*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>> [Sk. internetā 2023. gada 7. jūnijā].
- Sveriges riksdag (Riksdag), 1974.** *The Instrument of Government (1974:152)*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.riksdagen.se/globalassets/05.-sa-fungerar-riksdagen/demokrati/the-instrument-of-government-2023-eng.pdf>> [Sk. internetā 2024. gada 10. janvārī].
- Trnka, D. and Thuerer, Y., 2019.** *One-In, X-Out: Regulatory offsetting in selected OECD countries*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/67d71764-en.pdf?expires=1716991011&id=id&accname=guest&checksum=B7B54A2A7CB49D20B27DCC62116FBF47>> [Sk. internetā 2023. gada 13. septembrī].
- Vabariigi Valitsus, 2011.** *Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. Nr. 180. 22.12.2011*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>> [Sk. internetā 2023. gada 6. decembrī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2017.** *Valsts administrācijas skolas 2016. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/265/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2018.** *Valsts administrācijas skolas 2017. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/262/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2019.** *Valsts administrācijas skolas 2018. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/259/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2020.** *Valsts administrācijas skolas 2019. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/256/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2021.** *Valsts administrācijas skolas 2020. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/1370/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].
- Valsts administrācijas skola (VAS), 2022a.** *Valsts administrācijas skolas 2021. gada publiskais pārskats*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/1758/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].

Valsts administrācijas skola (VAS), 2022b. *Valsts administrācijas skolas 2022. gada publiskais pārskats.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.vas.gov.lv/lv/media/1833/download?attachment>> [Sk. internetā 2024. gada 29. janvārī].

Valsts kanceleja (VK), 2017. *Valsts pārvaldes reformu plāns 2020.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.mk.gov.lv/lv/media/1023/download?attachment>> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Valsts kanceleja (VK), 2021. *Informatīvais ziņojums "Par ietekmes izvērtēšanas sistēmas pilnveidi".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://m.likumi.lv/ta/id/284502-par-konceptualo-zinojumu-ietekmes-pecparbaudes-ieviesana>> [Sk. internetā 2023. gada 28. augustā].

Valsts kanceleja (VK), 2022a. *Aicina līdzdarboties Valsts pārvaldes modernizācijas plāna veidošanā.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/aicina-lidzdarboties-valsts-parvaldes-modernizācijas-plana-veidosana>> [Sk. internetā 2023. gada 2. oktobrī].

Valsts kanceleja (VK), 2022b. *Valsts pārvaldes reformu plāns 2020: gala ziņojums par plāna izpildi.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/08b56c50-c8c3-474c-94ea-5f53d2b335f1> [Sk. internetā 2023. gada 6. septembrī].

Valsts kanceleja (VK), Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), Latvijas Republikas Ārlietu ministrija (ĀM), 2016. *Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/FAILI/NORMATIVO_AKTU_PROJEKTU_IZSTRADES_ROKASGRAMATA.PDF> [Sk. internetā 2023. gada 27. aprīlī].

Valtenbergs, V., Kalniņš, V., Grumolte-Lerhe, I., Beizītere, I., 2019. *Lobēšanas normatīvais regulējums un problemātika Latvijā un Eiropā: pētījuma gala ziņojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.saeima.lv/petijumi/Lobesana_Latvija_un_Eiropa_2019.pdf> [Sk. internetā 2024. gada 4. aprīlī].

Veitners, K., 2020. Latvia. In: Stockmann, R., Meyer, W., Taube, L. (eds.). *The Institutionalisation of Evaluation in Europe.* Cham: Palgrave Macmillan, pp. 114–126.

Zemgales reģionālā televīzija, 2023. *Valstī veic simtiem pētījumu; to lietderība neskaidra.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/05.09.2023-valsti-veic-simtiem-petijumu-to-lietderiba-neskaidra.a522812/>> [Sk. internetā 2024. gada 3. janvārī].

Intervijas

Intervija ar J. Plepu (24.01.2024.). Intervija ar Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docentu Jāni Plepu.

Intervija ar I. Reinholdi (19.01.2024.). Intervija ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes profesori, Politikas zinātnes nodaļas vadītāju Ivetu Reinholdi.

Nepublicētie materiāli

Aizupe, I., 2024. *Par TM pastāvīgajām darba grupām. 13.02.2024.* [Elektroniska sarakste ar TM Krimināltiesību departamenta direktori Indru Aizupi].

Centrālā statistikas pārvalde (CSP), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Iepirkumu uzraudzības birojs (IUB), 2024. *Par pakalpojumu iegādi ārpakalpojumā. 09.05.2024.* [Elektroniska sarakste ar IUB Tiesību aktu piemērošanas departamenta juristi Līgu Jaunuzolu].

Latvijas Izvērtētāju asociācija (LATES), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija (AM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Ārlietu ministrija (ĀM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (EM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Finanšu ministrija (FM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija (IeM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Klimata un enerģētikas ministrija (KEM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Kultūras ministrija (KM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Labklājības ministrija (LM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Satiksmes ministrija (SM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija (TM), 2024b. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Valsts kontrole (LRVK), 2024b. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Veselības ministrija (VM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Vides un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 2024a. *Par situāciju atvērto datu jomā. 14.02.2024.* [Elektroniska sarakste ar VARAM Valsts pakalpojumu un datu pārvaldības departamenta Datu pārvaldības nodaļas vecāko ekspertu Laimu Amatnieci].

Latvijas Republikas Vides un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 2024b. *Par situāciju atvērto datu jomā. 05.03.2024.* [Elektroniska sarakste ar VARAM Valsts pakalpojumu un datu pārvaldības departamenta Datu pārvaldības nodaļas vadītāju Jāni Krakopu].

Latvijas Republikas Vides un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 2024c. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija (ZM), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2024. *Needs and Gaps Assessments: Latvia.*

Organisation for Economic Co-operation and Development un Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija (OECD un IZM), 2023. *Fokusgrupas diskusija OECD un Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra projekta "Building capacity for evidence-informed policymaking in governance and public administration in post-Communist Europe" ietvaros. 24.10.2023.*

Parliament of Estonia (Riigikogu), 2023. *Impact Assessment and Ethics.* Reply to ECPRD Request No 5536.

Parliament of Ireland (Oireachtas), 2023. *Impact Assessment and Ethics.* Reply to ECPRD Request No 5536.

Poļaka, I., 2024. *Par studiju kursa "Ievads novērtēšanas pētījumos" docēšanu. 02.02.2024.* [Elektroniska sarakste ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes studiju direktori Ingu Poļaku].

Reinholde, I., 2024. *Par ex-post izvērtēšanas specifiku un apguvi. 04.02.2024.* [Elektroniska sarakste ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes profesori, Politikas zinātnes nodaļas vadītāju Ivetu Reinholdi].

Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS (PROVIDUS), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.* [Atbildi sagatavoja Sabiedriskās politikas centra PROVIDUS direktore un vadošā pētniece Iveta Kažoka].

Tamužs, K., 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums Satversmes tiesai.* [Atbildi sagatavoja Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs].

Valsts administrācijas skola (VAS), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Valsts kanceleja (VK), 2024. *Specializēts informācijas pieprasījums.*

Valsts kancelejas TAP portāla lietotāju atbalsta dienests (TAP atbalsta dienests), 2023. *Par ex-post izvērtējumiem. 27.12.2023.* [Elektroniska sarakste].

Valsts kancelejas TAP portāla lietotāju atbalsta dienests (TAP atbalsta dienests), 2024. *Par ex-post izvērtējumiem. 22.02.2024.* [Elektroniska sarakste].

Vesperis, V., 2023. *Konference "Izvērtēšana labākai pārvaldībai?" Rīgā 2023. gada 18. oktobrī.*

Zvidriņa, I., 2023. *Konference "Izvērtēšana labākai pārvaldībai?" Rīgā 2023. gada 18. oktobrī.*

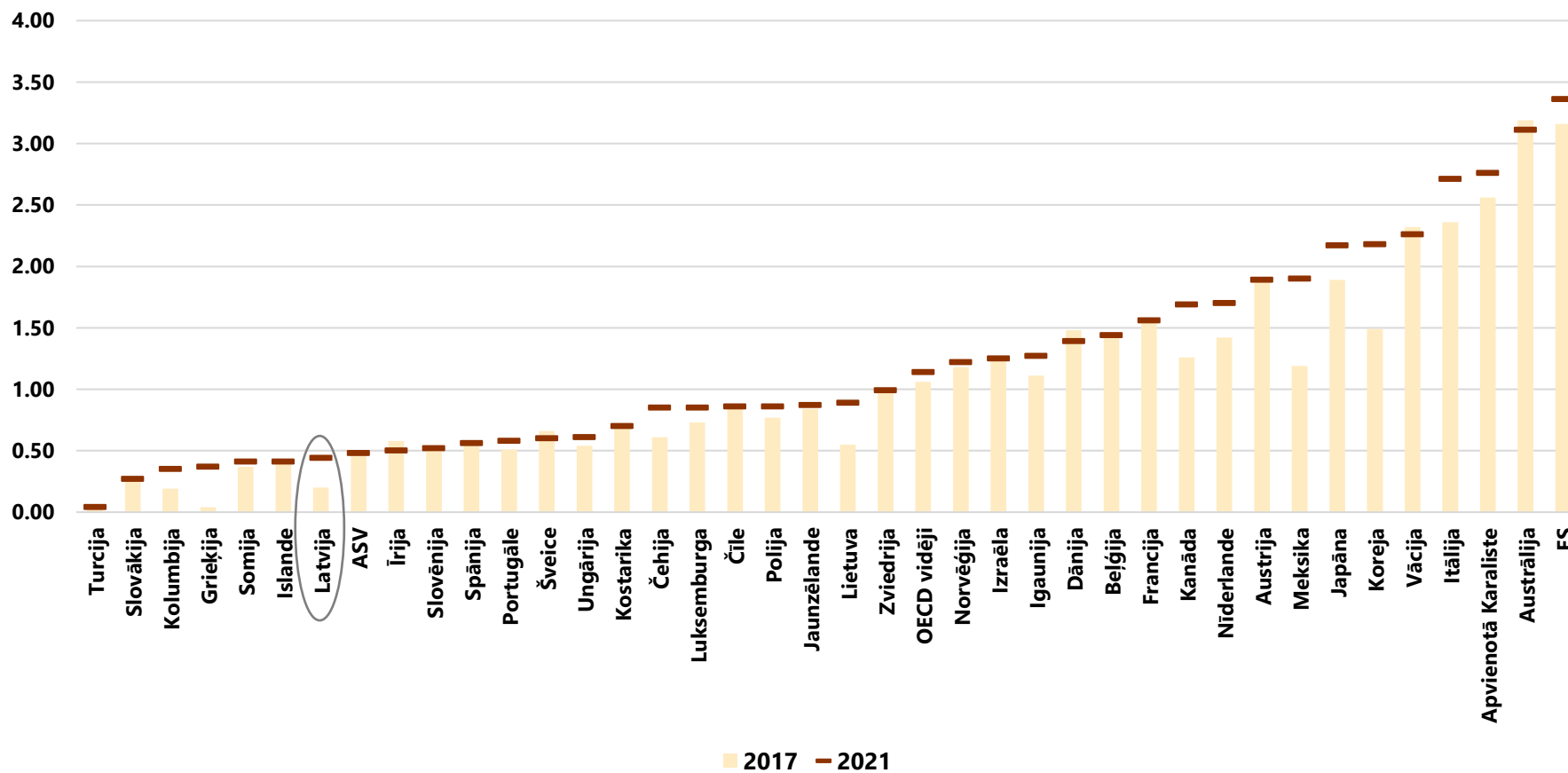
Žvīgure, G., 2024. [Par TM pastāvīgajām darba grupām]. 27.03.2024. [Telefonsaruna ar TM Administratīvo tiesību nodaļas vadītāju Gunu Žvīguri].

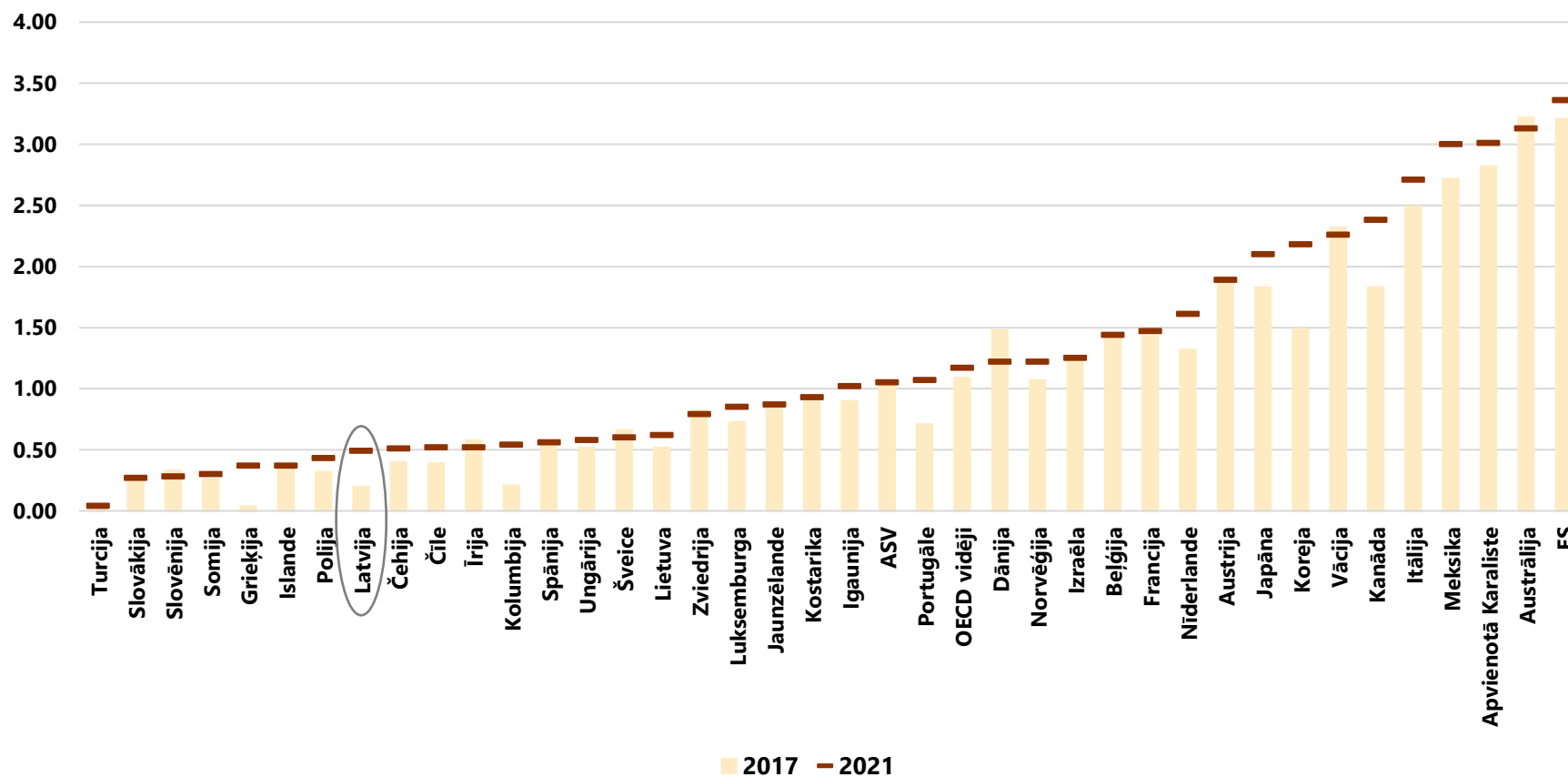
Darba noformējumam izmantoti attēli no tīmekļvietnes: <https://www.flaticon.com/>

PIELIKUMI

1. pielikums. Latvija salīdzinājumā ar citām *OECD* dalībvalstīm primāro tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā 2017. un 2021. gadā

2. pielikums. Latvija salīdzinājumā ar citām *OECD* dalībvalstīm likumpakārtoto tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā 2017. un 2021. gadā

Latvija salīdzinājumā ar citām OECD dalībvalstīm primāro tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā 2017. un 2021. gadāAvots: [OECD, 2023](#)

Latvija salīdzinājumā ar citām OECD dalībvalstīm likumpakārtoto tiesību aktu *ex-post* izvērtēšanas jomā 2017. un 2021. gadāAvots: [OECD, 2023](#)

Pētījums ir izstrādāts Saeimas Prezidija un Frakciju padomes lēmuma izpildes ietvaros.

Pētījuma tēmu pieteikušas frakcija PROGRESĪVIE un frakcija "APVIENOTAIS SARAĶSTS – Latvijas Zaļā partija, Latvijas Reģionu Apvienība, Liepājas partija".

Saeimas Analītiskais dienests ir Saeimas pētnieciskā struktūrvienība, kas veic pētniecisko darbu parlamenta vajadzībām. Tas sniedz likumdevējam atbalstu lēmumu pieņemšanas procesā, normatīvā regulējuma pilnveidē un kontrolē pār izpildvaru.

Šis pētījums ir izstrādāts, lai raksturotu tiesību aktu un rīcībpolitiku *ex-post* izvērtēšanas sistēmu Latvijā, identificējot nozīmīgākos faktorus, kas kavē *ex-post* izvērtējumu veikšanu.